

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN TÜRKİYE'DEKİ SOSYAL
BİLGİLER EĞİTİMİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ**

Özlem KILINÇKAYA

Yüksek Lisans Tezi

Bu tez 2018/TP001 Numaralı Proje ile Uşak Üniversitesi

Bap Birimi Tarafından Desteklenmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Adem SEZER

Uşak

Haziran, 2018

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN TÜRKİYE'DEKİ SOSYAL
BİLGİLER EĞİTİMİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ**

Özlem KILINÇKAYA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İlköğretim Ana Bilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Adem SEZER

Uşak

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Haziran,2018

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN TÜRKİYE'DEKİ SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Özlem KILINÇKAYA

İlköğretim Anabilim Dalı

Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,

Haziran, 2018

Danışman: Prof. Dr. Adem SEZER

Bu çalışmanın amacı Türkiye'de gerçekleştirilen sosyal bilgiler eğitimine ilişkin, öğretmen görüşlerinin alınarak ülkemizdeki durumun ortaya konulmasıdır.

Araştırma, nicel ve nitel yöntemlerin birlikte kullanıldığı karma araştırma modeline uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada anket formuyla toplanan nicel veriler ile eş zamanlı olarak yapılan görüşmeler ile elde edilen nitel veriler birleştirilmiştir. Nicel veriler sosyal bilgiler öğretmenlerinin Türkiye'de gerçekleştirilen sosyal bilgiler eğitimine ilişkin görüşlerini ortaya koymak için kullanılırken, görüşlerin nedenlerini belirlemek için nitel verilerden yararlanılmıştır.

Çalışma grubunu 2016-2017 eğitim-öğretim yılında Türkiye'nin çeşitli illerinde görev yapan 135 Sosyal Bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Katılımcılar gönüllülük esasına göre belirlenmiştir.

Araştırmada, öğretmen görüşlerine ilişkin verilerin toplanması için, araştırmacı tarafından hazırlanan iki bölümden oluşan anket ve anket sorularına açık uçlu soruların eklenmesi ile oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Nicel verilerin frekans ve yüzde değerleri alınmış, nitel veriler ise metinleri betimsel analiz ve sürekli karşılaştırma yöntemleri ile çözümlenmiştir.

Nicel ve nitel veriler farklı değişkenler açısından incelenmiş olup bunlara ait bulgulara araştırma içerisinde yer verilmiştir. Çalışma sonucunda, araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerine göre; Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı, mesleki yaşantıda ihtiyaç duyulan alan bilgisini orta düzeyde kazandırabilirken, öğretmenlik meslek bilgisini üst orta düzeyde kazandırabilmektedir. Bunun yanında sosyal bilgiler öğretmenlerinin, öğrencilere sosyal bilgiler dersiyle elde etmeleri beklenen kazanımların verilmesinde kendilerinin iyiye çok yakın bir düzeyde etkili olduklarını düşünmektedirler. Öğretmenler, öğrencilerin sosyal bilgiler dersiyle elde etmeleri beklenen kazanımların geneline ilişkin veli ve öğrenci beklentilerinin orta düzeyde olduğunu belirtmektedirler. Öğrencilere kazandırılması hedeflenen davranışlar üzerinde programın ne düzeyde etkili olduğuna bakıldığında, programın etkisi de öğretmenler tarafından orta düzeyde görülmektedir. Ayrıca öğretmenler ülkemizdeki ortaokul öğrencilerinin; ortaokuldan, sosyal bilgiler dersi ile hedeflenen davranışları orta düzeyde kazanarak mezun olduklarını ifade etmektedirler.

Araştırma sonuçlarına göre; daha etkili bir sosyal bilgiler eğitimi için sosyal bilgiler öğretmeni yetiştirme programlarının ihtiyaca cevap verebilir niteliğe kavuşturulması, velilerin ve öğrencilerin sosyal bilgiler eğitiminin hedeflerine ilişkin daha çok bilgilendirilmesi önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler öğretimi, sosyal bilgiler öğretmeni, kazanım

ABSTRACT**SOCIAL KNOWLEDGES TEACHERS OPINIONS REGARDING TO THE SOCIAL
SCIENCES EDUCATION IN TURKEY**

Özlem KILINÇKAYA

Department of Elementary Education

Department of Social Sciences Education

Uşak University Social Sciences Institute,

June, 2018

Advisor: Prof. Dr. Adem SEZER

The purpose of this study on social studies education held in Turkey, taking the views of teachers the situation in our country is revealed.

The research was conducted in accordance with the mixed research model in which quantitative and qualitative methods are used together. Quantitative data gathered from the questionnaire form in the research were concatenated with qualitative data obtained from interviews conducted simultaneously. Quantitative information is provided by social studies teachers their views on the social studies education held in Turkey used to reveal, qualitative data were used to determine the reasons for the views.

In the academic year 2016-2017, Turkey constitutes serving 135 social studies teachers in various provinces. Participants were determined on a voluntary basis.

In the survey, for the collection of data on teacher opinions, the questionnaire, which was prepared by the researcher, and adding open-ended questions to survey questions semi-structured interview form was used. The frequency and percentage values of the quantitative data were taken and the qualitative data were analyzed with descriptive analysis and continuous comparison methods.

Quantitative and qualitative data have been examined in terms of different variables and their findings have been included in the research. As a result of the study, according to the social studies teachers participating in the research; while the Social Studies Teacher Education Undergraduate Program can acquire the knowledge of the field required in the professional life to a moderate level, the profession of the teaching profession can gain the upper middle level. In addition, social studies teachers, they are thinking that they are themselves well very close to one effective in giving the gains they are expected to achieve in social studies classes. The teachers indicate that the parents and student expectations of the overall outcome of the students' achievement-expected achievements in social studies classes are moderate level. On behaviors targeted to be gained to the students when we look at how effective the program is, the impact of the program is also seen moderate by the teachers. In addition, the teachers state that secondary school students in our country graduate with a moderate degree of attainment of the targeted behavior through secondary school social studies lesson.

According to the results of the research; for more effective social studies education; it has been suggested that social education teacher training programs should be able to respond to needs, it has been suggested that parents and students should be more informed about the goals of social studies education.

Key Words: Teaching social studies, social studies teacher, objectives

UŞAK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

İlköğretim Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı 144007041 No'lu öğrencisi Özlem KILINÇKAYA'nın "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Türkiye'deki Sosyal Bilgiler Eğitimine İlişkin Görüşleri" adlı tezi 29/06/ 2018 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Yüksek Lisans Tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Jüri	Adı Soyadı	İmza
Danışman	: Prof. Dr. Adem SEZER	
Üye	: Prof. Dr. Erkan DİNÇ	
Üye	: Doç. Dr. Erol DURAN	
Üye	: Dr. Öğretim Üyesi Yusuf İNEL	
Üye	: Dr. Öğretim Üyesi İlker DERE	

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimlerin bir araya gelmesiyle oluşmuştur. İçeriğinde bulunan bu bilimler sayesinde bireylerin çok yönlü gelişimlerini sağlamasında önemli bir işleve sahiptir. Sosyal bilgiler bireylerin öncelikle kendisini, ülkesini ve dünyayı tanımasını sağlamaya çalışmakla birlikte; bireysel ve toplumsal hak ve sorumluklarını bilen, ülke yönetimi ve geleceği ile ilgili kararların alınmasında etkin bir şekilde rol oynayan vatandaşların yetiştirilmesi için de yoğun çaba sarf etmektedir.

Sosyal bilgilerin sahip olduğu tüm bu özellikler öğrencilere, bu işin okullardaki uygulayıcıları olan sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından verilmeye çalışılmaktadır. Bu nedenle sosyal bilgiler eğitiminin uygulayıcısı olan öğretmenlerin Türkiye'deki sosyal bilgiler eğitimine ilişkin görüşlerinin bilinmesi programın vizyonunun gerçekleştirilebilmesi açısından önemlidir. Çünkü yeterli ve eksik kalan yönleri en iyi görüp belirleyebilecek olan sosyal bilgiler öğretmenleridir. Öğretmenlerin verimli olabilmesindeki en önemli etkenlerden biri, öğretmenlerin beklentilerinin dikkate alınması ve bunların karşılanmasıdır. Bu beklentilerin karşılanabilmesi için ilk olarak bunların tespit edilmesi gerekmektedir.

Ülkemizde sosyal bilgiler konusunda pek çok araştırma yapılmış ve yapılmaya da devam edilmektedir. Ancak bu zamana kadar yapılan çalışmalara bakıldığında, öğretmenlerin Türkiye'de yapılan sosyal bilgiler eğitimine ilişkin görüşlerini ortaya çıkarmayı amaçlayan araştırma sayısının kısıtlı olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin, ülkemizde yapılan sosyal bilgiler eğitimini nerede gördüklerinin tespit edilmesi eksiklerin giderilmesi anlamında önem arz etmektedir.

Bu araştırmanın ortaya çıkmasında, tez çalışmamın en başından itibaren bıkmadan zaman ayırıp emeğini ve bilgilerini esirgemeyen, araştırmam boyunca yolumu aydınlatan ve bu konuda tecrübe kazanmamı sağlayan tez danışmanım değerli hocam Prof. Dr. Adem SEZER'e sonsuz teşekkür ve saygılarımı sunarım. Tez çalışmam boyunca yardımlarını esirgemeyen hocalarım Dr. Öğretim Üyesi Yusuf İNEL'e ve Arş. Gör. Dr. Ufuk ULUÇINAR' a da teşekkürü bir borç bilirim.

Araştırmanın uygulama sürecince yer alan sevgili meslektaşlarım sosyal bilgiler öğretmenlerine, özellikle uygulama aşamasında desteklerini esirgemeyen Metin Özdamarlar hocama, öğretmenlerle görüşmelerimde gereken izinleri veren kurumlara ve okul yöneticilerine ayrıca teşekkür ederim.

Eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, sevgili anne ve babama, kardeşim Özer'e; çok değerli dostlukları ve destekleri için arkadaşlarım Özge ve Melike'ye de çok teşekkür ederim.

Özlem KILINÇKAYA

Uşak, Haziran-2018

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Özlem KILINÇKAYA

Ana Bilim Dalı: İlköğretim

Kişisel Bilgiler

Doğum Yeri ve Yılı - Isparta, 1992

Eğitim

Lisans - Uşak Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği

İş/İstihdam

2016- 2017 - Müjde Ortaokulu

2017-2018 - Şehit Komiser Muhsin Kiremitçi İmam Hatip Ortaokulu

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımı	16
Tablo 2. Katılımcıların Hizmet Yılına Göre Dağılımı	16
Tablo 3. Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	17
Tablo 4. Katılımcıların Mezuniyet Alanına Göre Dağılımı	17
Tablo 5. Katılımcıların Görev Yerine Göre Dağılımı	17
Tablo 6. Katılımcıların Çalıştıkları Okulların Sosyo-Ekonomik Durumuna Göre Dağılımı.....	18
Tablo 7. Katılımcıların Haftalık Ders Yüküne Göre Dağılımı	18
Tablo 8: Görüşme yapılan öğretmenlere ilişkin kodlamalar.....	19
Tablo 9. Mezun Olunan Lisans Programının Mesleki Yaşantıda İhtiyaç Duyulan Alan Bilgisi Kazandırma Düzeyi	21
Tablo 10. Mezun Olunan Lisans Programının Mesleki Yaşantıda İhtiyaç Duyulan Öğretmenlik Meslek Bilgisi Kazandırma Düzeyi	22
Tablo 11. Mezun Olunan Lisans Programının Mesleki Yaşantıda İhtiyaç Duyulan Genel Kültür Bilgisi (GKB), Düşünme Becerisi (DB) ve Bilimsel Araştırma Becerileri (BAB) Kazandırma Düzeyi	23
Tablo 12. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ortaokulda Yapılan Sosyal Bilgiler Eğitimiyle Öğrencilere Kazandırılmak İstenen Özelliklere Öğretmenlerin Etkisine İlişkin Görüşleri	31
Tablo 13. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Öğrenci Velilerinin Ortaokulda Yapılan Sosyal Bilgiler Eğitiminden Beklentilerine İlişkin Görüşleri	36
Tablo 14. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Öğrencilerin Ortaokulda Yapılan Sosyal Bilgiler Eğitiminden Beklentilerine İlişkin Görüşleri	40
Tablo 15. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Sosyal Bilgiler Eğitimine Etkisine İlişkin Görüşleri.....	45
Tablo 16. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ortaokuldan Mezun Olan Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinin Kazanımlarını Elde Edebilmiş Olmalarına İlişkin Görüşleri	51

Tablo 17. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Mesleki Yaşantılarından Memnuniyet Durumuna İlişkin Görüşleri.....

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

NCSS : Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi

SPSS : Sosyal Bilimler için İstatistik Paketi

TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi

vb : Ve benzeri

vd : Ve diğerleri

ykl: Yaklaşık

Ort: Ortalama

Çev: Çevirmen

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	v
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	vii
ÖNSÖZ.....	viii
ÖZGEÇMİŞ.....	x
TABLOLAR LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR.....	xiii
İÇİNDEKİLER.....	xiv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Problem Durumu.....	3
1.1.Problem Cümlesi.....	5
1.1.1.Alt problemler	5
1.2.Araştırmanın Amacı.....	6
1.3.Araştırmanın Önemi	6
1.4.Sınırlılıklar.....	6
1.5.Varsayımlar	6

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Sosyal Bilgilerin Tarihsel Gelişimi	7
2.1.1. Dünyada Sosyal Bilgiler	7
2.1.2. Türkiye'de Sosyal Bilgiler	8
2.2 Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yaklaşımlar	9
2.2.1.Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler	10
2.2.2. Sosyal Bilimler Olarak Sosyal Bilgiler	10
2.2.3. Yansıtıcı İnceleme Olarak Sosyal Bilgiler	11
2.3.İlgili Çalışmalar	11

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli	15
3.2.Çalışma Grubu	15
3.2.1. Çalışma Grubuna İlişkin Bilgiler	16
3.2.2. Görüşme Yapılan Öğretmenlere İlişkin Kodlamalar.....	19
3.3. Veri Toplama Araçları	19
3.4. Verilerin Toplanması	20
3.5. Verilerin Analizi	21

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

4.1.Araştırmanın Alt Problemlerine İlişkin Bulgular	22
4.1.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretmeni Yetiştirme Programlarının Türkiye'deki Sosyal Bilgiler Eğitimine Etkisine İlişkin Görüşleri.....	22
4.1.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ortaokulda Yapılan Sosyal Bilgiler Eğitimiyle Öğrencilere Kazandırılmak İstenen Özelliklere Öğretmenlerin Etkisine İlişkin Görüşleri.....	27
4.1.3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Öğrenci Velilerinin Ortaokulda Yapılan Sosyal Bilgiler Eğitiminden Beklentilerine İlişkin Görüşleri	32
4.1.4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine Göre Öğrencilerin Ortaokulda Yapılan Sosyal Bilgiler Eğitiminden Beklenti Düzeyi	37
4.1.5 Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Sosyal Bilgiler Eğitimine Etkisine İlişkin Görüşleri.....	42
4.1.6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ortaokuldan Mezun Olan Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinin Kazanımlarını Elde Edebilmiş Olmalarına İlişkin Görüşleri.....	47
4.1.7. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Mesleki Yaşantılarından Memnuniyet Durumuna İlişkin Görüşleri	53

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar ve Tartışma.....	60
5.2. Öneriler.....	64
KAYNAKÇA.....	65
EKLER.....	69
EK 1: İzin Yazısı.....	69
EK 2: Anket Formu.....	70
EK 3: Görüşme Formu.....	76

GİRİŞ

Günümüzde nitelikli insan yetiştirmek çok önemli bir hale gelmiştir ve bu önemli görevin en büyük payı eğitim-öğretim sürecinin temel ögesi olan öğretmenlere düşmektedir. Öğretmenler, toplumun geleceği olan çocukları hayata hazırlamanın yanı sıra; öğretim programının uygulayıcısı ve bu sürecin en aktif aktörlerindedir. Öğrenci ile sürekli iletişim halinde bulunan öğretmenler, kültürel değerlerin aktarıcısı ve süreci değerlendiren kişiler olması bakımından büyük bir sorumluluk taşımaktadırlar.

Toplumun öğretmenlerden beklediği bu önemli görevin sorumluluğu nedeniyle öğretmenlerimiz eğitim-öğretim sürecinde birtakım sorunlarla karşılaşabilmektedirler. Bu nedenle öğretmenlerin sisteme ilişkin görüşlerinin alınması ve olası sorunların tespit edilmesi eğitim sürecinin daha düzeyli ve dengeli işlemesi açısından büyük önem taşımaktadır. Öğretmenlerin eğitim- öğretim sürecine olan etkisi düşünüldüğünde beklentilerinin ve görüşlerinin dikkate alınmamasının ne gibi sonuçlara yol açacağı düşünülmeli gereken bir durumdur. Hâlihazırda devam eden ve olası problemlerin tespit edilmemesi durumunda, problemler daha da büyüyecek; hem eğitim hem birey hem de öğretmenler bu durumdan olumsuz etkilenecektir. Bu nedenle bu olumsuzluğun ortadan kaldırılması ve eğitim sürecinin verimli şekilde işleyebilmesi için öğretmenlerin eğitim-öğretim faaliyetlerine ilişkin olumlu ve olumsuz görüşlerinin tespit edilmesi gerekmektedir.

Sosyal Bilgiler müfredatında belirtilen amaçların etkili bir şekilde gerçekleştirilmesinde programın uygulayıcısı olan öğretmenlerin büyük bir rolü vardır. Bundan dolayı, öğretmenlerin sosyal bilgiler eğitimine ilişkin görüşlerinin bulgulara dayalı olarak ortaya konulması mevcut durumun tespiti açısından büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle araştırmada, Sosyal Bilgiler alanında öğretmenlerin Türkiye 'de yapılan sosyal bilgiler öğretiminin mevcut durumunun tespit edilerek kendi görüşleriyle ortaya konulması amaçlanmıştır.

Ülkemizde yapılan sosyal bilgiler eğitiminin niteliğinin öğretmen görüşlerinden yola çıkarak ortaya konulması amacıyla "Sosyal bilgiler öğretmenlerinin Türkiye'deki sosyal bilgiler eğitimine ilişkin sahip oldukları görüşler" araştırma konusu olarak seçilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

Bu bölümünde çalışma konusu kapsamında ele alınan problem cümlesi ve alt problemler, araştırmanın amacı, önemi, sınırlılıklar ve varsayımlara yönelik açıklamalara yer verilmiştir.

1. PROBLEM DURUMU

Nitelikli bir eğitim planlı olarak yürütülen eğitim faaliyetleriyle gerçekleştirilebilir. Uygulanan eğitim programlarının ve bu kapsamda yürütülen eğitim faaliyetlerinin düzenli bir şekilde izlenmesi ve meydana gelen aksaklıkların tespit edilerek eksikliklerin giderilmesi niteliği daha da artırır. Eğitim faaliyetlerinin başarılı bir şekilde geliştirilebilmesi için bilimsel çalışmalarla desteklenmesi gerekmektedir. Programların uygulama öncesinde, uygulama sürecinde ve uygulama sonrasında değerlendirilerek eksik yönlerinin tespit edilmesi, programın ne düzeyde başarılı olduğunun belirlenmesi açısından önemlidir. Programın ne düzeyde başarılı olduğu ise, programın temel öğeleri olan, kazanım/hedef, içerik, öğrenme öğretme süreçleri ve ölçme-değerlendirme açısından mevcut durumun niteliğinin ortaya çıkarılması ile sağlanabilir.

Eğitimin her kademesi önemlidir; ancak, ilk ve ortaokul eğitim sisteminin temel basamağı olmasından dolayı ayrı bir öneme sahiptir. İlk ve ortaokulda verilen eğitim ile devletin vatandaşları, yaşanan çağın bilgisi, becerisi ve değerleri ile donatılmaya başlanır ve diğer eğitim kademelerine altyapı hazırlanır. Ayrıca temel eğitim kademesi, öğrencilere bilişsel, duyuşsal ve psikomotor özellikler kazandırarak, bireylerin toplum hayatına daha etkin katılmalarına imkân sağlamaktadır. Bu yönüyle de temel eğitim etkili insan ve etkili vatandaş yetiştirme sürecinde bir temel oluşturmaktadır (Yeşil, 2002).

Yürütülen eğitim faaliyetlerinin ve uygulanan eğitim programının en önemli işlevi öğrencileri kendi haklarının farkında olan iyi bir dünya ve ülke vatandaşı haline getirmektir. Bunu çocuğun toplumsallaşmasını, içinde yaşadığı toplumun, tarihini, kültürünü ve temel kurumlarını tanımasını sağlayarak; toplumdaki rollerin gerektirdiği davranışları, toplumun kendisine sağladığı olanakları ve bunlardan yararlanma yollarını kazandırarak yerine getirir. Bu işlevlerin gerçekleştirilebilmesi

için ilk ve ortaokullarda öğrencilere, toplum içindeki rollerinin kazandırılabilmesi, toplumsal düzene uyum sağlaması ve uyumlu bir birey olarak hayatını devam ettirebilmesi için gerekli olan bilgiler ve beceriler kazandırılmaya çalışılmaktadır (Erden, 1996'dan akt: Özkal vd., 2004). Türkiye'de tüm bu bilgi ve becerilerin önemli bir bölümü Sosyal Bilgiler dersi yoluyla kazandırılmaya çalışılmaktadır.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programıyla öğrencilerin; Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri, özgür birer birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varmaları ve ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeleri gibi amaçları bulunmaktadır. Bu nedenlerle Sosyal Bilgiler öğrenme alanlarında; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimler ile insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi konuları bütünleştirilmiş olarak ele alınmaktadır (MEB, 2018). Sosyal Bilgiler dersinin ilköğretimde okutulan diğer derslerden ayrılan önemli bir niteliği vardır. Bu nitelik toplumun devamı için gerekli olan bazı tutum ve davranışların öğrencilere kazandırılmaya çalışılmasıdır.

Sosyal bilgiler dersi ilkokul ve ortaokul programlarının mihrer dersi olması açısından büyük önem taşımaktadır. Aynı zamanda çocuğun okulla birlikte sosyalleşme sürecinde sosyal bilgiler dersi diğer derslere nazaran biraz daha fazlaca üzerinde durulması gereken bir derstir. Sosyal bilgiler eğitimi; öğretmen yetiştirme programından başlayarak öğretmen, öğrenci, ders programı, okulun fiziki yapısı gibi değişik faktörlerin etkisi altındadır. Sosyal bilgiler eğitiminin uygulayıcısı olan öğretmenlerin Türkiye'deki sosyal bilgiler eğitimine ilişkin görüşlerinin bilinmesi programın vizyonunun gerçekleşmesi açısından önemlidir. Çünkü iyi ve eksik yönleri en iyi görüp analiz edebilecek olan sosyal bilgiler öğretmenleri sosyal bilgiler eğitiminin bil fiil lisans düzeyinde muhatabı, ortaokul düzeyinde ise uygulayıcısıdır. Öğretmenlerin verimli olabilmesindeki en önemli etkenlerden biri, öğretmenlerin beklentilerinin dikkate alınması ve bunların karşılanmasıdır. Bu beklentilerin karşılanabilmesi için ilk olarak bunların tespit edilmesi gerekmektedir.

Eğitim sistemi ne kadar mükemmel olursa olsun, programın uygulayıcısı olan öğretmenlerin yaşadıkları sorunlar dikkate alınmazsa programdan istenilen verimin elde edilmesi de zor olacaktır.

Öğretmenin verimli olması, salt öğretmen yetiştiren kurumlarda uygulanan eğitim programlarının iyileştirilmesi ile olası değildir. Bireyler, gelecekte yapacakları meslekleriyle ilgili ne denli iyi eğitilirse eğitilsinler, mesleksi başarı ve verim, büyük ölçüde bireyin güdülenme ve moral düzeyine bağlı olacaktır. Bireyin güdülenmesinin ve yüksek morale sahip olmasının yolu ise mesleğe girişte var olan ve meslekte geçen yıllar boyunca yenileri edinilen beklentilerin karşılanması ile yakından ilişkili görölmektedir (Uras ve Kunt, 2006).

Toplum öğretmenlerden birçok alanda beklenti içindedir. Buna karşılık öğretmenlerinde farklı alanlarda bir takım beklentileri bulunmaktadır. Bu beklentiler eğitim-öğretim sürecini yakından ilgilendirdiği için, dikkate alınmalı ve nasıl karşılanacağı ortaya koyulmalıdır. Araştırmanın temel problemi ise ölkemizde sosyal bilgiler eğitime ilişkin mevcut durumun ortaya konulmasıdır. Bu araştırmayla da sosyal bilgiler öğretmenlerinin Türkiye'de ki sosyal bilgiler eğitiminin mevcut durumunu bizzat kendi görüşleriyle ortaya koymanın alana katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

1.1. Problem Cümlesi

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Türkiye'deki sosyal bilgiler eğitime ilişkin görüşleri nelerdir?

1.1.1. Alt Problemler

1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal bilgiler öğretmeni yetiştirme programlarının Türkiye'deki sosyal bilgiler eğitime etkisine ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ortaokulda yapılan sosyal bilgiler eğitimiyle öğrencilere kazandırılmak istenen özelliklere öğretmenlerin etkisine ilişkin görüşleri nelerdir?
3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, öğrenci velilerinin ortaokulda yapılan sosyal bilgiler eğitiminden beklentilerine ilişkin görüşleri nelerdir?

4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, öğrencilerin ortaokulda yapılan sosyal bilgiler eğitiminden beklentilerine ilişkin görüşleri nelerdir?
5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programının sosyal bilgiler eğitimine etkisine ilişkin görüşleri nelerdir?
6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ortaokuldan mezun olan öğrencilerin Sosyal bilgiler dersinin kazanımlarını elde edebilmiş olmalarına ilişkin görüşleri nelerdir?
7. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin mesleki yaşantılarından memnuniyet durumuna ilişkin görüşleri nelerdir?

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Sosyal Bilgiler dersini yürüten öğretmenler, öğretim sürecinde mevcut durumun saptanması ve sürece ilişkin sorunların tespit edilmesinde, tartışmasız öncelikli olarak söz sahibidirler. Bu nedenle araştırmanın amacı; Türkiye'de gerçekleştirilen sosyal bilgiler eğitimine ilişkin, bu işin uygulayıcısı olan öğretmenlerin görüşlerinin alınarak ülkemizdeki durumun ortaya konulmasıdır.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda ulaşılan sonuçlar ve bu sonuçlardan hareketle değinilebilecek önerilerin Sosyal Bilgiler dersi eğitimine katkı sunması hedeflenmektedir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleriyle ülkemizde yapılan sosyal bilgiler eğitiminin mevcut durumunun ortaya konulması bu alanda yapılacak diğer çalışmalar için farklı konuların ele alınmasını sağlayacaktır. Bu anlamda da araştırma önem taşımaktadır.

1.3. SINIRLILIKLAR

1. Araştırma veri toplama amacıyla kullanılan anket formunun gönüllü olarak dolduran 135 öğretmenin görüşleri ile sınırlıdır.
2. Araştırmada görüşme yapılan sosyal bilgiler öğretmen sayısı 15 ile sınırlıdır.

1.4. VARSAYIMLAR

1. Uygulamaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin samimi cevaplar verdiği düşünülmüştür.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. SOSYAL BİLGİLERİN TARİHSEL GELİŞİMİ

2.1.1. Dünyada Sosyal Bilgiler

Sosyal bilgilerin kapsamına giren konular, Eski Yunan ve Roma gibi büyük medeniyetler kuran toplumlar tarafından ilkçağlardan bu yana okullarda okutulmuştur. Herodotes, Thukydides (ykl.M.Ö.460-395), Aristo, Eflatun birer öğretmen olarak bu okullarda ders vermişlerdir. Selçuklu Nizamiye medreseleriyle başlayan gelenek ile ondan sonra gelen Türk ve İslam devletleri ve Osmanlı medreselerinde Sosyal bilgiler konularına yer verilmiştir (Bilgili, 2012).

Bir eğitim programı olarak sosyal bilgiler eğitimi, ABD'nin 1800'lü yılların sonları ile XX. yüzyılın başlarında yaşadığı sosyal ekonomik, kültürel vb. alanlardaki büyük dönüşümünün doğurduğu sorunlara çözüm arayışından doğmuştur (Barth, 1991'den akt: Öztürk vd, 2012). ABD'de bu değişimin oluşturduğu ortamda sosyal bilgilerin gelişimine bakılacak olursa, başlangıçta programın içeriğinde tarih konuları ağırlıktadır ve ilerlemeci akımın etkisi görülmektedir. Toplumsal alanda yaşanan gelişmelere paralel olarak, sosyal bilgilerin içeriğinde de farklılaşma olmuştur. 1916 yılında ilk defa ABD'de toplanan bir komisyon tarafından "sosyal bilgiler" adı kullanılmıştır. Sosyal bilgilerin ilk programı tarih, coğrafya ve vatandaşlık konularının ağırlıkta olduğu bir programdı. Ulusal Eğitim Derneği'ne (National Education Association Commission) atanan ve uzmanlık alanları farklı olan bilim adamları (sosyal bilgiler komitesini oluşturan) 1916'da A.B.D'da yayınladıkları ilk raporda, sosyal bilgiler kapsamında konu alanı olarak; "kurumlar, insan toplumunun gelişimi ve sosyal grupların üyesi olarak insan" üzerinde durulmuş ve "iyi vatandaş" yetiştirme hedeflenmiştir (Martorella; Bear; Bolick, 2002'den Akt: Kan,2010).

Sosyal bilgiler, ABD'de doğmuş ve gelişmiş bir öğretim yaklaşımı olmakla birlikte, bu ülkenin eğitim sisteminden etkilenen başka ülkelerde de benimsenmiştir. Bunlar arasında, Türkiye, Japonya ve Güney Kore gibi ülkeler de bulunmaktadır (Barth,1991 Akt: Öztürk vd,, 2012).

Bununla beraber, gerek ABD'de, gerekse başka ülkelerde birçok eğitimci sosyal bilgiler öğretimi yaklaşımına karşı çıkmıştır. Bunlar, sosyal bilimlerin birbirinden bağımsız olarak öğretilmesinin vatandaşlık eğitimi bakımından daha etkili olacağını savunmaktadır (Barth,1991 Akt: Öztürk vd., 2012).

2.1.2. Türkiye'de Sosyal Bilgiler

Türkiye'de sosyal bilgiler programı temelde etkin ve üretken vatandaş yetiştirmeyi amaçlar (Barth ve Demirtaş,1997). Bu bağlamda sosyal bilgiler dersleri, bireyin içinde yer aldığı yönetim rejiminin istekleri doğrultusunda, demokratik, totaliter veya sosyalist bir yönetim sisteminin izlerini taşıyabilir. Dolayısıyla bireylere verilecek sosyal bilgi, toplumun değer ve kurallarıyla şekillenir (Tay ve Öcal, 2014).

Ülkemizde sosyal bilgiler öğretiminin, Türklerin Müslüman olmadan önceki dönemlerinde çocukların ve gençlerin toplumsallaştırılıp eğitilmesinde toplumun töresinin önemli bir role sahip olması düşüncesiyle temellerinin çok eskiye dayandığı söylenilebilir (Akyüz, 2005).

Osmanlı eğitim kurumlarına gelindiğinde, sosyal bilgilerin kapsamındaki disiplinlerden tarih ve coğrafya ders olarak programa, ilk defa, Tanzimat döneminde konulmuştur. Bu yolda, ilk Türk pedagoğu kabul edilen Selim Sabit Efendi'nin bu derslerin tüm ilköğretim okullarında okutulmasını teşvik ederek bir diğer taraftan bunlarla ilişkili ilk ders kitaplarını yazarak önemli hizmetleri olmuştur (Öztürk, Keskin ve Otluoğlu, 2012). Sosyal bilgilerin kapsamına giren dersler ilk kez, Sultan II. Abdülhamid zamanında (1876-1909), Maarif Nezaretine bağlı, usul-i cedide uygun eğitim ve öğretim yapan birer ilköğretim kurumu olan iptidailerin programlarında yer almıştır. 1904'te tüm okullar için yayınlanan yeni bir programda yalnız Muhtasar Tarih-i Osmani dersi bulunmaktaydı. 1913 tarihli Tedrisat-ı İbdidaiye Kanun-ı Muvakkati kanunuyla Tarih ve Coğrafya derslerinden başka Malumat-ı Medeniye ve Ahlakiye ve İktisadiye ilköğretim programına konmuştur (Safran,2014).

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte ülkemizdeki sosyal bilgiler anlayışında değişimler yaşanmıştır. Yeni Türk devletinin ideolojisini genç nesillere benimsetmek, milli, manevi ve ahlaki değerlerle donatılmış, fikri, vicdani, irfanı hür nesiller yetiştirmek amacıyla 1926 yılından itibaren hazırlanan bütün programlarda tarih, coğrafya ve

yurt bilgisi (1924 programında yer alan Muhasabat-ı Vataniye dersleri 1926'da Yurt Bilgisi dersine çevrilmiştir) dersleri yer almıştır. 1926 programı zaman zaman değişikliklere uğrayarak 1962 yılına kadar gelmiştir (Bilgili, 2012).

1962 yılında, “Toplum ve Ülke İncelemeleri” adı altında tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi dersleri birleştirilmiştir. Bu dersle ilgili olarak ders kitapları çıkarılmamıştır. Öğretmenler ellerinde bulunan tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi konularından yararlanarak bu dersi vermeye çalışmışlardır. Türkiye’de, sosyal bilgiler adı bazen kullanılmış olmasına rağmen 1968 yılına kadar programlara girmemiştir. 1968 yılında ilk defa sosyal bilgiler ilkokul programı yayınlanmış ve tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi konularını içeren bir ders olarak yürürlüğe girmiştir. Bu program 1968 yılından itibaren bütün ilkokullarda 1975 yılından itibaren de, bütün Ortaokullarda okutulmaya başlanmıştır (Günden, 1995 Akt: Kan,2010).

1985-1986 öğretim yılından itibaren ortaokullarda okutulmakta olan Sosyal Bilgiler dersi kaldırılarak yerine Milli Tarih, Milli Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgisi dersleri konulmuştur (Turan, 2016). 1992 yılında da yeni bir "Vatandaşlık bilgileri programı uygulanmaya başlanmıştır. 1997'de sekiz yıllık zorunlu ve kesintisiz ilköğretim uygulamasıyla birlikte " Milli Tarih" ve "Milli Coğrafya" dersleri kaldırılmış; 1998'de yerlerine tekrar 4-7. sınıfları kapsayacak yeni bir 'Sosyal Bilgiler" dersi öğretim programı yürürlüğe konulmuştur (Bilgili, 2012)

2.2. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE YAKLAŞIMLAR

Sosyal bilgiler öğretimi için üç ayrı ve farklı geleneksel yaklaşımdan bahsedilebilir. İlk geleneksel yaklaşım vatandaşlık aktarımı olarak öğretilen sosyal bilgilerdir. Bu en eski ve geleneksel yaklaşım olup, okullardaki en yaygın uygulamadır. Bu geleneksel yaklaşımın özünde, kültürün varlığını sürdürmesi için gerekli bilgi, değer ve becerilerin bilinçli olarak verilmesi yer alır. İkinci yaklaşım, sosyal bilgilerin sosyal bilim olarak öğretilmesidir. Öğretmenlerin, vatandaşlık öğretimi amacıyla, araştırma, inceleme yöntemleri ve sosyal bilimcilerin dünya görüşlerinden yararlanarak, öğrencileri aynı disiplin alanlarıyla bilgilendirmesidir (Barr, Barth ve Shermis, 2013).

Üçüncü yaklaşım ise, sosyal bilgilerin düşünerek araştırma yoluyla öğretilmesidir. Bu yaklaşım, çağdaş dünyada her gün karşı karşıya kaldıkları sorunlara çözüm bulmak amacıyla, mantıklı ve eleştirel bir düşünme sürecini uygulayabilen, demokrasiyi benimsemiş vatandaşların bulunması gereğidir. Vatandaşın yaşam kalitesi, doğrudan etkili kararlar alabilme yetisiyle ilgilidir(Barth ve Demirtaş,1997).

2.2.1.Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler

Vatandaşlık aktarımı, sosyal bilgiler öğretiminde kullanılan en eski ve yaygın yaklaşımdır. Genel amaç, toplumun temel kurum ve inançlarının öğretilerini telkin ederek, mevcut durumun devamını sağlamaktır (Öztürk vd., 2009). Barth ve Demirtaş'a (1997) göre bu yaklaşımın amacı, doğru değer yargıları ve inançları bilmek ve uygulamaktır. İçerik egemen güç tarafından oluşturulur. Bu yaklaşımdaki bir sosyal bilgiler programının içeriğinde öğrencinin, geçmişi öğrenme, geçmiş ve geleneklerle gurur duyma, sorumluluk alma, uygun davranışlar sergileme ve otoriteye bağlılık gibi kazanımlara ulaşması hedeflenir. Öğretmen merkezli bir öğrenme öğretme sürecinde öğrencilere nelere inanacakları anlatılır.

2.2.2. Sosyal Bilimler Olarak Sosyal Bilgiler

Sosyal bilim olarak sosyal bilgiler öğretimi, etkili vatandaşlık için en iyi yöntemin, sosyal bilimlere ait bilgi, beceri ve değerlerin kazandırılmasının olduğu varsayımına dayanmaktadır. Bu yaklaşıma göre amaç öğrencinin bir sosyal bilimci gibi düşünebilmesi sağlamaktır (Barth ve Demirtaş,1997). Bu nedenle öğrenciler ayrı sosyal bilimler alanlarında önemli kabul edilen kavram ve konuları da içeren düşünme sürecini öğrenmelidirler. Öğrenciler insan davranışlarını ve vatandaşlığı, sosyal bilimlerin temel ilke ve kavramlarını inceleyerek öğrenirler. İçerik, sosyal bilimlerin hem ayrı ayrı hem de bütün halinde verilmesinden oluşur. Bu yaklaşımda yöntemde sosyal bilimlerin araştırma inceleme ve buluş yoluyla öğrenme yöntemleridir (Tay ve Öcal, 2011). Özetle, bu yaklaşıma göre öğrenci sosyal bilimci gibi düşünecek, sosyal bilimcinin yöntemini kullanacak ve bu yolla etkili vatandaş olabilecektir (Barth ve Demirtaş,1997).

2.2.3.Yansıtıcı İnceleme Olarak Sosyal Bilgiler

Yansıtıcı inceleme olarak sosyal bilgiler yaklaşımında amaç, öğrencilerin problem çözme ve karar alma becerilerini öğrenmelerini ve bu bunları uygulamalarını sağlamaktır. Bunu gerçekleştirirken, içerik olarak, öğrencileri kişisel olarak etkileyen konular ve problemler ele alınır. Bu yaklaşımla, öğrencilerin kendilerini etkileyen sorunlar ve durumlar hakkında düşüncelerine, çözüm yollarını araştırmalarına ve karar vermelerine yardımcı olmaya çalışılır. Araştırma ve inceleme ile problem çözme yöntemleri yaklaşımın odak noktasını oluşturur (Tay ve Öcal, 2014).

Barth ve Demirtaş'a (1997) göre ise bu yaklaşımın amacı kısaca, öğrencilerin toplumsal ve bireysel problemler karşısında, makul, mantıklı ve düşünülerek alınmış kararlara varmalarını sağlamaktır.

2.3. İLGİLİ ÇALIŞMALAR

Bu bölümde, araştırmada ele alınan konu ile ilişkili olarak yapılan araştırmalar özetlenerek verilmiştir.

Aykaç (2007) "İlköğretim sosyal bilgiler dersi eğitim-öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri" adlı çalışmasında sosyal bilgiler dersi programına yönelik öğretmen görüşlerini saptamayı ve bu bulgular ışığında programı değerlendirmeyi amaçlamamıştır. Çalışma sonunda elde edilen bulgulara göre programda hazırlanan etkinliklerin öğrenciyi aktif kılmadığı, bireysel farklılıkları ve bölgesel farklılıkları dikkate almadığı, okulların araç gereç ve fiziki donanımının yeterli olmadığı, sınıf mevcutlarının programın uygulanmasına uygun olmadığı ve yeni programla ilgili verilen seminerlerin yetersiz olduğu belirlenmiştir.

Kuş ve Çelikkaya (2010) çalışmalarında sosyal bilgiler öğretimi için, sosyal bilgiler öğretmenlerinin beklentilerini tespit etmeyi amaçlamışlardır. Araştırma, Kırşehir ilinde görev yapmakta olan 33 Sosyal Bilgiler öğretmeni katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veriler, 2009-2010 eğitim-öğretim yılı, I. yarıyıl sonunda toplanmış ve verilerin toplanması için, araştırmanın amaçları doğrultusunda yedi açık uçlu soru yazılı olarak öğretmenlere yöneltilmiştir. Toplanan verilerin

çözümlemesi sürecinde, öğretmenlerin verdikleri yanıtlar, içerik analizi kullanılarak kodlanmış ve araştırmanın amacı doğrultusunda yorumlanmıştır. Araştırma sonucun öğretmenler; öğrencilerden, düzenli çalışmalarını; velilerden, öğrencileri ile ilgilenmelerini; yöneticilerden ise, uygun fiziki ortamı sağlamalarını ve kendilerine destek olmalarını bekledikleri ifade edilmektedir. Yine öğretmenler hizmet içi eğitim konusunda özellikle materyal hazırlama ve kullanımı konusunda, programın gerektirdiği farklı yöntemler konusunda hizmet içi eğitim almak istedikleri ifade edilmiştir.

Dinç ve Doğan (2010) tarafından yapılan çalışmada, yapılandırmacı yaklaşım esas alınarak hazırlanmış yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve bu programa uygun olarak hazırlanmış ders kitapları ile eğitim öğretim faaliyetlerini sürdüren öğretmenlerin yeni program ve uygulaması hakkındaki bilgi, deneyim, görüş ve önerilerini belirlemeye çalışmışlardır. Çalışma sonucunda yeni programın öğretmenler tarafından genel olarak olumlu karşılandığı ortaya koyulmuştur.

Yılmaz ve Tepebaş (2011) çalışmalarında ilköğretim düzeyinde sosyal bilgiler eğitiminde karşılaşılan sorunları mesleğe yeni başlayan sosyal bilgiler öğretmenlerin görüş ve tecrübelerine dayanarak incelemeye çalışmışlardır. Nitel araştırma tasarımının kullanıldığı çalışmada, katılımcıların belirlenmesinde amaçlı örneklem yöntemi, araştırma verilerinin toplanmasında ise yarı yapılandırılmış mülakat protokolü kullanılmıştır. Toplanan verilerin analiz edilmesinde betimsel analiz ve sürekli karşılaştırma yöntemleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda ise, ilköğretim düzeyinde sosyal bilgiler eğitiminde öğretmenlerin, görev yaptıkları okulun bulunduğu sosyal ve fiziki çevrenin koşullarından, öğrenme ortamındaki kaynakların yetersizliğinden, idareciler, öğretmenler, öğrenciler ve öğrenci velilerinin bazı olumsuz tutum ve davranışlarından kaynaklanan çeşitli sorunlar yaşadıkları ifade edilmiştir.

Çatak (2014) "Ortaokullarda Sosyal Bilgiler Öğretiminin Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi" adlı doktora çalışmasında 12 yıllık zorunlu eğitim ile gerçekleştirilen sosyal bilgiler öğretimine ilişkin, sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüş ve değerlendirmelerinin ortaya konulmasını amaçlamıştır. Çalışma sonucunda alt boyutlardan branşlaşma, sosyal etkileşim ve 7. ders saati incelenmiştir. Öğretmenler

12 yıllık zorunlu eğitim ile gerçekleştirilen sosyal bilgiler öğretimine ilişkin, sosyal bilgiler dersinde branşlaşmayı olumlu olarak görürken, sosyal etkileşimi olumlu, 7. ders saatlerinde konulan sosyal bilgiler derslerini ise olumsuz olarak gördükleri söylenebilir.

Akahmetoğlu (2014) yüksek lisans tezinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde karşılaştığı sorunları ele almıştır. Araştırmada karşılaşılan sorunlar öğrenciden, SBS ve dershaneden, öğretmenden, yöntem ve teknikten, Sosyal Bilgiler programından kaynaklanan sorunlar olarak gruplandırılmış; öğretmenlerin sorunlara ilişkin vermiş oldukları cevaplar yaş, cinsiyet, görev yeri, mezun olunan eğitim kurumu, lisansüstü eğitim, mezun olunan branş, meslekteki hizmet süresi, hizmet içi eğitim, görev yapılan okulun sosyo-ekonomik durumu, Sosyal Bilgilerde kendini yeterli bulma değişkenleri bakımından anlamlı farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin Sosyal Bilgiler öğretiminde birçok sorunla karşılaştıkları tespit edilmiştir.

Memişoğlu ve Köylü (2015) çalışmalarında, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde yaşadıkları sorunlar ve bu sorunlara getirdikleri çözüm önerilerine ilişkin görüşlerini ortaya koymayı amaçlamışlardır. Öğretmenlerin görüşlerinin belirlenmesinde nitel araştırma yaklaşımı kullanılmış ve veriler araştırmacılar tarafından oluşturulan on bir sorudan oluşan yarı yapılandırılmış bir görüşme formu ile toplanmıştır. Araştırma Türkiye'nin çeşitli illerinde görev yapan 23 sosyal bilgiler öğretmeniyle gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizinde betimsel analiz tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda, sosyal bilgiler öğretmenleri en önemli sorun olarak sosyal bilgiler ders saatinin yetersiz olmasını vurgulamışlardır. Bununla birlikte kazanımların öğrenci düzeyine uygun olmaması, derslerde sunuş yönteminin kullanılması, ders kitaplarında yer alan etkinliklerin yetersiz olması belirtmişlerdir. Öğretmenlerin görüşlerine göre getirilen çözüm önerileri ise, sosyal bilgiler dersinin etkili bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için, sosyal bilgiler ders saati arttırılmalı, sınıf mevcutları azaltılmalı, programının içeriği sadeleştirilmeli, programdaki kazanımlar azaltılmalı, yasal yükümlülük ve prosedürler azaltılmalı, okullarda sosyal bilgiler sınıfı oluşturulmalı, araç-gereç temini sağlanmalı, ders kitaplarındaki etkinlikler çeşitlendirilmeli şeklinde ifade edilmektedir.

Gönenç ve Açıklın (2017) sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde karşılaştıkları sorunları ve bu sorunlara getirdikleri çözüm önerilerini ortaya koymayı amaçladıkları çalışmalarında, devlet okullarında görev yapan 15 sosyal bilgiler öğretmenin görüşlerini almışlardır. Araştırma bulgularına göre sosyal bilgiler öğretmenleri; öğrenci, yönetim, sosyal bilgiler öğretim programı, sosyal bilgiler ders ve çalışma kitabı, veli, öğretmen kaynaklı çeşitli sorunlar olduğunu belirterek bu sorunların çözümü için sosyal bilgiler ders saatlerinin artırılması ve sınıflardaki öğrenci sayılarının azaltılması gibi önerilerini dile getirdikleri ifade edilmiştir.

Yukarıda verilen çalışmalar değerlendirildiğinde, çalışmalardan ikisinin (Aykaç, 2007; Dinç ve Doğan, 2010) sosyal bilgiler öğretim programına ilişkin öğretmen görüşlerini ortaya çıkarmayı amaçladığı görülmektedir. Diğer çalışmaların ise (Kuş ve Çelikkaya, 2010; Yılmaz ve Tebebaş, 2011; Akahmetoğlu, 2014; Memişoğlu ve Köylü, 2015; Gönenç ve Açıklın, 2017) sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretimine ilişkin beklentilerini, sosyal bilgiler öğretiminde karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunlara getirdikleri çözümlere ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Çatak (2014), sosyal bilgiler öğretmenlerin sosyal bilgiler eğitimine ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlayan çalışmasının da, alt boyutlar olarak branşlaşma, sosyal etkileşim ve 7. ders saatine değinmektedir. Bununla birlikte çalışmaların örneklem boyutunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin Kuş ve Çelikkaya'nın (2010) çalışmasında toplam 33, Dinç ve Doğan'ın (2010) çalışmasında toplam 22 ve Yılmaz ve Tebebaş'ın (2011) çalışmasında 12 kişi ile sınırlandırıldığı dikkat çekmektedir. Ayrıca Aykaç'ın (2007) çalışmasını 50 sınıf öğretmeni ile gerçekleştirdiği görülmektedir. Sözü edilen bu durumlar, örneklem bağlamında daha kapsamlı ve güncel verilere dayalı bir çalışmaya olan ihtiyacı gündeme getirmektedir. Bununla birlikte araştırma, ülkemizde sosyal bilgiler eğitiminin amaçlarının gerçekleşmesinde en önemli rollerden birini üstlenen öğretmenlerin Türkiye'de gerçekleştirilen sosyal bilgiler eğitiminin mevcut durumuna ilişkin görüşlerini yansıtacaktır. Ayrıca ortaya koyacağı verilerle sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler eğitime ilişkin görüşlerinde meydana gelen değişimi literatürdeki diğer çalışmalarla karşılaştırmak suretiyle ortaya koyacaktır. Araştırma güncel veriler sunması nedeniyle de gelecek araştırmalara konu belirleme açısından ilham kaynağı olacaktır

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, araştırmanın evreni, çalışma grubunun oluşturulması, araştırmada kullanılan veri toplama araçları ve bunların geliştirilme süreçleri, uygulama aşamaları, verilerin toplanması ve verilerin analizinin nasıl yapıldığı açıklanmaya çalışılmıştır.

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu araştırma, nicel ve nitel yöntemlerin birlikte kullanıldığı karma araştırma modeline uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Karma yöntemler, bir çalışmada nitel ve nicel araştırmaların ve bunların verilerinin birleştirilmesini ya da bütünleştirilmesini gerektirmektedir. Bu desenin analizinde, verilerin birleştirilmesinde, verilerin ilişkilendirilmesinde veya verilerin yerleştirilmesinde iki veri türü dahil edilir. Bu işlemler veri toplamanın zamanlaması (eş zamanlı veya ardışık) ve her iki veri tabanına verilen önemle (eşit veya eşit olmayan) beraber karma yöntem desenine dahil edilir (Creswell, 2014).

Araştırmada anket formuyla toplanan nicel veriler ile eş zamanlı olarak yapılan görüşmeler ile elde edilen nitel veriler birleştirilmiştir. Nicel veriler Sosyal bilgiler öğretmenlerinin Türkiye de yapılan sosyal bilgiler eğitime ilişkin görüşlerini belirlemek için kullanılırken, görüşlerin nedenlerini açığa çıkarmak için nitel verilerden yararlanılmıştır.

3.2. ÇALIŞMA GRUBU

Çalışma grubunu 2016-2017 eğitim-öğretim yılında Türkiye'nin çeşitli illerinde görev yapan 135 Sosyal Bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Katılımcılar gönüllülük esasına göre belirlenmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin Türkiye'deki sosyal bilgiler eğitime ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlayan anket formu Google Anket sistemine yüklenmiştir. Daha sonra Türkiye'deki sosyal bilgiler öğretmenlerinin üye oldukları platformlarda internet ortamında paylaşılmıştır.

Öğretmenler gönüllülük esasına göre anket formlarını internet ortamında doldurmuşlardır. İnternet ortamında anket formunu cevaplayan öğretmenlerden görüşmeyi kabul eden 15 öğretmenle yüz yüze görüşme yapılmıştır. Öğretmenlerin kimliklerinin korunması için her bir öğretmene takma ad verilmiştir (Kadın: Öğretmen 1-10; Erkek: Öğretmen 11-15).

Çalışma grubuna ilişkin bilgiler aşağıda verilmiştir.

3.2.1. Çalışma Grubuna İlişkin Kişisel Bilgiler

Tablo 1: Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	f	%
Erkek	70	51,9
Kadın	65	48,1
Toplam	135	100.0

Ölçeğe katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinden erkek sayısının 70 kişi (%51,9); bayan öğretmen sayısının ise 65 kişi (%48,1) olduğu görülmektedir.

Tablo 2: Katılımcıların Hizmet Yılına Göre Dağılımı

Hizmet Yılı	f	%
İlk Yılım	13	9,6
1-5	42	31,1
6-10	35	25,9
11-15	19	14,1
16-20	19	14,1
21+	7	5,2
Toplam	135	100.0

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin hizmet yılına baktığımızda 13 kişinin (%9,6) ilk yılı, 42 kişinin (%31,1) 1 ile 5 yıl arasında; 35 kişinin (%25,9) 6 ile 10 yıl arasında; 19 kişinin (%14,1) 11 ile 15 yıl arasında; 19 kişinin (%14,1) 16 ile 20 yıl arasında; 7 kişinin (%5,2) ise 21 ve üstü olduğu görülmektedir.

Tablo 3: Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Eğitim Durumu	f	%
Lisans	121	89,6
Yüksek Lisans	12	8,9
Doktora	2	1,5
Toplam	135	100,0

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin eğitim durumlarına baktığımızda 121 kişinin (%89,6) lisans; 12 kişinin (%8,9) yüksek lisans; 2 kişinin (%1,5) ise doktora mezunu olduğu görülmektedir.

Tablo 4: Katılımcıların Mezuniyet Alanına Göre Dağılımı

Mezuniyet Alanı	f	%
E. F. Sosyal Bilgiler Öğr.	114	84,4
E.F. Tarih Öğretmenliği	14	10,4
E. F . Coğrafya Öğr.	4	3,0
Sınıf Öğretmenliği	3	2,2
Toplam	135	100,0

Eğitim fakültesi sosyal bilgiler öğretmenliğinden mezun olan kişi sayısı 114 (%84,4); Eğitim Fakültesi tarih öğretmenliğinden mezun kişi sayısı 14 (%10,4); Eğitim fakültesi coğrafya öğretmenliğinden mezun kişi sayısı 4 (%3); Eğitim fakültesi sınıf öğretmenliğinden mezun kişi sayısı ise 3 (%2,2)'tir.

Tablo 5: Katılımcıların Görev Yeriine Göre Dağılımı

Görev Yapılan Yerleşim Birimi	f	%
Köy	23	17,0
Belde	9	6,7
İlçe Merkezi	43	31,9
İl Merkezi	60	44,4
Toplam	135	100,0

Yukarıdaki tabloda sosyal bilgiler öğretmenlerinin görev yaptığı yerleşim birimleri verilmiştir. Tabloya baktığımızda 60 kişinin (%44,4) şehir merkezinde; 43 kişinin (%31,9) ilçede; 9 kişinin (%6,7) belde; 23 kişinin (%17,0) köyde görev yaptığı görülmektedir.

Tablo 6: Katılımcıların Çalıştıkları Okulların Sosyo-Ekonomik Durumuna Göre Dağılımı

Sosyo-Ekonomik Durum	f	%
Alt	28	20,7
Alt ve Orta	28	20,7
Orta	57	42,2
Orta ve Üst	13	9,6
Üst	6	4,4
Alt-Orta ve Üst	3	2,2
Toplam	135	100,0

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çalıştıkları okulların sosyo-ekonomik durumuna bakıldığında 28 kişinin (%20,7) alt; 28 kişinin (%20,7) alt ve orta; 57 kişinin (%42,2) orta; 13 kişinin (%9,6) orta ve üst; 6 kişinin (4,4) üst; 3 kişinin (2,2) ise Alt-Orta ve Üst sosyo-ekonomik duruma sahip okullarda çalıştığı görülmektedir.

Tablo 7: Katılımcıların Haftalık Ders Yüküne Göre Dağılımı

Haftalık Ders Yüğü	f	%
5-10	9	6,7
11-15	0	0
16-25	32	23,7
26-40	94	69,6
Toplam	135	100,0

Katılımcıların haftalık ders yüküne bakıldığında 9 kişinin(%6,7) 5-10 saat; 32 kişinin (23,7) 16-25 saat; 94 kişinin (%69,6) 26-40 saat ders yüküne sahip olduğu görülmektedir.

3.2.2. Görüşme Yapılan Öğretmenlere İlişkin Kodlamalar

Tablo 8: Görüşme yapılan öğretmenlere ilişkin kodlamalar

Kodlama	Cinsiyet
Öğretmen 1	Kadın
Öğretmen 2	Kadın
Öğretmen 3	Kadın
Öğretmen 4	Kadın
Öğretmen 5	Kadın
Öğretmen 6	Kadın
Öğretmen 7	Kadın
Öğretmen 8	Kadın
Öğretmen 9	Kadın
Öğretmen 10	Kadın
Öğretmen 11	Erkek
Öğretmen 12	Erkek
Öğretmen 13	Erkek
Öğretmen 14	Erkek
Öğretmen 15	Erkek

3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada, öğretmen görüşlerine ilişkin verilerin toplanması için, araştırmacı tarafından hazırlanan iki bölümden oluşan 'Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Türkiye'de ki Sosyal Bilgiler Eğitimine İlişkin Görüşlerini Belirleme' anketi (EK 1) ve anket sorularına açık uçlu soruların eklenmesi ile oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formu (EK 2) kullanılmıştır.

Araştırmada nitel ve nicel olmak üzere iki tür veri kullanılmıştır. Bunlardan birincisi iki bölümden oluşan anket formu ile elde edilmiştir. Anket formunun birinci bölümü katılımcıların kişisel bilgilerini belirlemeyi amaçlayan 7 sorudan oluşmaktadır. Anket formunun ikinci bölümü ise Sosyal bilgiler eğitimine ilişkin görüşler 7 kategoride toplanmıştır. Bunlar;

1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal bilgiler öğretmeni yetiştirme programlarının Türkiye'deki sosyal bilgiler eğitime etkisine ilişkin görüşleri

- Mesleki yaşantıda ihtiyaç duyulan alan bilgisi kazandırma
- Mesleki yaşantıda ihtiyaç duyulan öğretmenlik meslek bilgisi kazandırma

2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ortaokulda yapılan sosyal bilgiler eğitimiyle öğrencilere kazandırılmak istenen özelliklere öğretmenlerin etkisine ilişkin görüşleri
3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, öğrenci velilerinin ortaokulda yapılan sosyal bilgiler eğitiminden beklentilerine ilişkin görüşleri
4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, öğrencilerin ortaokulda yapılan sosyal bilgiler eğitiminden beklentilerine ilişkin görüşleri
5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programının sosyal bilgiler eğitimine etkisine ilişkin görüşleri
6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ortaokuldan mezun olan öğrencilerin Sosyal bilgiler dersinin kazanımlarını elde edebilmiş olmalarına ilişkin görüşleri
7. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin mesleki yaşantılarından memnuniyet durumuna ilişkin görüşleri

Her bir kategoriye ilişkin açıklayıcı maddeler yazılmıştır. Öğretmenlerin her bir maddeye ilişkin görüşlerini 1 ve 9 arasında puanla ifade etmeleri istenmiştir.

Veri toplama araçları hazır hale getirildikten sonra dil ve içerik açısından uzman görüşü alınarak, ankette ve görüşmede yer alan soruların hedef kitle tarafından anlaşılıp anlaşılmadığını görmek için ön uygulama yapılmıştır. Daha sonra veri toplama araçlarına son şekli verilerek uygulamaya geçilmiştir.

3.4. VERİLERİN TOPLANMASI

Araştırmanın nicel verileri internet ortamında toplanmıştır. Anket formu görüşme soruları ile birlikte internet ortamında yayınlamıştır. Anket formunda ilgili maddelerin altına görüşme soruları da eklenmiştir. Katılımcıların isterlerse görüşme sorularına da cevap vermeleri istenmiştir. Uygulama sosyal bilgiler öğretmenlerinin üye oldukları forum sitelerinden duyurulmuştur. Anket 30 gün süreyle yayımda kalmıştır. Haftada bir forum sitesi aracılığıyla öğretmenlere duyuru yapılmıştır. Sonuçta 135 öğretmen Anket formunu doldurmuştur. Bunlardan 60 öğretmen görüşme sorularına da cevap vermiştir.

İkinci veri toplama aracı yarı yapılandırılmış görüşme formudur . Görüşme formunda Sosyal Bilgiler eğitimine ilişkin anket formunda puanlanan maddelerin nedenlerinin ortaya çıkarılmasına yönelik olarak puanlama sonucuna bakarak "Neden böyle düşünüyorsunuz?" ve " Böyle düşünmedeki gerekçeleriniz/kanıtlarınız nelerdir?" gibi açık uçlu sorular sorularak öğretmenlerin maddelere ilişkin düşüncelerinin derinleştirilmesi amaçlanmıştır.

Ayrıca yine gönüllük esasına dayalı olarak internet ortamında anket formunu cevaplayan öğretmenlerden görüşmeyi kabul eden 15 öğretmenle yüz yüze görüşme yapılmıştır. Bu görüşmede öğretmen görüşlerinin nedenleri derinlemesine ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Görüşmelerde sorular araştırmacı tarafından öğretmene yöneltilmiş alınan cevaplar 12'sine ilişkin ses kaydı yapılmıştır. Üç öğretmen ses kaydını kabul etmediği için cevaplar yazılı olarak not edilmiştir.

3.5. VERİLERİN ANALİZİ

Anket formları ile elde edilen nicel verilerin analizinde aritmetik ortalama, frekans (f) ve yüzde (%) değerleri alınmıştır.

Görüşmelerden elde edilen nitel veriler ise içerik ve betimsel olarak analiz edilmiştir. Ses kayıtları yazıya geçirilmiştir. Daha sonra önce yüz yüze görüşmeler kendi içerisinde değerlendirilmiş öğretmenlerin verdiği cevaplar temalaştırılarak analiz edilmiştir.

Anket formlarındaki görüşme sorularına internet ortamında cevap veren öğretmenlerin görüşleri kendi içerisinde değerlendirilerek analiz edilmiştir. Araştırmanın bulgular kısmında görüşmelerden elde edilen verilerin analizi ile oluşturulan temalar öğretmen cevaplarından yapılan alıntılarla desteklenerek verilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

4.1.ARAŞTIRMANIN ALT PROBLEMLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

4.1.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretmeni Yetiştirme Programlarının Türkiye'deki Sosyal Bilgiler Eğitime Etkisine İlişkin Görüşleri

Tablo 9: Mezun Olunan Lisans Programının Mesleki Yaşantıda İhtiyaç Duyulan Alan Bilgisi Kazandırma Düzeyi

	1		2		3		4		5		6		7		8		9		Ort
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
Tarih	1	0,7	8	5,9	11,9	11,9	5	3,7	7	5,2	9	6,7	25	18,5	25	18,5	39	28,9	6,67
Coğrafya	2	1,5	12	8,9	15	11,1	5	3,7	10	7,4	7	5,2	27	20	23	17	34	25	6,39
Sosyoloji	7	5,2	18	13,3	15	11,1	13	9,6	15	11,1	13	9,6	26	19,3	15	11,1	13	9,6	5,27
Diğer	15	11,1	31	23	10	7,4	10	7,4	12	8,9	12	8,9	21	15,6	11	8,1	13	9,6	4,67
Ekonomi	15	11,1	26	19,3	15	11,1	8	5,9	12	8,9	20	14,8	19	14,1	14	10,4	6	4,4	4,61
Hukuk	15	11,1	26	19,3	14	10,4	14	10,4	14	10,4	12	8,9	17	12,6	14	10,4	9	6,7	4,59
Antropoloji	21	15,6	29	21,5	14	10,4	7	5,2	10	7,4	17	12,6	18	13,3	10	7,4	9	6,7	4,36
Genel Ortalama																			5,22

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mezun oldukları lisans programında aldıkları alan bilgisi derslerine ilişkin görüşleri Tablo 9 da verilmiştir. Buna göre sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programının sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki yaşantılarında ihtiyaç duydukları alan bilgisi kazandırma düzeyi ortalaması 5,22'dir. Başka bir ifadeyle araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerine göre mezun oldukları lisans programı mesleki yaşantı da ihtiyaç duydukları alan bilgisini orta düzeyde kazandırabilmiştir. Alan bilgisi derslerinde puan ortalaması en yüksek olan 6,67 ile tarih, en düşük olan ise 4,36 ile antropolojidir. Ekonomi, hukuk, antropoloji derslerine ait görüş ortalamasının 5'in altında çıkmış olması önemli bir bulgudur. Antropoloji dersi için 21 katılımcı, Hukuk, Ekonomi ve diğer alan bilgisi derslerinin her biri için 15 katılımcının hiç kazanım elde edemediğini ifade etmiş olması bu derslerin öğrenim gördükleri lisans programlarında ne kadar etkisiz olduğunu göstermektedir. Durumun böyle olması lisans programlarında bu dersi okutacak alan uzmanı öğretim üyelerinin çok az olması ya da hiç olmamasıyla ilişkilendirilebilir.

Tablo 10: Mezun Olunan Lisans Programının Mesleki Yaşantıda İhtiyaç Duyulan Öğretmenlik Meslek Bilgisi Kazandırma Düzeyi

	1		2		3		4		5		6		7		8		9		Ort
	f	%	f	%	f	%	f	%	F	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
SY	2	1,5	7	5,2	18	13,3	6	4,4	14	10,4	8	5,9	17	12,6	20	14,8	43	31,9	6,5
ÖP	3	2,2	9	6,7	15	11,1	4	3	12	8,9	14	10,4	14	10,4	27	20	37	27,4	6,47
ÖİY	1	0,7	11	8,1	13	9,6	7	5,2	12	8,9	14	10,4	15	11,1	24	17,8	38	28,1	6,47
ÖP	3	2,2	9	6,7	15	11,1	4	3	12	8,9	14	10,4	14	10,4	27	20	37	27,4	6,47
GP	2	1,5	11	8,1	15	11,1	5	3,7	8	5,9	17	12,6	18	13,3	25	18,5	34	25,2	6,39
RHB	2	1,5	11	8,1	15	11,1	5	3,7	13	9,6	14	10,4	14	10,4	27	20	34	25,2	6,36
ÖD	2	1,5	13	9,6	15	11,1	7	5,2	13	9,6	19	14,1	13	9,6	31	23	22	16,3	6,05
PG	8	5,9	16	11,9	8	5,9	9	6,7	18	13,3	11	8,1	20	14,8	23	17	22	16,3	5,76
Genel Ortalama																			6,28

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mezun oldukları lisans programında aldıkları öğretmenlik meslek bilgisi derslerine ilişkin görüşleri Tablo 10 da verilmiştir. Buna göre sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programının sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki yaşantıda ihtiyaç duydukları öğretmenlik meslek bilgisi kazandırma düzeyi ortalaması 6,28'dir. Başka bir ifadeyle araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerine göre mezun oldukları lisans programı mesleki yaşantı da ihtiyaç duydukları öğretmenlik meslek bilgisini üst orta düzeyde kazandırabilmiştir. Öğretmenlik meslek bilgisi derslerinde puan ortalaması en yüksek olan 6,5 ile sınıf yönetimi dersidir. Bunu sırasıyla Öğretim ilke ve yöntemleri, öğrenme psikolojisi (6,47), gelişim psikolojisi (6,39), rehberlik (6,36), Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı (6,25) ve Ölçme değerlendirme (6,05) dersleri takip etmektedir. En düşük olan ise 5,76 ortalama ile program geliştirme dersidir. Program geliştirme dersi dışındaki ortalamalar üst orta düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 11: Mezun Olunan Lisans Programının Mesleki Yaşantıda İhtiyaç Duyulan Genel Kültür Bilgisi (GKB), Düşünme Becerisi (DB) Ve Bilimsel Araştırma Becerileri (BAB) Kazandırma Düzeyi

	1		2		3		4		5		6		7		8		9		Ort
	f	%	f	%	f	%	f	%	F	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
GKB	3	2,2	8	5,9	14	10,4	4	3	7	5,2	17	12,6	20	14,8	33	24,4	29	21,5	6,51
DB	3	2,2	7	5,2	17	12,6	5	3,7	12	8,9	16	11,9	18	13,3	29	21,5	28	20,7	6,33
BAB	4	3	12	8,9	12	8,9	6	4,4	11	8,1	12	8,9	19	14,1	29	21,5	30	22,2	6,3
Genel Ortalama																			6,38

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mezun oldukları lisans programının mesleki yaşantı da ihtiyaç duyulan genel kültür bilgisi, düşünme becerileri ve bilimsel araştırma becerileri kazandırma düzeyine ilişkin görüşleri Tablo 11 de verilmiştir. Buna göre sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programının sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki yaşantıda ihtiyaç duydukları genel kültür bilgisi, düşünme becerileri ve bilimsel araştırma becerileri kazandırma düzeyi ortalaması 6,38'dir. Başka bir ifadeyle araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerine göre mezun oldukları lisans programı mesleki yaşantı da ihtiyaç duydukları genel kültür bilgisi, düşünme becerileri ve bilimsel araştırma becerilerini üst orta düzeyde kazandırabilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenleri için üç önemli yeterliliğe bakıldığında lisans programının alan bilgisi kazandırma ortalamasının en düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Fakat lisans programında yer alan dersler düşünüldüğünde tarih dersi ortalaması 6,67 ile en yüksek düzeydedir. Bu durum sosyal bilgiler öğretmenliği programlarında tarih ve coğrafya derslerinin daha fazla yer alması ve lisans programlarında bu derslere daha fazla ağırlık verilmesiyle açıklanabilir. Bu durum araştırmanın nitel boyutu olan sosyal bilgiler öğretmenleriyle yapılan görüşmelerde de açık bir şekilde görülmektedir. Görüşme yapılan 15 öğretmenin tamamı lisans eğitimlerinde tarih ve coğrafya derslerini daha yoğun bir şekilde aldıklarını antropoloji, sosyoloji, hukuk, ekonomi gibi diğer alan derslerini daha az yoğunlukta aldıklarını ifade etmişlerdir. Bu bulgulara ilişkin katılımcı görüşleri şunlardır.

Öğretmen 11,"Coğrafya ve Tarih derslerini de çok yeterli aldığımı düşünmüyorum. Ancak diğer alan derslerine nazaran biraz daha ağırlık verildi bu derslere. Diğer alan derslerini ise tarih ve coğrafyadan çok çok daha az bir şekilde aldık....." diyerek tarih ve coğrafya derslerine diğer alan derslerinden daha fazla ağırlık

verildiğine değinmiştir. Öğretmen 2, tarih ve coğrafya derslerini diğer alan bilgisi derslerine göre daha iyi öğrendiklerini "... *Tarih ve coğrafya derslerine biraz daha önem verildiği için ve bu derslere kendi alanı olan hocalarımız girdiği için bu derslerde alan bilgisi olarak bir şeyler kazandığımı söyleyebilirim.....*" şeklinde ifade etmiştir. Öğretmen 7 de " *Alan dersleri bazında tarih ve coğrafya derslerini etkili aldığımı düşünüyorum ancak hukuk ve antropoloji olarak ayrı bir ders almadım. Hukuk kısmına vatandaşlığın içinde biraz değinildi. Antropoloji dersine ise tarih dersinin içinde sadece ne olduğu ile ilgili bir giriş yapıldı o kadar.*" Hukuk, antropoloji gibi alan bilgisi derslerinin puan ortalamalarının neden düşük olduğunun nedenlerine ilişkin görüşlerini belirtmiştir. Öğretmen 4 de, öğretmen 7'nin ifadelerine benzer şekilde tarih ve coğrafya dışındaki derslerin etkili olmadığını " *Lisans programımızda tarih ve coğrafya derslerine çok fazla ağırlık verilirken diğer derslere çok fazla önem verilmedi bence. Antropoloji, sosyoloji, hukuk gibi dersleri daha yüzeysel aldığımız için bu dersleri etkili öğrendiğimi söyleyemiyorum.....*" şeklinde ifade etmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenleri için üç önemli yeterlilikten öğretmenlik meslek bilgisi, puan ortalamaları açısından gruplar arası en yüksek puana sahip olundırı. Öğretmenler, öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin uygulamalı olarak yapılmış olmasından bu derslerin daha etkili olduğunu düşünmektedirler. Bu durumu görüşmeye katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinden Öğretmen 1, " *Alan derslerini sadece teorik olarak gördüğümüz için çok fazla bir şey kazanabildiğimi söyleyemiyorum ne yazık ki. Bu derslerde etkinliklere yer verilmiş olsaydı uygulamalar yapılırdı bence daha etkili olurdu. İnce ayrıntıların peşine düştük sınav odaklı çalıştık sonrasında fazla bir şey kalmadı bu derslerle alakalı. Eğitim dersleri alan derslerine nazaran daha uygulama ve etkinliğe yönelik olduğu için o derslerin bana kazandırdıkları daha fazla diyebilirim.*" şeklinde ifade etmektedir. Öğretmen 4, " *Öğretmenlik meslek bilgisi derslerimiz ise daha etkiliydi. Bu derslerde öğrendiklerimizi sınıf ortamında uygulamaya da çalıştığımız için daha kalıcı öğrenmeler gerçekleştirdik. Mesleki yaşantımda bu dersleri iyi öğrenmiş olmanın faydalarını da çok fazla görüyorum. Alan derslerimizde de uygulamaya ağırlık verilmiş olsaydı bu derslerde de kalıcı öğrenmeler sağlanabilirdi.*" diyerek öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin mesleki hayatına olan katkılarına değinmiştir.

Öğretmen 7, " Öğretmenlik meslek bilgisi olarak kendimi güçlü buluyorum. Bunun nedeni de hem hocalarımızın bu dersi hakkıyla işlemeleri hem de bizim bu dersleri hep uygulamaya yönelik olarak almamızdır. Mesela öğretim ilke ve yöntemleri dersini hep uygulama yaparak geçirdik, materyal tasarımı dersinde kendimiz bir şeyler hazırlamaya çalıştık. Uygulamalı olarak gördüğümüz için daha kalıcı oldu. Alan bilgisinde de bu yöntemler izlenmiş olsaydı bu derslerde bizim için kalıcı hale gelebilirdi. Ama alan derslerinde çok dersimiz boş geldi hoca gelmedi gelse bile hayat hikâyelerini anlattılar. Bu anlamda alan bilgisi hocalarımızın da çok yeterli olmadığını düşünüyorum." öğretmenlik meslek bilgisi ve alan bilgisi derslerini karşılaştırarak düşüncelerini ifade etmektedir.

İnternet üzerinden yayınlanan anketten elde edilen nitel veriler incelendiğinde ise, öğretmenler üniversitede de aldıkları lisans eğitiminin mesleki yaşantıda ihtiyaç duydukları alan bilgisi ile örtüşmediğini ifade etmektedirler. Bunun yanı sıra alan bilgisi olarak verilen derslerin birçoğunun üstün körü olarak geçildiğini ifade eden öğretmenler ders aldıkları akademisyenlerin de alan uzmanı olmayan kişiler olduğunu söylemektedirler.

Anket formundan elde edilen nitel verilerde katılımcıların lisans programı içerisinde yer alan öğretmenlik meslek bilgisi derslerine ilişkin görüşleri ise olumlu ve olumsuz iki kategori altında toplanmaktadır. Öğretmenlik meslek bilgisi derslerine ilişkin olumlu değerlendirme yapan katılımcılar derslerin çoğunlukla uygulamalı olması ve alanında uzman öğretim üyelerinden bu dersleri almış olmalarını gerekçe olarak göstermektedirler. Olumsuz değerlendirme yapan katılımcılar ise derslerin teorik olarak yapıldığını ve yüzeysel geçildiğini ifade etmektedirler.

4.1.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ortaokulda Yapılan Sosyal Bilgiler Eğitimiyle Öğrencilere Kazandırılmak İstenen Özelliklere Öğretmenlerin Etkisine İlişkin Görüşleri

Tablo 12: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ortaokulda yapılan sosyal bilgiler eğitimiyle öğrencilere kazandırılmak istenen özelliklere öğretmenlerin etki düzeyine ilişkin görüşleri

Öğrencilerin;	1		2		3		4		5		6		7		8		9		Ort
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
1. Kültürel mirası öğrenerek ileride iyi bir vatandaş olmaları			3	2,2	10	7,4			3	2,2	2	1,5	8	5,9	24	17,8	85	63	7,07
2. Toplumun temel kurum, değer ve inançlarını öğrenmeleri	4	3	11	8,1	10	7,4	10	7,4	13	9,6	17	12,6	27	20	28	20,7	15	11,1	7,1
3. Geçmiş ve gelenekleri öğrenerek geçmiş ve geleneklerle gurur duymaları	5	3,7	9	6,7	13	9,6	7	5,2	17	12,6	23	17	26	19,3	21	15,6	14	10,4	7,32
4. Sosyal bilimlere (Tarih, Coğrafya, Antropoloji...) ait bilgileri öğrenmeleri	6	4,4	10	7,4	12	8,9	8	5,9	14	10,4	15	11,1	28	20,7	27	20	15	11,1	7,04
5. Sosyal bilimlere ait becerileri öğrenmeleri	7	5,2	13	9,6	5	3,7	13	9,6	17	12,6	19	14,1	23	17	25	18,5	13	9,6	6,85
6. Sosyal bilgiler dersi içeriğinde verilen değerleri öğrenmeleri	5	3,7	13	9,6	9	6,7	13	9,6	17	12,6	17	12,6	23	17	25	18,5	13	9,6	7,09
7. Sosyal bilimlerin (tarih, coğrafya, ekonomi, antropoloji, vb.) yapısı ile ilgili bilgi toplama ve yorumlama süreçlerini öğrenmeleri	3	2,2	12	8,9	9	6,7	13	9,6	18	13,3	22	16,3	24	17,8	18	13,3	16	11,9	6,61
8. Bireysel problemler karşısında makul ve mantıklı düşünerek kararlar alma becerileri kazanmaları	5	3,7	11	8,1	16	11,9	7	5,2	24	17,8	15	11,1	22	16,3	22	16,3	13	9,6	6,7
9. Toplumsal problemler karşısında makul ve mantıklı düşünerek kararlar alma becerileri kazanmaları	3	2,2	13	9,6	9	6,7	12	8,9	20	14,8	18	13,3	25	18,5	22	16,3	13	9,6	6,7
10. Hak ve sorumluluklarını öğrenerek bunlara uygun tutum ve davranışlar sergilemeleri	6	4,4	10	7,4	10	7,4	14	10,4	17	12,6	19	14,1	24	17,8	21	15,6	14	10,4	7,04
Genel Ortalama																			6,94

Ortaokulda yapılan sosyal bilgiler eğitimiyle öğrencilerin elde etmesi beklenen kazanımların gerçekleştirilmesinde öğretmenlerin etki düzeyine ilişkin görüşler Tablo 12 de verilmiştir. Buna göre sosyal bilgiler eğitimiyle öğrencilerin elde etmesi beklenen kazanımların gerçekleştirilmesinde öğretmenlerin etki düzeyi puan ortalaması 6,94 tür. Bu puan öğretmenlerin sosyal bilgiler eğitiminde kendilerini iyiye çok yakın orta düzeyde etkili olabildikleri görüşünde oldukları şeklinde yorumlanabilir. Öğrencilere kazandırılmak istenen özellikler içerisinde öğretmenlerin en üst düzeyde gerçekleştirebildiklerini düşündükleri özellik "öğrencilerin geçmişi ve gelenekleri öğrenerek geçmiş ve geleneklerle gurur duymalarını" sağlamaktır (7,32). Tabloya genel olarak bakıldığında beceri öğretimine ilişkin puan ortalamalarının düşük olduğu görülmektedir. En düşük ortalama ise 6,61 ile sosyal bilimlere ait bilimsel araştırma süreçlerini öğretmeyle ilgili olmaktadır. Bir başka ifadeyle araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenleri öğrencilerinde bilimsel araştırma ve düşünme becerilerini orta düzeyde gerçekleştirebildiklerini düşünmektedirler. Bu bulguları betimleyen katılımcı görüşleri aşağıda verilmiştir.

Öğretmenler, sosyal bilgiler eğitimiyle öğrencilerin elde etmesi beklenen kazanımların gerçekleştirilmesinde;

1- Öğrencilerin hazır bulunuşluklarının etkili olduğunu Öğretmen 11, "..... *Çocukların alt yapısı ve hazır bulunuşlukları çok zengin olmadığı için onlara sosyal bilgilerin daha çok kültürel konuları, bilinçlenme ve iletişimsel boyutuyla ilgili bir şeyler kazandırmaya çalışıyorum ve bu şekilde daha etkili olacağına inanıyorum. Gözlemlerimden yola çıkarak öğrencilerimizin bu durumları kazanma durumlarının çok yüksek oranlarda olduğunu düşünmüyorum.*" şeklinde ifade etmektedir.

2- Aile ve sosyal çevrenin etkili olduğunu Öğretmen 2, "*Öğrencilerimizin iyi birer vatandaş olma, geçmiş ve gelenekleri öğrenme ve gurur duyma gibi konularda birçok şey kazandırabildiğimi düşünüyorum ancak işin içerisine düşünme ve yorumlama süreçleri girince burada biraz daha dürüst olmak gerekirse çok fazla bir şey kazandırabildiğime inanmıyorum. Şöyle ki bu sadece benimle alakalı bir durum değil düşünme ve yorum yapabilme çok fazla okumanın yanında sorgulamayla olacak şeylerdir. Bu konuda ailede çok büyük bir etken bence. Öğrencilerimde gözlemlediğim durumlardan yola çıkarak şunu çok rahat söyleyebilirim.*"

Öğrencinin beklentisi 'Armut piş ağzıma düş' şeklinde..." diyerek dikkat çekici bir ifade ile belirtmektedir.

3- Derste işlenen konuların içeriğinin soyut yada somut olmasının etkili olduğunu Öğretmen 7, "*... Örneğin kültürel değerlerimizle ilgili bir konudan bahsediyorsam çocuklar benden önce örnek veriyorlar. Bu davranışıyla o kazanımı kazandığını zaten görebiliyorum. Ama bazı konular daha soyut olduğu için mesela bilimsel araştırma becerileri bunun gibi konularda geri dönüt alamıyoruz her zaman. Soyut konular ağır geldiği için çocuklara bu konularda evet kazandırıyoruz demek pek kolay olmuyor ama diğer davranışa yönelik kazanımlarda çocuk benden önce örnek veriyorsa konuşuyorsa zaten bu davranışı kazandığını görüyoruz.*" ders içi gözlemlerinden verdiği örneklerle ifade etmektedir.

4- Öğrenci beklentilerinin etkili olduğunu Öğretmen 6, "*Öğrencilerimizin bu derse bakışı şu bu öğrendiklerim benim ne kadar işime yarayacak diye düşünüyorlar. Özellikle 8. sınıflar için konuşayım sınava girecekleri için derslere daha yoğun çalışıyorlar. Ama daha önceki sınıflarda 5., 6. ve 7. sınıflardaki konuların 8. sınıfla pek bağlantısı olmadığı için derslerde öğrencilerin sadece yüksek not alması gerektiği gibi bir beklenti var. Hal böyle olunca ister istemez bizde bu durumdan etkileniyoruz ve bizim kazandırmak istediğimiz durumlarda tam anlamıyla gerçekleşmiyor ya da daha doğru bir ifadeyle gerçekleştirilemiyor.)* diyerek belirtmektedir.

Araştırmada görüşme yapılan sosyal bilgiler öğretmenlerinden birkaçı öğrencilerinin ders içinde ve dışında gösterdikleri davranışlarından yola çıkarak sosyal bilgiler dersinin kazanımlarının gerçekleştirilebildiği görüşündedirler. Öğretmen 4, "*Ben öğrencilerimin öncelikli olarak vatan sevgisini kazanmış birer vatandaş olmalarını sağlamaya çalışıyorum. Derste öğretilen bilgileri öğrenmeleri elbette önemli fakat vatan sevgisi, millet sevgisi, iyi vatandaş olma gibi durumları sağlayabilecek tek ders bence sosyal bilgiler dersidir. Türkçe dersinde de verilebilir ancak sosyal bilgiler bu içeriği açısından da bu konuda daha etkili. Sosyal bilgiler bence hayatın içinde bir ders bu nedenle davranış kazandırma açısından daha önem verilmesi gerekiyor. Bu davranışları kazandırabildiğimi öğrencilerimden aldığım dönütlerle söyleyebiliyorum. Mezun olan öğrencilerimiz sık sık ziyaretimize geliyorlar. Onlarla ettiğimiz sohbetlerde gerçekten iyi bir temel oluşturduklarını görebiliyorum.*

Öğrencilerimizden aldığımız olumlu dönütlerde bu şekilde düşünmemizi sağlıyor diyebilirim...." şeklindeki ifadesiyle hem öğrencilerinin kazanımları elde ettiklerini düşünmesinin nedenlerini hem de sosyal bilgiler dersinin önemini dile getirmektedir.

Öğretmen 9, "Öğrencilerimde anlattığım dersi anlayıp anlamadıklarını ya da sosyal bilgilere merakları olup olmadığı şu şekilde anlıyorum. Elimde her gün mutlaka alanımla ilgili bir kitap olur. Öğrencilerimin bu kitaplarla ilgili, sorular soruyor, incelemek ve okumak istiyorlar. Özellikle 7. sınıflarda Osmanlı Tarihi çok ilgilerini çekiyor. 8. Sınıflarda da manevi değerler daha ön plana çıkıyor ama onlar sınav odaklı çalıştıkları için onlarda bu gibi durumlar daha az oluyor. Yine de öğrencilerimin elimdeki kitapları takip etmelerinden, sordukları sorulardan toplumsal konulara olan ilgilerinden bu dersten bir şeyler kazanabildiklerini anlıyorum." diyerek öğrencilerinin ders içindeki ve dışındaki davranışlarına yönelik gözlemlerinden yola çıkarak sosyal bilgiler dersine ilgi gösterdiklerini ifade etmektedir.

Öğretmen 14, "Öğrencilerimin sosyal bilgiler dersinin kazanımlarına sahip olabilmeleri için elimden geleni yaptığımı düşünüyorum. Sosyal bilgiler dersi geçmişimizi ve günümüzü içinde barındırdığı için her öğrencinin ilgisini çekecek bir konu illa ki oluyor. Bu nedenle öğrenciler kendi istekleriyle ders içinde aktif rol alıyorlar. Konuşuyoruz, tartışıyoruz, çeşitli etkinliklerle geçmişi anlamaya günümüzü de anlamlandırmaya çalışıyoruz. Derslerimin bu şekilde geçmesi, öğrencilerimin bana vermiş olduğu dönütler bu kazanımları gerçekleştirebildiğimi ya da gerçekleştirmeye yakın bir noktada olduğumu gösteriyor bana." şeklindeki ifadesinde sosyal bilgiler dersinin hedef davranışlarını öğrencilere kazandırma konusunda kendini iyiye yakın görmesinin nedeni öğrencilerin derste aktif rol almaları olduğunu belirtmektedir.

Anketten elde edilen nitel verilerde, katılımcı öğretmenler hedeflenen davranışların ne düzeyde gerçekleştirilebildiğini değerlendirirken ailenin ve çevresel faktörlerin bu davranışların kazandırılmasında etkili olduğunu ifade etmektedirler. Hedeflenen davranışların kazandırılmasında kendilerini yeterli gören öğretmenler bazı kazanımların davranışa dönüştürülmesinde etkili tek faktör kendilerinin olmadığını aile tutumunun bu noktada daha belirleyici olduğunu ifade etmektedirler.

Katılımcı öğretmenlerin ifadelerini sosyal bilgilerin üç temel yaklaşımı (vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler, sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler ve yansıtıcı bilim olarak sosyal bilgiler) çerçevesinde inceleyecek olursak; öğretmenlerimizin ilk üç madde için verdikleri puan ortalaması 7,16'dır. Bu puan ortalaması öğretmenlerin kendilerini vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler öğretiminde iyi düzeyde gördükleri şeklinde yorumlanabilir. 4.5.6 ve 7. Maddelerin puan ortalaması 6,89 dur. Bu puan ortalaması ise öğretmenlerin kendilerini sosyal bilim olarak sosyal bilgiler öğretiminde iyiye yakın orta düzeyde ifade ettikleri şeklinde yorumlanabilmektedir. Son üç maddenin puan ortalaması ise 6,81'dir. Bu puan ortalaması ise öğretmenlerin kendilerini yansıtıcı bilim olarak sosyal bilgiler öğretiminde iyiye yakın orta düzeyde gördükleri şeklinde ifade edilebilmektedir. Tablodan elde edilen genel çıkarımlarda göz önünde tutulduğunda en yüksek puan ortalamasına sahip olan maddenin vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler anlayışını yansıtıyor olması ve bu anlayışı yansıtan maddelerin en yüksek puan ortalamasına sahip olması öğretmenlerin kendilerini vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler anlayışına daha yakın gördükleri şeklinde yorumlanabilmektedir.

4.1.3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Öğrenci Velilerinin Ortaokulda Yapılan Sosyal Bilgiler Eğitiminden Beklentilerine İlişkin Görüşleri

Tablo 12: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, öğrenci velilerinin ortaokulda yapılan sosyal bilgiler eğitiminden beklentilerine ilişkin görüşleri

	1		2		3		4		5		6		7		8		9		Ort
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
1. Sosyal bilgiler dersinden yüksek not alarak sınıf geçmek	1	0,7	3	2,2	9	6,7	1	0,7	5	3,7	2	1,5	11	8,1	31	23	72	53,3	7,76
2. Kültürel mirası öğrenerek ileride iyi bir vatandaş olmak	5	3,7	13	9,6	11	8,1	6	4,4	17	12,6	20	14,8	22	16,3	23	17	18	13,3	5,87
3. Toplumun temel kurum, değer ve inançlarını öğrenmeleri	4	3	13	9,6	9	6,7	8	5,9	17	12,6	22	16,3	19	14,1	32	23,7	11	8,1	5,88
4. Geçmişi ve gelenekleri öğrenerek geçmiş ve geleneklerle gurur duymaları	3	2,2	11	8,1	12	8,9	10	7,4	9	6,7	19	14,1	22	16,3	31	23	18	13,3	6,1
5. Sosyal bilimlere (Tarih, Coğrafya, Antropoloji...) ait bilgileri öğrenmek	6	4,4	13	9,6	11	8,1	5	3,7	24	17,8	13	9,6	19	14,1	27	20	17	12,6	5,81
6. Sosyal bilimlere ait becerileri öğrenmek	8	5,9	10	7,4	14	10,4	8	5,9	25	18,5	9	6,7	21	15,6	27	20	13	9,6	5,64
7. Sosyal bilgiler dersi içeriğinde verilen değerleri öğrenmek	6	4,4	10	7,4	13	9,6	13	9,6	19	14,1	11	8,1	17	12,6	29	21,5	17	12,6	5,79
8. Sosyal bilimlerin (tarih, coğrafya, ekonomi, antropoloji, vb.) yapısı ile ilgili bilgi toplama ve yorumlama süreçlerini öğrenmek	6	4,4	11	8,1	15	11,1	22	16,3	13	9,6	13	9,6	16	11,9	25	18,5	14	10,4	5,5
9. Bireysel problemler karşısında makul ve mantıklı düşünerek kararlar alma becerileri kazanmak	7	5,2	8	5,9	10	7,4	19	14,1	18	13,3	13	9,6	18	13,3	26	19,3	16	11,9	5,74
10. Toplumsal problemler karşısında makul ve mantıklı düşünerek kararlar alma becerileri kazanmak.	7	5,2	9	6,7	9	6,7	14	10,4	24	17,8	14	10,4	19	14,1	21	15,6	18	13,3	5,74
11. Hak ve sorumluluklarını öğrenerek bunlara uygun tutum ve davranışlar sergilemeleri	6	4,4	10	7,4	12	8,9	7	5,2	19	14,1	11	8,1	24	17,8	25	18,5	21	15,6	5,99
Genel Ortalama																			5,98

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, öğrenci velilerinin ortaokulda yapılan sosyal bilgiler eğitiminden beklentilerine ilişkin görüşleri Tablo 12'de verilmiştir. Buna göre velilerin sosyal bilgiler dersinden beklenti düzeyi puan ortalaması 5,98'dir. Bu puan katılımcı öğretmenlerin, velilerin sosyal bilgiler dersinden beklentilerinin orta düzeyde olduğunu düşündükleri şeklinde yorumlanabilir. Velilerin sosyal bilgiler dersinden ve öğretmenlerinden beklentileri içerisinde en yüksek beklenti düzeyine sahip özellik "*Sosyal bilgiler dersinden yüksek not alarak sınıf geçmelerini*" sağlamaktır (7,76). Tabloya genel olarak bakıldığında beceri ve değer kazanımı ile bilgi yorumlama süreçlerine ilişkin puan ortalamalarının düşük olduğu görülmektedir. En düşük ortalama ise 5,5 ile sosyal bilimlerin yapısı ile ilgili bilgi toplama ve yorumlama süreçlerinin öğretimine ilişkin olmaktadır. Bir başka ifadeyle araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenleri, velilerin sosyal bilimlerin yapısı ile ilgili bilgi toplama ve yorumlama süreçlerinin öğretimine ilişkin beklentilerinin orta düzeyde olduğunu düşünmektedirler. Bu bulguları betimleyen katılımcı görüşlerinden bir kısmı aşağıda verilmiştir.

Görüşme yapılan öğretmenlerin ilgili soruya vermiş oldukları yanıtlar incelendiğinde; öğretmenlerin, velilerin sosyal bilgiler dersinden beklentileri arasında en çok önemsedikleri durumun dersten yüksek not almak olduğunu düşündükleri görülmektedir. Görüşme yapılan öğretmenlerden 9'u cevapları içerisinde bu durumu belirgin bir şekilde ifade etmektedirler.

Öğretmen 4, "*... Ama ortak bir nokta var ki öğrenci velilerinin büyük bir çoğunluğu çocuklarının bu dersten yüksek bir notla geçmelerini istiyor... ; Öğretmen 7 "...dersten de yüksek not almaları gibi bir beklentiye sahipler..." ; Öğretmen 13, "Velilerin çoğunluğunun en büyük beklentisi çocuğunun bu dersten yüksek bir not alarak geçmesi oluyor..." ; Öğretmen 11; "... Buna karşın bu derslere karşı olan not beklentisi diğer derslere oranla daha yüksek tutulmakta..." ; Öğretmen 5 ".... onların beklentileri daha çok derssel anlamda yani ilk etapta not anlamında oluyor..." ; Öğretmen 6 "Velilerin bu dersten çocuğunun yüksek not alması dışında bir beklentisi olduğunu düşünmüyorum..." ; Öğretmen 2 "Velilerle sürekli iletişim halindeyim onlarda gördüğüm çocuklarının merkezi sınavlardan yüksek puan alması bunun yanı sıra okul notlarında yüksek olması." diyerek velilerin en yüksek beklentisinin ders notları konusunda olduğu açık bir şekilde dile getirmektedirler.*

Görüşme yapılan öğretmenler arasında velilerin yüksek not beklentisinin yanı sıra, çocuklarının iyi birer vatandaş olması ve doğru davranışlar elde etmesi beklentisinin de bulunduğunu Öğretmen 4, "...Bunun yanı sıra çocuklarının doğru davranışlar göstermelerini bekleyen velilerimizde az sayılamaz..." ; Öğretmen 7, "...Onlar çocuklarının iyi birer vatandaş olmaları ..... gibi bir beklentiye sahipler..."; Öğretmen 13, "...Bunun yanı sıra çocuğum iyi bir vatandaş olsun diyen velilerde çoğunlukta..."; Öğretmen 11, "...velilerimizin çoğunluğu çocukları için kaygılandıkları için ilerde iyi birer vatandaş olsun beklentisi de taşımaktalar...; Öğretmen 15, "...Bir şeyler öğreysin doğru davranışlar kazansın beklentisi yüksek..." ; Öğretmen 10, "Veliler,...bu dersin geçmişimizi, geleneklerimizi öğrettiğinin ve iyi vatandaş olmak için gerekli olan temeli attığının farkındalar. Bu nedenle de bu dersten beklentileri bu yönde yüksek..." şeklinde ifade emektedirler.

Öğretmenler, velilerin sosyal bilgiler dersinden beklentilerinin oluşmasında;

1- Sosyo-ekonomik durumun ve eğitim seviyesinin etkili olduğunu Öğretmen 12, "...Görev yaptığım okulun sosyo-ekonomik durumu düşük. Buna bağlı olarak da velilerimiz okula çok sık gelip giden çocuklarını takip eden kişiler değiller. Çocuğu okula gönderiyorlar sonrası ne olursa olsun çok da ilgilenmiyorlar. İçerikle ilgili bir beklenti de o yüzden çok yüksek değil bu konuda..." ; Öğretmen 15, "...Görev yaptığım okulun sosyo-ekonomik düzeyi yüksek ancak veli potansiyelimiz çok yüksek değil. Çoğunluğu anne baba çalışan öğrenciler oluşturuyor. Dolayısıyla veli iletişimi çok kuvvetli değil....; Öğretmen 5, "Okulumuzdaki veli potansiyeli başta belirttiğim gibi sosyo ekonomik olarak çok farklı.Böyle olunca da ben bütün velilerle sürekli görüşüyoruz diyemem.Bazı veliler çok sık geliyorlar bazıları çok az geliyorlar..."; Öğretmen 10, "Beklentisi yüksek velilerimiz de yok değil ancak bu biraz eğitim seviyesi ve sosyo ekonomik durumla da ilişkili konular. Eğitim seviyesi yükseldikçe sadece bu ders için değil genel olarak çocuğun eğitiminden ailenin beklentisi yüksek oluyor.." diyerek ifade etmektedirler.

2- Merkezi sınavlar ve merkezi sınavlardaki katsayı farklılığının etkili olduğunu Öğretmen 8, "Velilerdeki genel algı sınav sisteminin getirdiği katsayı problemiyle alakalı biraz. Sosyal bilgilerin katsayısı düşük olduğu için sayısal yani katsayısı bizim dersimizden yüksek olan dersler kadar bir beklenti oluşmuyor. Dersimiz buna bağlı olarak ikinci planda kalan bir ders. Ders saatimizden az olmasına bağlı olarak velilerdeki beklenti aman bu dersten aldığı puan yüksek olsun birde bu dersle

uğraşmasın şeklinde oluyor. Bunun dışında içerikle ilgili çok da bir beklentileri olmuyor dersten ve bizden." şeklinde açıklamaya çalışmaktadır.

3-Kazanımlar hakkında sahip olunan bilgi durumunun etkili olduğunu Öğretmen 13, *"...Ancak sosyal bilgiler dersi ne kazandırmalıdır bu tam olarak bilmedikleri için çocuğum geçmişini öğrensin, vatandaşlık bilgilerini öğrensin diyor ve bunları da bekliyorlar. Araştırma ve yorumlama süreçleri çok daha üst düzey kazanımlar ve aileler bu kazanımlardan çok da haberdar değiller o yüzden beklentileri bu anlamda daha düşük.;* Öğretmen 7, *" Veliler sosyal bilgiler müfredatının ne kazandıracığıyla ilgili çok bilgi sahibi değiller...."* ; Öğretmen 10, *"Veliler, sosyal bilgilerin çocuklarına vermesi gerektiği kazanımlar konusunda çok bilgi sahibi olmasalar da bu dersin geçmişimizi, geleneklerimizi öğrettiğinin ve iyi vatandaş olmak için gerekli olan temeli attığının farkındalar. Bu nedenle de bu dersten beklentileri bu yönde yüksek ancak araştırma ve yorumlama becerilerinin geliştirilmesi noktasında çok da bilinçli olmadıkları için o yöndeki beklentileri daha düşük kalıyor...."* ; Öğretmen 4, *"Sosyal bilgiler dersinin içeriğinde bulunan beceri ve değerleri ele alacak olursak velilerin büyük bir çoğunluğu bu konuda bilinçli olmadığından beklenti biraz daha düşüyor diyebilirim."* ; Öğretmen 11, *"...sosyal bilgilerin içeriğinde yer alan beceri değer ve yorumlama süreçleri gibi belirtilen durumlarda çok bilinçli olmadıkları için bu durumlara ilişkin beklenti düzeyleri de düşük kalmaktadır.;* Öğretmen 9, *"...Hatta bu dersin kazanımlarından haberdar olduklarını bile düşünmüyorum ben."* diyerek belirtmektedirler.

4 - Sosyal bilgiler dersine olan bakış açısının etkili olduğunu Öğretmen 11, *"Velilerimiz diğer dersler kadar sosyal bilgilere önem vermeseler de bu dersten beklentileri yüksek. Tarih, coğrafya ve sosyal bilgiler gibi dersler toplumumuzda çalışırsa yapar mantığıyla bakıldığından çok önemsenen dersler değil bence..... Bununda sosyal bilgiler dersinin kolay ve basit görülmesinden kaynaklandığını düşünüyorum."* şeklindeki ifadesi ile ortaya koymaktadır.

Katılımcı öğretmenler velilerin sosyal bilgiler dersinden beklentilerini ifade ederken hemen hemen hepsinin ifadesinde rastlanan ortak nokta velilerin dersin kazanımlarına ilişkin bilgi sahibi olmamasıdır. Ancak, Öğretmen 14'ün *"Veliler sosyal bilgiler dersinin kazanımları hakkında çok bilgi sahibi değillerdi. Ancak gün geçtikçe veliler eğitim konusunda daha bilinçli hale gelmeye başladılar. Eğitim seviyesiyle de alakalı bir durum tabii bu. Veliler bu dersin kazanımlarını tam*

anlamıyla bilmeseler dahi iyi bir vatandaş olmaları için gerekli bilincin sosyal bilgilerle verileceğın farkındalar. Bu nedenle bu derse ilişkin beklentilerinin yüksek olduğunu düşünüyorum." şeklindeki ifadesi durumun değışmeye başladığını ortaya koymaktadır.

Ankette elden edilen nitel veriler değeriendirildiğinde ise katılımcılar velilerin sosyal bilgiler dersinden en fazla not kaygısıyla bir beklenti içinde olduklarını ifade etmektedirler. Bunun yanı sıra görüşmelerden elde edilen sonuçlarla benzer olarak velilerin sosyal bilgiler dersinin kazanımları konusunda bilgi sahibi olmadıklarını ve sosyal bilgiler dersini önemsemediklerini ifade etmektedirler.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, velilerin sosyal bilgiler dersinden beklentilerine ilişkin görüşlerini yaklaşımlar çerçevesinde inceleyecek olursak; öğretmenlerin velilerin beklentilerine yönelik vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler öğretime ilişkin maddelere (2,3 ve 4) verdikleri puanların ortalaması 5,95'tir. Bu puan velilerin vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler öğretime ilişkin beklenti düzeylerinin orta düzeyde olduğu şeklinde yorumlanabilir. Sosyal bilim olarak sosyal bilgiler öğretime ilişkin maddelere verdikleri puanların ortalaması 5,68 dir. Bu puan velilerin sosyal bilim olarak sosyal bilgiler öğretime ilişkin beklenti düzeylerinin orta düzeyde olduğu şeklinde ifade edilebilmektedir. Öğretmenlerin veli beklentilerine yönelik yansıtıcı bilim olarak sosyal bilgiler öğretime ilişkin maddelere verdikleri puanların ortalaması ise 5,82'dir. Bu puan ortalaması velilerin yansıtıcı bilim olarak sosyal bilgiler öğretiminden beklenti düzeylerinin de orta düzeyde olduğu şeklinde yorumlanabilir. Tabloya genel olarak bakıldığında vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgileri tanımlayan maddelerin puan ortalaması diğerlerine göre yüksek çıkmıştır. Bu durum öğretmenler, velilerin sosyal bilgiler dersinden beklentilerinin vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler anlayışına daha yakın oldukları şeklinde bir görüşe sahiptirler.

4.1.4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Öğrencilerin Ortaokulda Yapılan Sosyal Bilgiler Eğitiminden Beklentilerine İlişkin Görüşleri

Tablo 13: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Öğrencilerin Ortaokulda Yapılan Sosyal Bilgiler Eğitiminden Beklentilerine İlişkin Görüşleri

	1		2		3		4		5		6		7		8		9		Ort
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
1. Sosyal bilgiler dersinden yüksek not alarak sınıf geçmek	-	-	3	2,2	10	7,4	-	-	3	2,2	2	1,5	8	5,9	24	17,8	85	63	7,79
2. Kültürel mirası öğrenerek ileride iyi bir vatandaş olmak	4	3	11	8,1	10	7,4	10	7,4	13	9,6	17	12,6	27	20	28	20,7	15	11,1	6,01
3. Toplumun temel kurum, değer ve inançlarını öğrenmek	5	3,7	9	6,7	13	9,6	7	5,2	17	12,6	23	17	26	19,3	21	15,6	14	10,4	5,84
4. Geçmiş ve gelenekleri öğrenmek	6	4,4	10	7,4	12	8,9	8	5,9	14	10,4	15	11,1	28	20,7	27	20	15	11,1	5,93
5. Sosyal bilimlere (Tarih, Coğrafya, Antropoloji...) ait bilgileri öğrenmek	7	5,2	13	9,6	5	3,7	13	9,6	17	12,6	19	14,1	23	17	25	18,5	13	9,6	5,76
6. Sosyal bilimlere ait becerileri öğrenmek	5	3,7	13	9,6	9	6,7	13	9,6	17	12,6	17	12,6	23	17	25	18,5	13	9,6	5,74
7. Sosyal bilgiler dersi içeriğinde verilen değerleri öğrenmek	3	2,2	12	8,9	9	6,7	13	9,6	18	13,3	22	16,3	24	17,8	18	13,3	16	11,9	5,81
8. Sosyal bilimlerin (tarih, coğrafya, ekonomi, antropoloji, vb.) yapısı ile ilgili bilgi toplama ve yorumlama süreçlerini öğrenmek	5	3,7	11	8,1	16	11,9	7	5,2	24	17,8	15	11,1	22	16,3	22	16,3	13	9,6	5,63
9. Bireysel problemler karşısında makul ve mantıklı düşünerek kararlar alma becerileri kazanmak	3	2,2	13	9,6	9	6,7	12	8,9	20	14,8	18	13,3	25	18,5	22	16,3	13	9,6	5,78
10. Toplumsal problemler karşısında makul ve mantıklı düşünerek kararlar alma becerileri kazanmak.	6	4,4	10	7,4	10	7,4	14	10,4	17	12,6	19	14,1	24	17,8	21	15,6	14	10,4	5,73
11. Hak ve sorumluluklarını öğrenerek bunlara uygun tutum ve davranışlar sergilemeleri	4	3	11	8,1	8	5,9	10	7,4	17	12,6	13	9,6	28	20,7	28	20,7	16	11,9	6,05
Genel Ortalama																			6,54

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, öğrencilerin ortaokulda yapılan sosyal bilgiler eğitiminden beklentilerine ilişkin görüşleri Tablo 13'de verilmiştir. Buna göre öğrencilerin sosyal bilgiler dersinden beklenti düzeyi puan ortalaması 6,54'dür. Bu puan katılımcı öğretmenlerin, öğrencilerin sosyal bilgiler dersinden beklentilerinin iyiye yakın orta düzeyde olduğunu düşündükleri şeklinde yorumlanabilir. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinden ve öğretmenlerinden beklentileri içerisinde en yüksek beklenti düzeyine sahip özellik "*Sosyal bilgiler dersinden yüksek not alarak sınıf geçmelerinin*" sağlamasıdır (7,79). Tabloya genel olarak bakıldığında karar alma becerileri ve diğer beceriler ile sosyal bilimlere ait bilgilerin öğrenilmesine ilişkin puan ortalamalarının düşük olduğu görülmektedir. Öğrencilerin beklenti düzeyleri arasında en düşük puan ortalamasına sahip özellik "*Toplumsal problemler karşısında makul ve mantıklı düşünerek kararlar alma becerilerinin kazanılması*"dır (5,73). Bir başka ifadeyle araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenleri, öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi ile elde etmeleri beklenen kazanımların geneline ilişkin beklentilerinin orta düzeyde olduğu söylenebilir. Bu bulguları betimleyen katılımcı görüşleri aşağıda verilmiştir.

Görüşme yapılan öğretmenlerin ilgili soruya vermiş oldukları cevaplar incelendiğinde öğretmenlerin, öğrencilerin sosyal bilgiler dersinden beklentileri arasında en önemli olanın dersten yüksek not almak olduğunu düşündükleri görülmektedir. Görüşme yapılan öğretmenlerin 9' u farklı şekillerde de olsa cevaplarının ilk cümlesinde bu durumu; Öğretmen 5, "*Öğrencilerde ilk etapta not odaklılar.*" ; Öğretmen 9, "*Öğrencilerin öncelikli beklentisi bu dersten yüksek bir not alması*" ; Öğretmen 5, "*Öğrencilerin en büyük beklentisi bu dersten ve diğer derslerden yüksek notlarla geçmek elbette.*" ; Öğretmen 4, "*....Ama şu bir gerçek ki derse ilgisi olan öğrenci de olmayan öğrencide de not kaygısı her zaman ön planda...*" diyerek dikkat çekici bir şekilde ifade etmektedirler.

Öğretmenler bu duruma, dersteki başarı algısının sınavlarda alınan notlarla ilişkilendiriliyor olmasını gerekçe olarak göstermişlerdir. Öğretmen 5, "*...Bu dersteki başarımdır işte yazılı da alacağım ya da karneme düşecek not anlamında. Bir de bu merkezi sistemle yapılan sınavlardan dolayı 7. sınıftan itibaren özellikle 8. sınıf öğrencilerimizin en önde beklentileri sınavda nasıl başarılı olabilirim bu dersten kazanımların sınavda bana ne getirir...*" diyerek öğrencilerinin düşüncelerini dile getirmektedir.

Öğretmen 9, "...Bu durum da gerek çevresel nedenler gerek aile gerekse sınavlardan alacakları notların tüm hayatlarını etkileyeceğini düşünmelerinden kaynaklanıyor. Biz bile düşünüyoruz aslında bu hataya susun oturun bakın sınavdan alacağınız puan çok önemli şekilde uyarılarda bulunuyoruz. Öğrenci de bu durumdan etkilemiyor ve öncelik olarak bu dersten yüksek almayı hedefliyor kendine. Böylece dersin diğer kazanımları ikinci planda kalıyor..." diyerek düşüncelerini bir öz eleştiri niteliğinde ifade etmektedir.

Araştırmada görüşme yapılan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin bir kısmı dersin diğer işlevlerine ilişkin öğrenci beklentilerinin düşük olduğu görüşündedirler. Öğretmen 9, "...Böylece dersin diğer kazanımları ikinci planda kalıyor. İlgisi yüksek olan öğrencilerde bu beklentiler daha fazla ama genele baktığımız zaman düşük kalıyor" diyerek sosyal bilgiler dersi dışındaki derslere ilişkin beklentilerinde düşük kaldığını ifade etmektedir. Öğretmen 2 ise, "...Öğrenciler bu derse gereken önemi göstermiyorlar. İçerik ilgilerini çekse bile öğrenciler bu dersi ders olarak önemsemiyorlar. Öğrenciler Matematik, Fen Bilgisi gibi dersleri daha önemli görüyorlar ve bu dersleri öğrenmek için çaba harcıyorlar. Ancak aynı çaba sosyal bilgiler için gösterilmiyor." şeklindeki ifadesiyle öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin beklentilerinin düşük olduğunu dile getirmektedir.

Görüşme yapılan öğretmenler arasında sayısı az da olsa öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde yüksek not almanın dışında dersin diğer işlevlerine ilişkin beklentilerinin de yüksek olduğunu düşünen öğretmenler bulunmaktadır. Öğretmen 14, "...Öğrenciler..... bu derse ve konularına ilgi duyuyorlar. Bu da beklentilerini olumlu yönde etkiliyor." diyerek konuya ilişkin olumlu bir tutum sergilemektedir.

Öğretmenler öğrencilerinin derse ilişkin beklentilerinin oluşmasında;

1- Aile ve çevrenin etkili olduğunu Öğretmen 2, "Bunun nedenini de az önce söylediğim gibi çevre ve aile söylemleri olarak görüyorum...", Öğretmen 6, "Bir şeyler yapalım öğrenelim gibi beklentileri var bu dersten. Ama çevresel etki özellikle ailelerin tutumu elbette öğrencileri de etkiliyor..."; Öğretmen 8, "Öğrencilerde ailelerin ve çevreden duyduklarının etkileriyle bu derse karşı bir ön yargı ile geliyorlar derse" şeklinde dile getirmektedirler.

2- Öğrencilerin dersin kazanımlarından haberdar olmamasının etkili olduğunu Öğretmen 7, "*Ama şu var öğrencilerde beceriler, değerler noktasında çok da bilinçli değiller. Kazanacağı değer ve beceriler konusunda çok bilgisi olmadığı için böyle bir beklentisi de olamıyor...*" ve Öğretmen 8 "*....Kazanımlar anlamında düşünecek olursak da bunlardan çok haberdar olmadıkları için ben bu dersten bunu kazanmalıyım gibi bir düşüncede oluşmuyor....*" şeklindeki ifade etmektedirler.

3- Öğrencilerdeki sosyal bilgiler dersine ilişkin algıların etkili olduğunu Öğretmen 4, "*Ancak bu dersi kolay basit ya da tam tersi ezber olarak gören öğrencilerin derse olan ilgisi de beklentisi de çok düşük oluyor...*" diyerek açıklamaya çalışmaktadır.

4- Derste işlenen konuların içeriğinin soyut yada somut olması yada hayatla ilişkilendirilebiliyor veya ilişkilendirilemiyor olmasının etkili olduğunu Öğretmen 12, "*Öğrencilerin bu dersten beklentisi dersteki konuların yaşama yakınlığı ile bağlantılı olarak değişiyor...*"; Öğretmen 15, "*....İlgilerini çeken konularda bir şeyler öğrenme isteği daha fazla oluyor. Ancak soyut kalan konularda ilgi, istek , merak, beklenti düzeyi düşüyor....*" ; Öğretmen 10 "*....Öğrencilerin beklentileri konulara göre değişiyor aslında sevdikleri keyif aldıkları konuları öğrenmek istiyorlar. Ancak soyut kalan zorlandıkları konularda çok da bir şey kazanalım öğrenelim anlayışı içerisinde olmuyorlar...*" , Öğretmen 13, "*Öğrenciler sosyal bilgiler dersinde keyif aldıkları konularda öğrenmeye istekli oluyorlar. Bu konular genel olarak günlük hayattan örnek verebildikleri, üzerinde konuşabildikleri konular oluyor. Beklentileri de derse ilgi duydukları konulara göre değişiyor.*" şeklinde ifade etmektedirler.

Bu sayılan durumlara ek olarak öğretmenlerinde bu duruma ilişkin bir faktör olduğunu Öğretmen 13, "*Öğrenmekte zorlandıkları ya da çok fazla etkinlik yapma fırsatımızın olmadı daha soyut kalan konularda beklentileri çok düşük kalıyor öğrenmeye de istekli olmuyor. Bu konuları bizim de kazanım olarak eksik kaldığımız beceri öğretimi, düşünme ve yorumlama süreçleri olarak sayabiliriz. Bu kazanımların daha etkin kazandırılabilmesi için öncelikli olarak öğrencilerde bir ilgi istek uyandırmak gerekiyor ne yazık ki her konu ya da uzun uzun vakit ayıramadığımız için bunu sağlayamıyoruz*" diyerek düşüncelerini öz eleştiri niteliğinde ortaya koymaktadır.

Anketten elde edilen nitel verilerde de katılımcılar öğrencilerin sosyal bilgiler dersinden beklentilerine ilişkin değerlendirmelerinde; öğrencilerin beklentisinin en fazla bu dersten alacakları not ile ilgili olduğunu ifade etmektedirler. Durumun böyle

olmasında ailenin tutumunun etkili olduğu ve velilerin öğrenciler üzerinde baskı oluşturmasının dersin diğer işlevlerinin yerine getirilmesini engellediği ifade edilmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, öğrencilerin sosyal bilgiler dersinden beklentilerine ilişkin görüşlerini yaklaşımlar çerçevesinde inceleyecek olursak; öğretmenlerin öğrenci beklentilerine yönelik vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler öğretimine ilişkin maddelere (2,3 ve 4) verdikleri puanların ortalaması 5,92'dir. Bu puan öğrencilerin vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler öğretimine ilişkin beklenti düzeylerinin orta düzeyde olduğu şeklinde yorumlanabilir. Öğretmenlerin öğrenci beklentilerine yönelik sosyal bilim olarak sosyal bilgiler öğretimine ilişkin maddelere verdikleri puanların ortalaması 5,73 tür. Bu puan öğrencilerin sosyal bilim olarak sosyal bilgiler öğretimine ilişkin beklenti düzeylerinin orta düzeyde olduğu şeklinde ifade edilebilmektedir. Öğretmenlerin öğrenci beklentilerine yönelik yansıtıcı bilim olarak sosyal bilgiler öğretimine ilişkin maddelere verdikleri puanların ortalaması ise 5,85 tir. Bu puan ortalaması öğrencilerin yansıtıcı bilim olarak sosyal bilgiler öğretiminden beklenti düzeylerinin de orta düzeyde olduğu şeklinde yorumlanabilmektedir. Tabloya genel olarak bakıldığında puan ortalaması en yüksek maddelerin vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler anlayışını yansıtıyor olması öğrenci beklentilerinin vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler öğretimi anlayışına daha yakın olduğu şeklinde yorumlanabilmektedir.

4.1.5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Sosyal Bilgiler Eğitimine Etkisine İlişkin Görüşleri

Tablo 14: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Sosyal Bilgiler Eğitimine Etkisine İlişkin Görüşleri

	1		2		3		4		5		6		7		8		9		Ort
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
1. Kültürel mirası öğretmek ilerde iyi bir vatandaş olmalarını sağlayabilecek niteliktedir.	1	0,7	11	8,1	15	11,1	5	3,7	18	13,3	33	24,4	27	20	15	11,1	10	7,4	5,74
2. Toplumun temel kurum, değer ve inançlarını öğretecek niteliktedir.	1	0,7	10	7,4	14	10,4	5	3,7	18	13,3	28	20,7	28	20,7	20	14,8	11	8,1	5,9
3. Geçmiş ve gelenekleri öğretmek geçmiş ve geleneklerle gurur duymalarını sağlayabilecek niteliktedir.	1	0,7	9	6,7	14	10,4	4	3	18	13,3	25	18,5	27	20	22	16,3	15	11,1	6,05
4. Sosyal bilimlere (Tarih, Coğrafya, Antropoloji...) ait bilgileri öğrenmelerini sağlayabilecek niteliktedir.	2	1,5	11	8,1	11	8,1	11	8,1	21	15,6	23	17	26	19,3	18	13,3	12	8,9	5,76
5. Sosyal bilimlere (Tarih, Coğrafya, Antropoloji...) ait becerileri öğretebilecek niteliktedir.	3	2,2	12	8,9	11	8,1	11	8,1	18	13,3	33	24,4	20	14,8	17	12,6	10	7,4	5,61
6. Sosyal bilgiler dersi içeriğinde verilen değerleri öğretebilecek niteliktedir.	2	1,5	13	9,6	13	9,6	10	7,4	14	10,4	30	22,2	23	17	20	14,8	10	7,4	5,59
7. Sosyal bilimlerin (tarih, coğrafya, ekonomi, antropoloji, vb.) yapısı ile ilgili bilgi toplama ve yorumlama süreçlerini öğretebilecek niteliktedir.	1	0,7	14	10,4	12	8,9	8	5,9	23	17	31	23	19	14,1	18	13,3	9	6,7	5,6
8. Bireysel problemler karşısında makul ve mantıklı düşünerek karar alma becerisi kazandırabilecek niteliktedir.	3	2,2	12	8,9	15	11,1	12	8,9	20	14,8	23	17	24	17,8	16	11,9	10	7,4	5,51
9. Toplumsal problemler karşısında makul ve mantıklı düşünerek karar alma becerisi kazandırabilecek niteliktedir.	4	3	11	8,1	15	11,1	11	8,1	21	15,6	25	18,5	22	16,3	17	12,6	9	6,7	5,49
10. Hak ve sorumluluklarını öğretmek bunlara uygun tutum ve davranışlar sergilemelerini sağlayabilecek niteliktedir.	1	0,7	14	10,4	12	8,9	9	6,7	19	14,1	22	16,3	25	18,5	20	14,8	13	9,6	5,78
Genel Ortalama																			5,7

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programının sosyal bilgiler eğitimine etkisine ilişkin görüşleri Tablo 14'de verilmiştir. Buna göre sosyal bilgiler öğretimiyle öğrencilere kazandırılmak istenen özellikleri programın gerçekleştirme düzeyi puan ortalaması 5,7'dir. Bu puan katılımcı öğretmenler tarafından programı orta düzeyde etkili gördükleri şeklinde yorumlanabilir. Katılımcı öğretmenler, öğrencilere kazandırılmak istenen özellikler içerisinde programın en üst düzeyde gerçekleştirdiğini düşündükleri özellik 6,05 puan ortalamasına sahip olan "*Geçmişi ve gelenekleri öğreterek geçmiş ve geleneklerle gurur duymalarını sağlayabilecek nitelikte*" olmasıdır. Tabloya genel olarak bakıldığında ise bireysel ve toplumsal problemler karşısında makul ve mantıklı düşünerek kararlar alma becerisinin kazanılması ile bilgi toplama ve yorumlama süreçlerinin öğrenilmesine ilişkin özelliklerin düşük puan ortalamasına sahip olduğu görülmektedir. En düşük puan ortalamasına sahip özellik ise 5,49 ile "*Toplumsal problemler karşısında makul ve mantıklı düşünerek karar alma becerisi kazandırabilecek nitelikte*" olmasıdır. Bir diğer ifadeyle program toplumsal problemler karşısında öğrencilerin karar alabilme becerisini orta düzeyde gerçekleştirebilmektedir. Bu bulguları betimleyen katılımcı görüşlerinden bir kısmı aşağıda verilmiştir.

Yapılan görüşmelerde katılımcı öğretmenler sosyal bilgiler öğretimine programın etkisini değerlendirirken;

1-Kronolojik bütünlüğün ve konu bütünlüğünün olmamasının etkili olduğunu Öğretmen 1, "*Programda kronolojik bir zaman bütünlüğü olmadığı için yani şu tabirle söyleyeyim daldan dala atladığımız için çocukların kafalarında da bir karışıklık oluşuyor. Bizim vermek istediğimiz kazanımlar da bu şekilde istenilen düzeye ulaşmıyor...* ; Öğretmen 12, "*Programın bu dersin kazanımlarının gerçekleştirilmesi anlamında eksik olduğunu düşünüyorum. Konular arasında bütünlük olmaması belirli bir kronolojik sıra gözetilmemesi öğrencilerin kafasının karışmasına neden oluyor. Belli bir kronoloji ile gitse konular öğrencilerin öğrenebilmesi ve bilgilerin kalıcı hale gelmesi daha mümkün olabilir diye düşünüyorum.*" diyerek açıklamaktadır.

2- Kazanımlara tanınan sürenin ve haftalık ders süresinin kısıtlayıcı olmasının etkili olduğunu Öğretmen 7, "*Müfredatımız bilgi kazandırmaya yönelik beceri ve davranış*

değil. Bu konu da müfredatta biz de yetersiz kalıyoruz. Hiç bir müfredat demiyor ki çocukların Tüketici Hakları Mahkemesine ziyareti zorunludur. Oraya gidip ziyaret edip çocuklar bilgi edinsin. Biz beceri kazansın diye uğraşmıyoruz biz anayasadaki haklarını ve gerektiğinde tüketici hakları mahkemesine başvurabileceklerini söylüyoruz onlara. Belki müfredat öğretmenlere beceri kazandırma noktasında açık kapı bırakıyor nasıl kazandırırsanız artık diye ama müfredatın yoğunluğu ders saatinin az bunu çok mümkün kılmıyor. Sosyal bilgiler davranış kazandırmanın en yoğun olduğu ders iken biz bu davranışları kazandırma da yetersiz kalıyoruz." şeklinde ifade etmektedir. Öğretmen 7'nin ifadesinden hareketle sosyal bilgiler öğretmenlerinin etkinlikler konusunda da müfredattan beklenti içerisinde oldukları söylenebilir.

Öğretmen 11, " Sosyal bilgiler programını düşündüğümüzde programın bu durumları kazandırması evet belirli düzeyde mümkün. Ancak bu üst düzeye çıkarılmak istenirse yeterli değil. Bence program eğitim öğretim alanlarını renklendirmeye yönelik olmalı. Uygulama kısmına ağırlık verilerek verilmek istenen konular etkinlik ağırlıklı verilmelidir."; Öğretmen 15,"Programın eksikliği bize kazanımları ve kazanımlara ayrılacak süreyi verip gerekli esnekliği sağlamaması bence. Her öğrencinin öğrenme düzeyi aynı olmuyor. Bunların üzerine ders saatinin az olması, ...program kusursuz bile olsa süreç kusursuz olarak işleyemiyor. Bütün olarak düşünmek gerekiyor bunları." ve Öğretmen 10, "Sosyal bilgiler öğretim programı bu dersin öğrencilere ne kazandırması gerektiğini bize söylüyor ancak uygulamada meydana gelen aksaklıklar nedeniyle bu niteliklerin kazandırılması noktasında eksiklikler ortaya çıkıyor. Örneğin kazanımlara verilen ders saatini ele alacak olursak evet bazı kazanımların verilmesinde tanınan süre yeterli ancak beceri öğretimi noktasındaki kazanımlar için tanınan süre çoğu zaman yeterli gelmiyor. Öğrencilerin bu becerilere sahip olması için ek etkinlikler yapılması gerekebiliyor bazen bunları yapmak için gerekli esneklik öğretmenlere sağlanamıyor ne yazık ki. Elimizde belli konular ve süre sınırlaması var mecburen bazı konuları yüzeysel olarak işlemek durumunda kalıyoruz." şeklindeki ifadelerinde sosyal bilgiler öğretim programının etkinlik yapmak için yeterli esnekliği sağlamadığına ve bunun kazanımların verilmesi noktasında etkili olduğuna değinmektedirler.

3- Ders ve çalışma kitaplarının etkili olduğunu Öğretmen 1, "...Çalışma kitapları yeterince verimli değil....; Öğretmen 15, "...ders ve çalışma kitaplarının yetersiz

kalması eklenince program kusursuz bile olsa süreç kusursuz olarak işleyemiyor. Bütün olarak düşünmek gerekiyor bunları.; Öğretmen 14 "...Programın uygulayıcı olan öğretmenler bu kazanımları vermek için çaba sarf ediyorlar ama ders kitaplarındaki eksikliklerden ya da ders saatinin az olması gibi nedenlerden dolayı bazı noktalarda eksik kalabiliyorlar." ; Öğretmen 8, "Program kazanımlar anlamında evet olması gereken şekilde hazırlanıyor. Ancak ders kitapları bu yönde hazırlanmıyor. Yeni bir uygulama ile bizim sınıfa kaynak kitap taşımamız da yasaklandığı için sadece ders kitapları ile bunu sağlamaya çalışıyoruz. Ders kitapları da bu kazanımları tam olarak yansıtmıyor. Uygulama sürecinde bu nedenle eksiklikler meydana geliyor." ; Öğretmen 2, "Ders kitapları çocukların gelişim özellikleri dikkate alınarak hazırlanmadığı için çok da yararlı olduğunu ve bize yardım ettiğini düşünmüyorum." şeklinde ifade ederek ve bu durumun programın uygulanma sürecini de etkilediğini dile getirmektedirler.

Öğretmen 6, "Programdaki yoğunluk giderek azaltılıyor. İlk çalışmaya başladığım zamanları hatırlıyorum o zamanlar 7. Sınıf programı çok ağırdı olduğu gibi Osmanlı Tarihi'ni vermeye çalışıyorduk. Program şuan o kadar ağır değil ama ben şunu hissediyorum bu programda sanki Tarih ve Coğrafyayı vermeliyiz de diğerlerini vermesek de olurmuş gibi. Yani ben programı sosyal bilgilerin asıl amaçlarını kazandırmaya çok uygun bulmuyorum. Çocuklar tarihi ve coğrafyayı bilgi anlamında öğrensinler beceri, değer bunları kazanmasalar da çok önemli değil..." sayılan bu durumlara ek olarak sosyal bilgilerin tarih ve coğrafya ağırlıklı olarak verilmesinin asıl amaçlarını gerçekleştirmesini engellediğini ifade etmektedir.

Öğretmen 4 ise "5. sınıflardaki anayasa konusu yasama, yürütme gibi kavramlar o kadar ağır ki öğrenci de anlayamıyor bizde somutlaştırma da eksik kalıyoruz. Bence program hazırlanırken öğrencilerin gelişim özellikleri daha ön planda tutulmalı özellikle de zihinsel süreçler. Yorumlama, somutlaştırma vs. gibi. Bu kavramlar hiç verilmemeli demiyorum ancak daha basit olarak yer verilmeli en azından giriş yapılıyor gibi olmalı. Bunların yanı sıra uygulamaya ağırlık verilmeli ve bu derse ayrılan sürede de buna yönelik düzenlemeye gidilmelidir." diyerek programın hazırlanma sürecine yönelik yaptığı değerlendirme de gelişim özelliklerinin dikkate alınmasının önemini ifade etmektedir.

Anketten elde edilen nitel verilerde katılımcı öğretmenler programın içerik olarak yeterli olduğunu ifade etmektedirler. Ancak kazanımların düzeyine uygun süre tanınmadığını için hedeflenen davranışların bir kısmının eksik kaldığını ifade eden öğretmenler gerekçe olarak süre nedeniyle bazı kazanımların yüzeysel geçildiğini ve yeterli etkinlik yapılamadığını göstermektedirler.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, sosyal bilgiler öğretimiyle öğrencilere kazandırılmak istenen özelliklere sosyal bilgiler programının etkisine ilişkin görüşlerini yaklaşımlar çerçevesinde inceleyecek olursak; öğretmenlerin vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler öğretimine ilişkin maddelere (2,3 ve 4) verdikleri puanların ortalaması 5,89 dur. Bu puan programın vatandaşlık aktarımına ilişkin özellikleri gerçekleştirme düzeyinin orta düzeyde olduğu şeklinde yorumlanabilir. Öğretmenlerin programın sağlayabildiği özelliklerden sosyal bilim olarak sosyal bilgiler öğretimine ilişkin maddelere verdikleri puanların ortalaması 5,61'dir. Bu puan programın sosyal bilim olarak sosyal bilgiler öğretimine ilişkin özellikleri orta düzeyde gerçekleştirebildiği şeklinde ifade edilebilmektedir. Programın sağlayabildiği özelliklerden yansıtıcı bilim olarak sosyal bilgiler öğretimine ilişkin maddelere öğretmenlerin verdikleri puanların ortalaması ise 5,85'tir. Bu puan ortalaması programın yansıtıcı bilim olarak sosyal bilgiler öğretimine ilişkin özellikleri orta düzeyde gerçekleştirebildiği şeklinde yorumlanabilmektedir. Tabloya genel olarak bakıldığında puan ortalaması en yüksek maddelerin vatandaşlık aktarımına ilişkin maddeler olduğu görülmektedir. Bu durum programın belirtilen özellikler içerisinde vatandaşlık aktarımının daha iyi düzeyde olduğu şeklinde yorumlanabilir.

4.1.6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ortaokuldan Mezun Olan Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinin Kazanımlarını Elde Edebilmiş Olmalarına İlişkin Görüşleri

Tablo 15: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ortaokuldan Mezun Olan Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinin Kazanımlarını Elde Edebilmiş Olmalarına İlişkin Görüşleri

	1		2		3		4		5		6		7		8		9		Ort
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
1. Kültürel mirası bilen iyi bir vatandaşdır.	1	0,7	11	8,1	12	8,9	8	5,9	22	16,3	24	17,8	33	24	17	12,6	7	5,2	5,74
2. Toplumun temel kurum, değer ve inançlarını bilir.	1	0,7	12	8,9	8	5,9	8	5,9	17	12,6	25	18,5	35	26	22	16,3	7	5,2	5,93
3. Geçmiş ve gelenekleri bilerek geçmiş ve geleneklerle gurur duyar.			13	9,6	10	7,4	7	5,2	16	11,9	20	14,8	34	25	24	17,8	11	8,1	6,02
4. Sosyal bilimlere (Tarih, Coğrafya, Antropoloji...) ait bilgileri bilir	1	0,7	15	11,1	12	8,9	6	4,4	21	15,6	24	17,8	28	21	22	16,3	6	4,4	5,67
5. Sosyal bilimlere (Tarih, Coğrafya, Antropoloji...) ait becerilere sahiptir.	1	0,7	13	9,6	12	8,9	12	8,9	22	16,3	21	15,6	28	21	17	12,6	9	6,7	5,63
6. Sosyal bilgiler dersi içeriğinde verilen değerlere sahiptir.	1	0,7	15	11,1	11	8,1	9	6,7	26	19,3	22	16,3	25	19	16	11,9	10	7,4	5,59
7. Sosyal bilimlerin (tarih, coğrafya, ekonomi, antropoloji, vb.) yapısı ile ilgili bilgi toplama ve yorumlama süreçlerini bilir	2	1,5	15	11,1	9	6,7	17	12,6	20	14,8	25	18,5	21	16	19	14,1	7	5,2	5,47
8. Bireysel problemler karşısında makul ve mantıklı düşünerek karar alma becerisine sahiptir.	1	0,7	13	9,6	11	8,1	8	5,9	25	18,5	29	21,5	27	20	16	11,9	5	3,7	5,58
9. Toplumsal problemler karşısında makul ve mantıklı düşünerek karar alma becerisine sahiptir.	1	0,7	13	9,6	11	8,1	9	6,7	19	14,1	32	23,7	27	20	17	12,6	6	4,4	5,64
10. Hak ve sorumluluklarını bilir bunlara uygun tutum ve davranışlar sergiler.	1	0,7	14	10,4	8	5,9	10	7,4	21	15,6	24	17,8	27	20	18	13,3	12	8,9	5,8
Genel Ortalama																			5,7

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ortaokuldan mezun olan öğrencilerin sosyal bilgiler dersinin kazanımlarını elde edebilmiş olmalarına ilişkin görüşleri; Tablo 15'de verilmiştir. Buna göre ortaokuldan mezun olan öğrencilere Sosyal Bilgiler eğitimiyle kazandırılmak istenen özelliklerin gerçekleşme düzeyi puan ortalaması 5,7'dir. Bu puan öğretmenlerin görüşüne göre Ortaokuldan mezun olan öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinin kazanımlarını orta düzeyde kazandıkları şeklinde yorumlanabilir. Öğrencilere kazandırılmak istenen özelliklerden mezun olan öğrencilere en üst düzeyde kazandırılabilindiği düşünülen özellik "*Geçmişi ve gelenekleri bilerek geçmiş ve geleneklerle gurur duymalarının*" sağlanmasıdır (6,02). Tabloda genel bir inceleme yapıldığında problem çözme, karar alma, bilgi toplama ve yorumla süreçlerine ilişkin özelliklerin puan ortalamalarının düşük olduğu görülmektedir. En düşük puan ortalaması 5,47 ile problem çözme ve karar alma becerilerine sahip olunmasına ilişkin özelliktir. Bir diğer ifadeyle katılımcı öğretmenler ortaokuldan mezun olan öğrencilerin problem çözme ve karar alma becerilerini orta düzeyde kazanabildiklerini düşünmektedirler. Bu bulgulara ilişkin nitel betimlemeler aşağıda verilmiştir.

Yüz yüze yapılan görüşmelerde elde edilen verilerin analiziyle ulaşılan bulgulara göre; katılımcı öğretmenler sosyal bilgiler eğitimiyle öğrencilere kazandırılması hedeflenen özellikleri ortaokuldan mezun olan öğrencilerin kazanma düzeyine ilişkin görüşlerini farklı örneklerle açıklamaktadırlar.

Öğretmen 5, "*Bilgi düzeyinde düşünecek olursak bilgileri öğrenerek mezun oluyorlar bence. Liseye gidip bize geri dönen birçok öğrencimden bu anlamda teşekkür aldım. İlkokulda öğrendiğimiz bilgiler işimize çok yaradı şeklinde. Ama ben şunu görüyorum mesela genel tüm konularla ilgili bizim toplumumuzdaki sıkıntı bu aslında. Çocuklar birçok şeyi biliyorlar ancak uygulama sürecinde onu hayata geçirmekte sıkıntı yaşıyorlar. Bu beceriler anlamında mesela yerlere çöp atmaması gerektiğini sınıfta sorduğumda hepsi bilir ama her tarafa bakıyorsun yerlerde çöp var. Uygulama sürecine geçirmede sıkıntı var. Diğer kazanımlarda da bu geçerli aslında aynı sıkıntıyı yaşıyoruz. Olması gerekeni çok iyi öğretebiliyoruz. Uygulama sürecinde o kadar başarılı değiliz diye düşünüyorum.*" diyerek derste öğrenilenlerin gerçek hayatta uygulanamadığını ifade etmektedir.

Öğretmen 9 da benzer bir ifade ile, "Öğrenciler ortaokuldan mezun olduklarında manevi değerleri, hak ve sorumlulukları bilerek mezun oluyorlar. Ancak bilmek ne yazık ki uygulamaya koymayı beraberinde getirmiyor. Ben elimden geldiğince bunları vermeye çalışıyorum ama programdaki yoğunluk her kazanımın üzerinde gerektiği kadar kalmamızı engelliyor. Uygulamaya geçirilmesi için çok bir şey yapamıyoruz biz de. Öğrenciler öğreniyor ancak uygulama boyutu eksik kalıyor." diyerek derste öğrenilenlerin uygulamaya geçirilemediğine değinmektedir.

Öğretmen 7, "Çocuklar hazır bilgiyi alabiliyorlar. O yüzden bilir kısmı alt düzeyde bir kazanım olduğu için onu yapabiliyoruz. Ancak bilgi toplama ve yorumlama üst düzeyde bir kazanım bizim bunu tüm öğrencilere kazandırmamız pek mümkün olmuyor. Beceri ve davranış kazandırmayı %100 üzerinden değerlendirirsek biz ancak %40 bu davranışları kazandırabiliyoruzdur ama %100 biz bu davranışları kazandırdığımızı inanmıyorum. Bilgi düzeyinde yani en alt basamakta yine %70lere kadar çıkabiliyoruz. Hatta görsel materyallerimiz daha fazla olsa %100 bile çıkarabiliriz. Bilgi verme konusunda sıkıntı yok. Beceri geliştirme ve davranışa dönüştürme konusunda çok başarılı değiliz. Bu davranışları kazanabilen öğrencilerde bu konularda yeteneği olan çocuklarda oluyor zaten." diyerek durumu ilişkin bir öz eleştiri niteliğinde uygulama kısmının eksik kaldığına değinmektedir.

Öğretmen 8, "Öğrencilerin geneli sosyal bilgilerin onlara ne kazandıracağını tam olarak idrak etmedikleri için bu derste gördüklerimi not almak için ezberlemeliyim diye düşünüyor. Ve günlük hayatta bu dersin içeriğini işine yarayabileceğini çok az öğrenci anlayabiliyor. Bu öğrencilerde genel de sorumluluk sahibi öğrenciler oluyor. Diğerleri ise mezun olduktan sonra sosyal bilgilerin kendine kazandırdıklarını ve kazandıracaklarını bir kenara bırakıp sadece gidecekleri liseye odaklanıyorlar." diyerek ders notları ve sınav kaygısının sosyal bilgiler dersinden elde edilmesi beklenen kazanımların göz ardı edilmesine neden olduğuna değinmektedir.

Öğretmen 13, "Sosyal bilgiler dersi günlük hayata en yakın olan derslerden biri olduğu için öğrenciler bu dersten iyi kötü bir şeyler öğrenerek mezun oluyorlar. Ancak öğrendiklerini uygulayabiliyorlar mı diye düşünecek olursak bu noktada düzey biraz daha aşağı düşüyor. Çünkü aile ve çevre bu noktada fazlaca etkili biz bilgi kısmını öğretmeye çalışıyoruz ama davranışların tamamını kazandırarak mezun

ediyoruz demek çok ütopyik bir düşünce olur. Öğrencilerin gerekli davranışları kazanmaları ve bunları hayatlarına uygulamaları için sadece okul ve öğretmenler yeterli değil bence aile de işin içinde sosyal çevrede. Aile ne kadar bilinçli olursa ve çevresinden de örnek davranışlar görürse bu kazanımları hayatına uygulaması kolaylaşıyor." diyerek sosyal bilgiler dersinin kazanımlarının uygulama geçirilmesinde aile ve çevre etkisine dikkat çekmektedir.

Öğretmen 10, "*Genel olarak öğrencilerimiz ortaokuldan mezun olurken bu kademedeki kazanımları gereken davranışları öğrenerek mezun oluyorlar. Ancak öğrendiklerini hayatlarına uygulama ve mezun olduktan sonra ki süreçte devam ettirmeleri sosyal çevrelerine bağlı olarak değişebiliyor. Çevresel etkinin önemli olduğunu düşünüyorum çünkü günümüzde baktığımız zaman birçok kişi olması gerekeni biliyor ancak olması gerektiği şekilde davranmıyor. Öğrencilerde de bu böyle onlar nasıl davranmaları gerektiğini öğreniyorlar ama uygulamaya koymalarını sadece biz sağlayamıyoruz. Kendi ilgi ve istekleri, ailelerinin ve sosyal çevrelerinin tutumu da onların davranışları üzerinde etkili oluyor."* şeklindeki ifadesinde mezun olduktan sonra içinde buldukları sosyal çevrenin kazanmış oldukları davranışları sürdürme noktasında etkili olduğuna değinmektedir.

Öğretmen 3, "*Öğrencilerin üzerinde çevre faktörü de çok etkili edindikleri alışkanlıkları ne yazık ki sadece okullarda derslerde kazanmıyorlar. Okullarda bu kazanımlar ne kadar verilmeye çalışılsa da uygulamaya geldiğinde yetersiz kalıyor. Bunlarda çevre, aile, alışkanlıklar vs. etkili oluyor. Okuma alışkanlığı bizim dersimiz açısından önemli bir kazanım örneğinin ama öğrencilerin geneline bakıldığında önemli bir kısmının okuma alışkanlığının olmadığı derslerde ve sınavlardaki ifadelerinden görebiliyoruz....."* diyerek benzer bir vurgu ile kazanımların elde edilme düzeyine ilişkin aile ve çevrenin etkilerinin olduğuna değinmektedir.

Öğretmen 2, "*Yani genel bir değerlendirme yapıldığında şunları söyleyebilirim. Benim görev yaptığım okulun sosyo-ekonomik durumu iyi ve ailelerin çocuklarından beklentileri var ve bu beklentilerin takipçisiler aynı zamanda. Ama aynı şeyi ülke geneline yaymak pek mümkün değil. Sosyo-ekonomik dağılım ailelerin çocuklardan beklentileri vs. koşullar yapılan eğitimin kalitesini değiştirmekte..."* diyerek sosyo-ekonomik durumunun ailelerinin beklentilerini ve çocuklarının ders durumlarına olan ilgilerinin değiştirdiğini ifade etmektedirler.

Öğretmen 15, "Öğrencilere genel olarak sosyal bilgiler dersinde bu kazanımlar verilmeye çalışılıyor ancak okulların durumu ülke genelinde eşit olmadığı için sonuçlarda eşit olmuyor. Okulun sosyo-ekonomik düzeyinin düşük olması, sınıfların kalabalık olması, teknolojik donanımın eksikliği gibi ciddi sorunları olan okullarda davranış kazandırmakta bir hayli zorlaşıyor. Gerekli donanımın olduğu okullarda tam olarak kazandırılıyor da diyemiyorum ancak bu sorunların olması da davranışların kazandırılmasını büyük oranda etkiliyor." şeklindeki ifadesinde okulların fiziki donanımının da hedeflenen davranışların verilmesinde etkili olduğunu ve ülkemiz genelinde bir değerlendirme yapıldığında bu davranışlara ulaşılma düzeyini aşağıya çektiğini söylemektedir.

Öğretmen 11, "Türkiye'de ortaokul düzeyinde verilen sosyal bilgiler eğitiminin bu durumları üst düzeyde kazandırdığına inanmıyorum. Çocuklarımızın çoğunda da bunu gözlemleyebiliyorum. Bunun da sosyal bilgilerin sınıf içerisinde sözel anlatımdan ibaret kalmasından kaynaklandığını düşünüyorum. Sözel kısmı elbette verilmeli ancak sokağa da çıkmalı bu ders. Esnafın ve insanların arasında büyüklerle birlikte yaşayarak keşfederek öğrenme sağlanmış olsa bahsedilen durumların kazandırılması da üst düzeyde olur. Maalesef ki bu dersi bu şekilde yapamadığımız için kazandırılan davranışlarda sınırlı kalıyor." diyerek sosyal bilgiler eğitimiyle hedeflenen kazanımların öğrencilere daha etkili verilmesine yönelik somut bir örnekle duruma ilişkin görüşlerini ortaya koymaktadır.

Anketten elde edilen nitel verilerde de katılımcılar ortaokul öğrencilerinin genel durumunu değerlendirirken; hedeflenen davranışların tamamının olmasa da belirli bir kısmının kazandırılabilirdiğini ifade etmektedirler. Bu durumun gerekçesi olarak da ülke genelinde bütün öğrencilerin aynı şartlar altında eğitim almadığını ifade eden katılımcılar çevresel faktörlerin etkisinin önemli olduğunu vurgulamaktadırlar.

Katılımcı öğretmenlerin ülkemizdeki ortaokul öğrencilerinin genel profiline ilişkin görüşlerini sosyal bilgiler yaklaşımları açısından incelediğimizde; verilen özelliklerden vatandaşlık aktarımına ilişkin özelliklerin puan ortalaması 5,89'dur. Bu puan ortalaması ortaokul öğrencilerinin, vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler öğretimini yansıtan özellikleri orta düzeyde kazanarak mezun oldukları şeklinde ifade edilebilmektedir. Sosyal bilim olarak sosyal bilgiler anlayışını yansıtan

özelliklerin puan ortalaması ise 5,59'dur. Bu puan ortalaması ise sosyal bilim olarak sosyal bilgiler öğretimini yansıtan özelliklerin öğrenciler tarafından orta düzeyde kazanılarak mezun oldukları şeklinde yorumlanabilmektedir. Öğretmenlerin yansıtıcı bilim olarak sosyal bilgiler öğretimini yansıtan maddelere verdikleri puanların ortalaması 5,67'dir. Bu ortalama yansıtıcı bilim olarak sosyal bilgiler öğretimine ilişkin özelliklerin de öğrenciler tarafından orta düzeyde kazanılabildiği şeklinde yorumlanabilmektedir.

Genel bir değerlendirme yapıldığında ise, özellikler içerirse en yüksek puan ortalamasının (5,89) vatandaşlık aktarımına ilişkin özelliklere ait olması öğrencilerin vatandaşlık aktarımına ait özellikleri diğerlerine nazaran daha iyi kazanabildikleri şeklinde yorumlanabilmektedir. En düşük puan ortalaması ise sosyal bilim olarak sosyal bilgiler öğretimine ilişkin maddelerin ortalaması şeklinde görülmektedir.

4.1.7. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Mesleki Yaşantılarından Memnuniyet Durumuna İlişkin Görüşleri

Tablo 16: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Mesleki Yaşantılarından Memnuniyet Durumuna İlişkin Görüşleri

	1		2		3		4		5		6		7		8		9		Ort
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
1. Sosyal bilgiler öğretmeni olmak beni mutlu ediyor.			1	0,7	9	6,7	2	1,5	3	2,2	2	1,5	8	5,9	28	20,7	82	60,7	8,01
2. Yaptığım işe karşılık elde ettiğim gelir, beni memnun ediyor.	10	7,4	13	9,6	10	7,4	9	6,7	12	8,9	15	11,1	31	23	17	12,6	18	13,3	5,68
3. Yasalar önünde kendimi güvende hissediyorum	13	9,6	16	11,9	13	9,6	7	5,2	16	11,9	13	9,6	20	14,8	18	13,3	19	14,1	5,37
4. Üstlerim bana karşı adil davranıyor.	7	5,2	15	11,1	6	4,4	12	8,9	13	9,6	18	13,3	12	8,9	22	16,3	30	22,2	5,97
5. Üstlerim, sosyal bilgiler dersinin önemli olduğunu bana hissettiriyor.	11	8,1	17	12,6	13	9,6	9	6,7	21	15,6	20	14,8	9	6,7	15	11,1	20	14,8	5,24
6. Meslektaşlarım, sosyal bilgiler dersinin önemli olduğunu bana hissettiriyor.	6	4,4	14	10,4	10	7,4	12	8,9	21	15,6	17	12,6	18	13,3	17	12,6	20	14,8	5,64
7. Öğrencilerim sosyal bilgiler dersini önemsiyorlar	2	1,5	11	8,1	4	3	6	4,4	14	10,4	17	12,6	25	18,5	24	17,8	32	23,7	6,57
8. Veliler sosyal bilgiler dersini önemsiyorlar.	5	3,7	10	7,4	8	5,9	9	6,7	16	11,9	29	21,5	19	14,1	20	14,8	19	14,1	5,95
9. İşimi yapabilmek için ihtiyacım olan sosyal bilimler alanındaki bilimsel bilgilerdeki yenilikleri takip edebiliyorum.	3	2,2	7	5,2	5	3,7	4	3	6	4,4	11	8,1	23	17	36	26,7	40	29,6	7,06
10. İşimi yapabilmek için ihtiyacım olan öğretmenlik meslek bilgilerinde yaşanan bilimsel yenilikleri takip edebiliyorum.	3	2,2	10	7,4	4	3	2	1,5	10	7,4	13	9,6	22	16,3	37	27,4	34	25,2	6,87

11. İşimi yapabilmek için ihtiyacım olan eğitimde teknolojiyi kullanma bilgilerinde yaşanan yenilikleri takip edebiliyorum	1	0,7	6	4,4	8	5,9	3	2,2	7	5,2	13	9,6	21	15,6	39	28,9	37	27,4	7,07
12. İşimi yapabilmek için ihtiyacım olan eğitimde teknolojiyi kullanma becerilerimi geliştirebiliyorum.	2	1,5	5	3,7	8	5,9	3	2,2	7	5,2	13	9,6	18	13,3	36	26,7	43	31,9	7,13
13. İhtiyacım olan öğretim teknoloji ve materyallerini okul kaynaklarından temin edebiliyorum.	3	2,2	14	10,4	8	5,9	10	7,4	11	8,1	19	14,1	14	10,4	29	21,5	27	20	6,2
14. İhtiyacım olan fakat okul tarafından temin edilemeyen öğretim teknoloji ve materyallerini kendim temin edebiliyorum.	3	2,2	9	6,7	5	3,7	10	7,4	8	5,9	20	14,8	20	14,8	28	20,7	32	23,7	6,58
15. Okulumda etkili bir sosyal bilgiler öğretimi yapabilmem için ihtiyaç duyduğum bütün fiziki ortam şartları benim için sağlıyor	6	4,4	20	14,8	11	8,1	12	8,9	13	9,6	19	14,1	13	9,6	24	17,8	17	12,6	5,5
16. Kademeler arası geçişin sadece akademik başarı esas alınarak yapılıyor olması okuttuğum dersin esas işlevlerinin göz ardı edilmesine sebep oluyor.	3	2,2	8	5,9	7	5,2	5	3,7	12	8,9	18	13,3	15	11,1	25	18,5	42	31,1	6,75
17. Sosyal bilgiler dersinin haftada 3 saat olması benim için kısıtlayıcı oluyor.	3	2,2	9	6,7	10	7,4	2	1,5	3	2,2	4	3	10	7,4	16	11,9	78	57,8	7,39

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki yaşantılarından memnuniyet durumuna ilişkin görüşleri Tablo 16'da verilmiştir. Buna göre öğretmenlerin en yüksek memnuniyet düzeyi 8,01 puan ortalaması ile "Sosyal bilgiler öğretmeni olmaktan mutluyum" ifadesidir. Bu önemli bir bulgudur. Çünkü işini severek yapan işinde başarılı ve faydalı olur. Öğretmenlerin yaptıkları işe karşılık elde ettikleri gelire yönelik puan ortalamasından ise orta düzeyde (5,68) bir memnuniyet duydukları ifade edilebilir. Öğretmenlerin yasalar önünde kendilerini çok güvende hissetmediklerini konuya ilişkin puan ortalamasının orta düzeyde olmasından hareketle söyleyebiliriz. Öğretmenler mesleki yaşantılarında üstlerinin kendilerine adil davranma düzeyini orta seviyelerde bir puan ortalamasıyla (5,97) cevaplamışlardır.

Sosyal bilgiler öğretmenleri, derslerinin, üstleri, meslektaşları, öğrencileri ve öğrenci velileri tarafından önemli hissettirilme düzeyleri içerisinde en fazla öğrencileri (6,57) tarafından önemsendiğini ifade etmektedirler. Öğretmenler üstlerinin sosyal bilgiler dersinin önemli olduğunun kendilerine hissettirilme düzeyini 5,24 puan ortalaması ile cevaplamışlardır. Bir diğer ifade ile öğretmenler üstleri tarafından sosyal bilgiler dersinin önemsenmediğini düşünmektedirler.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin işlerini yapabilmek için ihtiyaç duydukları, sosyal bilimler alanındaki bilimsel bilgilerdeki yenilikleri, öğretmenlik meslek bilgilerinde yaşanan bilimsel yenilikleri, eğitimde teknolojiyi kullanma bilgilerinde yaşanan yenilikleri takip edebildiklerini ve eğitimde teknolojiyi kullanma becerilerini geliştirebildiklerini üst orta düzeyde puan ortalamasıyla ifade etmişlerdir. Bu durum öğretmenlerin, mesleki yaşantılarında ihtiyaç duydukları yenilikleri takip etme ve becerileri geliştirme konularında kendilerini iyiye yakın bir düzeyde gördükleri şeklinde yorumlanabilir.

Sosyal bilgiler öğretmenleri ihtiyaç duydukları öğretim teknoloji ve materyallerini okul kaynaklarından ya da kendi imkânlarıyla karşılayabildiklerini üst orta düzeyde puan ortalaması ile ifade etmektedirler. Okulda kendilerine ihtiyaç duydukları fiziki ortamın orta düzeyde sağlanabildiğini konuya ilişkin özelliği 5,5 puan ortalamasıyla ifade etmelerinden hareketle söyleyebiliriz.

Sosyal bilgiler öğretmenleri, kademeler arası geçişin sadece akademik başarı esas alınarak yapılıyor olmasının sosyal bilgiler dersinin diğer işlevlerini yerine getirmesine engel olduğunu üst orta düzeyde puan ortalaması (6,75) ile ifade

etmişlerdir. Sosyal bilgiler dersinin haftada üç saat olmasının kendileri için kısıtlayıcı olduğunu ise yüksek düzeyde bir puan ortalaması (7,39) ile ifade etmektedirler. Bu duruma ilişkin betimleyici nitel veriler aşağıda verilmiştir.

Görüşme yapılan öğretmenler mesleki yaşantılarına ilişkin yaptıkları değerlendirmelerde sosyal bilgiler öğretmeni olmaktan mutlu olduklarını ancak sosyal bilgiler dersine gereken önemin verilmediğini ya da sosyal bilgiler dersinin diğer derslere oranla daha az önemsendiğini düşünmektedirler. Bu durumdan duydukları rahatsızlıkları da konuya ilişkin verdikleri cevaplarında açıkça ifade etmektedirler.

Öğretmen 1, *"Ben, sosyal bilgilerin diğer branşlarla kıyaslanmasından çok rahatsızlık duyuyorum. Bu gerek veliler tarafından gerekse diğer branştaki öğretmen arkadaşlarımız tarafından sıkça yapılıyor. Sosyal bilgilerin basit bir ders olarak görülmesi hem bizim motivasyonumuzu hem de öğrencilerin bu derse bakış açısını çok fazla etkiliyor. Sadece sosyal bilgiler için değil diğer dersler açısından da hoş bir durum değil. Sonuç olarak bu dersler öğrencileri hayata hazırlamak için hazırlanılıyor ve emek veriliyor. Herhangi birini basite indirgemek olmasa da olur demek çok büyük bir haksızlık ve biz bu duruma çokça maruz kalıyoruz. Temennim toplumdaki bu bakışın bir an önce değişmesidir. Eminim ki gereken önem verildiğinde bu ders hedeflenen davranışları çok daha iyi bir şekilde kazandırabilecek."* şeklinde ifade ettiği durumda sosyal bilgiler dersine yönelik tutumların hem öğretmen hem de öğrenci için, sosyal bilgiler eğitiminin etkili bir biçimde yapılmasının önünde engel teşkil ettiğine değinmektedir.

Öğretmen 6 *"Ben sosyal bilgilerin hep geri planda kaldığını düşünüyorum. Bir örnek vereyim mesela öğretmenler odasında bir problem üzerinde konuşurken sayısal branştaki arkadaşlardan şöyle bir bakış açısı geliyor matematik zekâmla ben bu problemi çözerim. Yani sözel branşlar bunu pek yapamazlar gibi bir anlayış kendini bu anlamda bile gösterebiliyor ne yazık ki. Toplumumuzda da böyle bu durum sözel zekâsı daha baskın olan öğrencilerimizin aileleri bile bu durumu kabul etmek istemiyorlar bu onlar için bir kabiliyet olarak görülüyor. Yani alanımızın ve bizim değerli olduğumuz ne bize ne de öğrencilere hissettirilemediği için bu dersin işlevlerinin gerçekleştirilmesi için harcanan emekte bu oranda sekteye uğruyor ne yazık ki. Dilerim bunun farkına varılır ve bunun değiştirilmesi yönünde bir çaba*

harcanmaya başlanır toplumumuzda." diyerek kendi mesleki yaşantısından somut bir örnekle sosyal bilgiler dersine ve sosyal bilgiler öğretmenlerine karşı tutumun öğrencilerde ve toplumda oluşturduğu etkiye değinmektedir.

Öğretmen 13, " *Sosyal bilgilerin branş olarak en büyük problemi önemli görülmemesi bence. Toplumsal düzende ortaya çıkan aksaklıkların da büyük çoğunlu bu durumla alakalı. Çünkü toplumsal yaşam kurallarını, insan ilişkilerini en fazla konu edinen ders sosyal bilgilerdir. İşlevleri bu kadar önemli olmasına rağmen bir ders olarak bu kadar önemsenmemesi açıkçası acı bir durum. Beklentim bu dersin gerçekten işlevlerinin fark edilmesi ve toplumdaki bakış açısının da buna göre şekillenmesidir.*" ifadesinde sosyal bilgiler dersinin işlevlerinin önemine karşılık toplumda hak ettiği önemi görmemesine değinmektedir.

Öğretmen 5, " *Sosyal bilgiler öğretmeni olmaktan mutluyum. Meslektaşlarım arasında da branş anlamında bir aramızda bir fark olduğunu ve buna bağlı olarak bakışın değiştiğini düşünmüyorum. En azından ben böyle bakmıyorum. Diğerlerinin de öyle bakmayacağını düşünüyorum. Ama genel bir değerlendirme yaptığımda veliler ve öğrencilerin beklentileri doğrultusunda sınavlarda hangi ders daha fazla puan getiriyorsa onlar daha fazla önemseniyor. Bunu ister istemez idare de bu şekilde yapıyor, veliler zaten bu duruma odaklılar...." diyerek meslektaşları arasında herhangi bir problem olmadığını ancak velilerin beklentilerinin hem öğrencileri hem de okul idaresini sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarını etkilediğini ifade etmektedir.*

Öğretmen 12, *Sosyal bilgiler dersi önemini giderek yitiriyor bence. Bunu gerek öğrencilerde, gerek velilerde ve gerekse diğer branştaki öğretmen arkadaşlarımızdan görüyoruz. Bu sınav sistemimizin getirdiği sonuçlar birazda. Ahlaki olarak da eski değerlerimizden uzaklaştığımız için önemsenmediğimizi toplumda da hissedebiliyoruz."* diyerek sosyal bilgiler dersine yönelik hissettiği durumu ifade etmektedir.

Öğretmen 3, *Sosyal bilgiler dersi öğrenciler ve diğer branştaki öğretmen arkadaşlarımız tarafından daha basit olduğu düşünülen bir ders konumunda bulunuyor. Öğrenci bu dersi kendi başına da öğrenebileceğini düşündüğünden sosyal bilgiler dersini çok da önemsemiyor. Ben önemsendiğini hissetmiyorum demek daha doğru olur sanırım. Ama ilerleyen süreçte sosyal hayatta olsun karşılaşılan*

diğer meslek sınavlarında olsun sosyal bilgilerin önemli olduğu ortaya çıkıyor. Ben istiyorum ki bu dersin önemli olduğu toplumumuza hissettirilsin. Ama ders saatlerimiz azaltıldıkça bunun olması pek mümkün görülüyor. Yine de bir temenni olarak sosyal bilgiler dersine gereken önemin verilmesini istiyorum." şeklindeki ifadesinde sosyal bilgiler dersinin toplumdaki yerine ilişkin beklentilerine değinmektedir.

Öğretmen 8, "...Sosyal bilgiler bir branş olarak önemsenmiyor okuldaki diğer branştaki arkadaşlarımdan amirlerimden gördüğüm durum bu şekilde. Programlar hazırlanırken, ek kurslar açılırken sosyal bilgiler hep bir geri plana atılıyor. Önceden vatandaşlık dersimiz vardı mesela o kaldırıldı sosyal bilgiler dersinin içine dâhil edildi. Öğrencilerdeki ve toplumdaki davranış bozukluklarının bunlardan kaynaklandığını düşünüyorum ben. Bu konuda öncelikli olarak ders saatimizin artırılması gerektiğini düşünüyorum." diyerek okul yöneticilerinin diğer branş dersleriyle sosyal bilgiler arasında ayırım yaptıklarına değinmiştir. Bu durumların toplumda oluşturduğu durumu ise dikkat çekici şekilde ifade etmektedir.

Öğretmen 8, "Ben sosyal bilgiler öğretmenliğini isteyerek bu bölümü seçtim. Çünkü benim dönemimde sosyal bilgiler dersi yerine tarih ve coğrafya vardı. Bu dersler benim için çok sıkıcı geçiyordu. Ben o zamanlarda bu derslerin öğretmeni olacağım ve öğrencilerim sıkılmayacak diye önüme bir hedef koymuştum. Başardığımı da düşünüyorum ancak ders saatinden ve programdan dolayı istediklerimi tam olarak yapamıyorum ne yazık ki. Müfredatı yetiştirme kaygısıyla ve sınırlı ders süresinde bu dersleri eğlenceli hale getirmek ekstra aktivite yapabilmek çok mümkün olmuyor. Yinede imkanlar elverdiğince bir şeyler yapmaya çalışıyoruz..." diyerek mesleki hayatına ilişkin değerlendirmesinde sosyal bilgiler branşını neden seçtiğine ve neleri hedeflediğine yer vermiştir.

Öğretmen 7, "...İsterim ki milli eğitim bakanlığı sosyal bilgiler için görsel materyal deposu gibi bir şey yapmalı internet üzerinden. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ücretsiz yararlanabileceği ama zengin bir arşiv. TRT arşivleri çok iyi ama TRT'nin arşivine de kısıtlı ulaşabiliyoruz. TRT'nin arşivindeki belgesellere, kısa filmlere biz milli eğitim bakanlığının sitesinden bir tıkla ulaşabilsek indirebilsek. Hatta bizde bu arşive bir şeyler eklessek ama seçilerek tabi. Kaliteli olanlardan bir arşiv oluşması benim bir hayalim. Kendim ufak tefek bir arşiv yapmaya çalışıyorum tabi ama

bahsettiğim arşiv çok daha kapsamlı bir arşiv olması." diyerek sosyal bilgiler dersinin daha etkili hale getirilmesi için bir görsel bir materyal arşivi hazırlanmasının iyi olacağını dile getirmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenleri mesleki yaşantılarına ilişkin olumsuzlukları dışsal faktörlere başlamaktadırlar. Bu durumu düzeltmenin yolunu ise yine dışarıdan beklemektedirler. Memnuniyet düzeylerinde etkili olan olumsuz faktörleri bertaraf etmeleri için kendilerine bir görev atfetmemiş olmaları düşündürücüdür.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümün birinci kısmında üçüncü bölümde yer alan bulgular ve yorumlar ışığında ulaşılan sonuçlara yer verilerek alan yazındaki sonuçlar ile araştırma sonuçları tartışılmıştır. İkinci kısmında ise araştırma sonuçlarından yola çıkılarak getirilen önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç ve Tartışma

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerine göre sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programının mesleki yaşantıda ihtiyaç duyulan alan bilgisini orta düzeyde kazandırabilmektedir. Coğrafya ve Tarih sosyal bilgiler içerisinde diğerlerine nazaran daha iyi kazanılan alan bilgisidir. Antropoloji ise en alt düzeyde kazanılan alan bilgisidir. Bunun iki gerekçesi vardır. Bunlardan birincisi lisans programında yer alan ders saatleriyle ilgilidir. Şöyle ki sosyal bilgiler lisans programındaki Tarih ve Coğrafya ders saatlerin sayısı diğer alan bilgisi derslerinden daha fazladır. Sosyal Bilgiler lisans programı incelendiğinde öğrencilerin dört yılda toplam 156 kredi almaları gerekmektedir. Bu kredilerin 83'ü alan ve alan eğitimi derslerinden, 41'i meslek bilgisi derslerinden ve 32'si de genel kültür derslerinden oluşmaktadır. Alan ve alan bilgisi eğitimi dersleri içerisinde Tarih derslerinin kredisi 22 coğrafya derslerinin kredisi 16 ve diğer alan bilgisi derslerinin kredileri toplamı 45tir. Bu durum Sosyal Bilgiler lisans programı içerisinde Tarih ve Coğrafya derslerin hala baskın olduğunu göstermektedir(Tonga, 2012).

İkincisi ise üniversitelerdeki sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarında görevli öğretim elamanlarıyla ilgilidir. Bu durum öğretim elemanı yetersizliği, öğretim elemanlarının belirli bir alanda yoğunlaşmış olmaları ve bazı derslere alan uzmanı olmayan öğretim elemanlarının girmesi şeklinde açıklanmaktadır. Sosyal Bilgiler Anabilim dalında görev yapan öğretim elemanları da öğretim elemanı eksikliği ve programda daha çok tarih ve coğrafya alanında uzmanlaşmış öğretim elemanlarının bulunmasını lisans düzeyinde sosyal bilgiler eğitiminde karşılaşılan önemli sorunlardan biri olarak görmektedirler (Yılmaz, 2010). Öğretim elemanı yetersizliği Tokcan (2017)'ın "Türkiye üniversitelerinde sosyal bilgiler öğretmenliği

anabilim dallarının mevcut durumu" isimli çalışmasında da bir sorun olarak ifade edilmektedir.

Katılımcı sosyal bilgiler öğretmenlerine göre sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı mesleki yaşantıda ihtiyaç duyulan öğretmenlik meslek bilgisini üst orta düzeyde kazandırabilmektedir. Öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin daha uygulamaya yönelik yapılmasının alan bilgisine oranla daha kalıcı olmasını ve mesleki yaşantıda kullanılabilir hale gelmesini sağladığını ifade etmektedirler. Akhan (2015) sosyal bilgiler öğretmen adayları ile yaptığı çalışmada öğretmen adaylarının, öğretmenlik uygulaması ve uygulamalı dersleri programları içerisinde mesleki gelişimlerine en fazla katkısı olan ve sayılarının artmasını istedikleri dersler olarak gördüklerini ortaya koymaktadır. Ünlü, Koçoğlu ve Ay (2015) çalışmalarında öğretmen adaylarının önerilerini incelediklerinde, alan dersleri, genel kültür dersleri ve öğretmenlik meslek derslerinin uygulamaya dönük kredilerinin olması gerektiği sonucuna ulaşmışlardır.

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenleri, öğrencilerin sosyal bilgiler dersiyle elde etmeleri beklenen kazanımların verilmesinde kendilerinin iyiye çok yakın bir düzeyde etkili olduklarını görüşündedirler. Öğretmenlere göre, bu kazanımların verilmesinde, öğrencilerin hazır bulunuşlukları, aile ve sosyal çevre etkileri, derste işlenen konuların soyut ya da somut olması ve öğrencilerin beklentileri etkili olmaktadır. Öztürk (2013) Sosyal Bilgiler öğretmenlerin öğrenme alanları açısından öz yeterliliklerini incelediği çalışmasında, araştırmaya katılan öğretmenlerden elde edilen cevapların %47,4'ünün "Çok yeterliyim" seçeneğinde yoğunlaşması sebebiyle, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrenme alanlarına yönelik öz yeterlikleri büyük ölçüde karşıladıklarını ifade etmektedir. Bu da çalışmamızın bulgularını destekler niteliktedir. Sosyal bilgiler dersi yaklaşımları açısından bakıldığında, ortalamalar birbirine yakın olmakla birlikte, vatandaşlık aktarımı yaklaşımının diğerlerine göre daha yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğretmenler, öğrencilerin sosyal bilgiler dersi ile elde etmeleri beklenen kazanımların geneline ilişkin veli beklentilerinin orta düzeyde olduğunu belirtmektedirler. Öğretmenler velilerin en fazla beklentisinin not konusunda olduğunu ve diğer özelliklere ilişkin beklentilerin ise ailelerin sosyal bilgiler dersine verdikleri önem durumuna göre değiştiğini ifade etmektedirler. Katılımcılardan elde

edilen nitel verilerde velilerin sosyal bilgiler dersini önemli bir ders olarak görmemeleri de sıkça ifade edilen bir durumdur. Benzer durum Çelikkaya ve Kuş (2010) tarafından “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Beklentileri” adlı araştırmada da ortaya konulmuştur. Çelikkaya ve Kuş (2010)'un araştırması sonucunda, veliden kaynaklanan sorunlar; öğrenci ile ilgilenmeme, ekonomik durumun zayıflığı, dersi önemsiz görme, öğretmenle iletişim kuramama, aşırı kollamacılık olarak saptanmıştır. Bu durum velilerin derse karşı bakışının Sosyal Bilgiler öğretimini olumsuz yönde etkilediğini ortaya koymaktadır. Sosyal Bilgiler dersine gereken önemin verilmemesi, velilerin ilgisizliği, bazı velilerin okula karşı önyargılı tutumlarının olmasının sorun teşkil ettiği, velilerin dersin önemini kavrayamaması ve dersi ezber dersi olarak görmelerinin öğrencileri olumsuz yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin bu beklentileri sadece etkili bir Sosyal Bilgiler öğretimi için değil, aynı zamanda istendik yönde davranışlar gösteren bir öğrenci profili yetiştirebilmek için de çok önemlidir. Yurt içinde ve yurt dışında eğitim alanında yapılan bir çok araştırmada eğitim öğretim sürecinde aile tutumunun önemi vurgulanmış, ilgili ailelerin çocuklarının daha yüksek başarıya sahip olduğu, öğrencilerin daha öz denetimli hale geldiği ve daha ileriye dönük amaçlar edindiği vurgulanmıştır (Aslanargun, 2007; Bean, ve diğ., 2003).

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenleri, öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi ile elde etmeleri beklenen kazanımların geneline ilişkin beklentilerinin orta düzeyde olduğunu düşünmektedirler. Öğretmenlere göre aile ve çevre, öğrencilerin derse ilişkin algıları, dersin kazanımlarından haberdar olup olmamaları ve dersin içeriğinin somut ya da soyut olması öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin beklentilerinin oluşmasında rol oynayan faktörlerdir. Sosyal bilgiler öğretim yaklaşımları açısından bakıldığında ortalamalar birbirine çok yakın olmakla birlikte, vatandaşlık aktarımı yaklaşımına ilişkin beklentilerin diğer iki yaklaşıma nazaran yüksek olduğu görülmüştür.

Öğretmenler, öğrencilere kazandırılması hedeflenen davranışlar üzerinde programın etkisini orta düzeyde etkili görmektedirler. Programın hedeflenen davranışları üst düzeyde ya da tam olarak gerçekleştirememesi öğretmenler tarafından farklı nedenlerle açıklanmaya çalışılmıştır. Programı genel olarak içerik olarak yoğun bulan öğretmenler, buna karşın ders saatinin yetersiz olduğunu ifade etmektedirler

(Gönenç ve Açıklın, 2015). Burada dikkat çeken konu öğretmenlerin neredeyse hemen hepsinin ders saatinin yetersiz olduğunu ifade etmeleridir. Çakmak ve Aslan (2016) da çalışmalarında öğretmen ve öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretim programını yoğun bulduklarını ve bu yoğunluğun sosyal bilgiler öğretimini olumsuz etkilediğini ortaya koymaktadırlar.

Katılımcı öğretmenler Ortaokuldan mezun olan öğrencilere kazandırılması hedeflenen özellikleri ortaokul öğrencilerin kazanma düzeyine ilişkin değerlendirmelerinde; öğrencilerin Ortaokuldan hedeflenen davranışları orta düzeyde kazanarak mezun olduklarını ifade ettikleri görülmektedir. Ancak öğretmenler hedeflenen davranışları kazandırma konusunda kendilerini iyiye yakın bir düzeyde ifade ederken genel değerlendirme yaptıklarında bu puanlamanın orta düzeye inmesi bu noktada bir sorun olduğunu da beraberinde getirmektedir.

Katılımcı öğretmenlerin mesleki yaşantılarına ilişkin görüşleri değerlendirirken sosyal bilgiler öğretmeni olmaktan mutlu olduklarını ifade etmeleri sevindirici bir bulgudur. Aşık (2010) iş doyumunun, toplumda fiziksel ve ruhsal açıdan sağlıklı ve mutlu bireylerin oluşmasına katkıda bulunduğunu ifade etmektedir. Katılımcıların ifadeleri bu bağlamda büyük önem arz etmektedir. Doru (2016) lise öğretmenleri ile yaptığı çalışmanın sonucunda, iş doyumunun performansı anlamlı olarak yordadığını ifade etmektedir. Günbatı ve Tokel (2012) çalışmalarında öğretmenlerin en düşük iş doyumunu, ücret ve sosyal olanaklar faktörü olarak gördükleri sonucunu ortaya koymaktadır. Bizim çalışmamızda katılımcı öğretmenlerin yaptıkları işe karşılık elde ettikleri geliri orta düzeyde ifade etmeleri Günbatı ve Tokel (2012)'in bulgularına benzer sonuçlar elde edildiği şeklinde ifade edilebilir.

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenleri yasalar önünde kendilerini güvende hissetmeleri ve üstlerinin kendilerine adil davranma durumlarının orta düzeyde olduğunu düşünmektedirler. Özel (2015) Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretim, yaşantılarında okul idaresinden beklentilerini betimlemeye çalışan araştırma sonuçlarında araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük bir kısmının beklenti olarak dile getirdikleri konular arasında, idarecilerin öğretmenlere “adil davranması” olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durumdan yola çıkarak sosyal bilgiler öğretmenlerin kendilerine adil davranılması konusunda beklentilerinin karşılanamadığı söylenebilir.

Katılımcı öğretmenler, mesleki yaşantılarında ihtiyaç duydukları her türlü bilimsel yenilikleri takip edebilme, ihtiyaç duyulan her türlü materyali okul imkânları ve ya kendi imkânlarıyla temin edebilme konularında kendilerini iyiye yakın bir düzeyde yeterli görmekte-dirler.

5.2. Öneriler

Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur.

1- Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında bulunan derslerin uygulama boyutu arttırılmalıdır.

2-Sosyal Bilgiler öğretmenliği Lisans Programında okutulan derslerin alan uzmanları tarafından okutulması için tedbir alınmalıdır.

3- Velilerin ve öğrencilerin Ortaokul Sosyal Bilgiler dersinin kazanımlarından haberdar olmamaları sosyal bilgiler dersinden beklentiyi düşürmektedir. Bu nedenle, veliler ve öğrenciler Sosyal Bilgiler dersinin içeriği ve hedeflerine ilişkin daha iyi bilgilendirilmelidirler.

4- Araştırma bulgularına göre yüksek not beklentisi ve kademeler arası geçişte uygulanan sınav sistemi Sosyal Bilgiler dersine ilişkin beklentileri olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle ölçme değerlendirme sistemi ve kademeler arası geçişte Sosyal Bilgiler dersinin yeri yeniden gözden geçirilmelidir.

KAYNAKÇA

Akhan, N. E. (2015). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler lisans programı üzerine düşünceleri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 32, 267-289.

Akmehmetoğlu, H.(2014). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretiminde Karşılaştığı Sorunlar (Kastamonu İli Örneği). *Yüksek Lisans Tezi*. Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Akyüz, Y.(2005). *Türk Eğitim Tarihi " M.Ö. 1000-M.S.2004"*. Ankara:Pegem Akademi.

Aşık, N. A. (2010). Çalışanların iş doyumunu etkileyen bireysel ve örgütsel faktörler ile sonuçlarına ilişkin kavramsal bir değerlendirme. *Türk İdare Dergisi*, 467(6), 31-51.

Aslanargun, E. (2007). Okul-aile işbirliği ve öğrenci başarısı üzerine bir tarama çalışma. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(18), 119-135.

Aykaç, N.(2007). İlköğretim sosyal bilgiler dersi eğitim öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(22), 46-73.

Barr R., Barth , J.L. ve Shermis S.S, (2013). Sosyal Bilgilerin Doğası (Çev: C. Dönmez). Ankara:Pegem Akademi.

Barth, J.L ve Demirtaş, A. (1997).İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi, Kaynak Üniteler.Ankara:YÖK/ Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi Yayınları

Bean, R. A., Bush, K. R., McKenry, P.C., & Wilson, S.M. (2003). The Impact of parental, support, behavioral control, and psychological control on the academic achievement and self-esteem of African-American and European American Adolescents. *Journal of Adolescent Research*, 18(5), 523-541.

Bilgili, A. S.(2012). *Sosyal Bilgilerin Temelleri*. Ankara:Pegem Akademi.

Çakmak, Z. ve Aslan, S. (2016). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretimine Yönelik Öğretmen Ve Öğretmen Adayı Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *Current Research in Education*, 2(1), 29-41.

Çatak, M.(2014). Ortaokullarda sosyal bilgiler öğretiminin öğretmen görüşlerine göre incelenmesi. *Doktora Tezi*. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çelikkaya T. (2011). İlköğretim II.kademe öğrencilerinin sosyal bilgiler öğretmenlerinden beklentileri. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2 (40), 38-50.

Dinç, E. ve Doğan, Y. (2010). İlköğretim ikinci kademe sosyal bilgiler öğretim programı ve uygulanması hakkında öğretmen görüşleri. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1(1),17-49.

Günbayı, İ. ve Tokel, A. (2012). İlköğretim okulu öğretmenlerinin iş doyumu ve iş stresi düzeylerinin karşılaştırmalı analizi. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*. 3 (5)

KAN, Ç. (2010). ABD Ve Türkiye'de Sosyal Bilgilerin Tarihsel Gelişimi. *Gazi University Journal of Gazi Educational Faculty (GUJGEF)*, 30(2).

Kaymakçı, S.ve Ata, B. (2012). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgilerin doğasıyla ilgili görüşleri. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 35-64.

Kuş, Z. ve Çelikkaya, T. (2010). Sosyal bilgiler öğretimi için sosyal bilgiler öğretmenlerinin beklentileri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 69-91.

Milli Eğitim Bakanlığı(2018). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 4,5,6 ve 7. Sınıflar). Ankara: MEB

Memişoğlu, H. ve Köylü, G. (2015). Sosyal bilgiler dersindeki sorunlar ve çözüm yollarına ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri. *Turkish Studies*, 10(11), 1099-1120.

Ordu, A. (2016). Lise öğretmenlerinin iş doyumları ve bireysel performansları arasındaki ilişki. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(36).

Özel, E. (2015). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretim yaşantılarında okul idaresinden beklentileri. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 39(39).

Özkal, N., Güngör, A. ve Çetingöz, D. (2004). Sosyal bilgiler dersine ilişkin öğretmen görüşleri ve öğrencilerin bu derse yönelik tutumları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 40, 600-615.

Öztürk, F. Z. (2013). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki öğrenme alanlarına ilişkin öz yeterliklerinin incelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 2(2).

Öztürk ,C., Keskin, S. ve Otluoğlu, R.(2012). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler Ve Yazılı Materyaller*. Ankara:Pegem Akademi.

Safran, M.(2014). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara:Pegem Akademi.

Sağlam, H.İ. (2011). İlköğretim yedinci sınıf öğrencilerinin görüşleri ışığında sosyal bilgiler dersinin amaçlarına erişim düzeyinin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 10(1), 273-284.

Shulman, L. S. (1986). Those who understand: Knowledge growth in teaching. *Educational Researcher*, 15(2), 4-14.

Tay,B. ve Öcal, A. (2014). *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.

Tokcan, H. (2017). Türkiye üniversitelerinde sosyal bilgiler öğretmenliği anabilim dallarının mevcut durumu (2017). *Uluslararası Sosyal Bilgiler Sempozyumu VI*.

Tonga, D. (2012). Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programının Değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(4), 779-803.

Turan, R. (2016). Milli tarih” ten “Sosyal Bilgiler” e Türkiye’de ilköğretim düzeyinde tarih öğretimi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, Güz S, 49, 257-278.

Uras, M. ve Kunt, M. (2006). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğinden beklentileri ve beklentilerinin karşılanmasını umma düzeyleri.*Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (1) 19.

Ünlü, İ., Koçoğlu, E., ve Ay, A. (2015). Sosyal bilgiler lisans programındaki uygulamalı derslere yönelik öğretmen adayı görüşlerinin incelenmesi. *Mediterranean Journal of Humanities*, 1, 371-386.

Yılmaz, K. (2009). Lisans düzeyinde sosyal bilgiler eğitiminde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri: öğretmen adaylarının görüşleri. *Ondokuz Mayıs University Journal Of Education*, 27.

T.C.
UŞAK VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 29425508-605.01-E.17093367
Konu : MEM'e Bağlı Kurumlarda
Araştırma İzni.

19.10.2017

UŞAK ÜNİVERSİTESİNE
(Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü)

İlgi: a) Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 07.03.2012 tarih ve B.08.0.YET.00.20.00.0/3616 sayılı yazısı. (2012/13 sayılı Genelge)
b) 06/04/2017 tarih ve E.2063 sayılı yazınız.

İlgi (b) yazı ile müdürlüğümüze bağlı okullarda araştırma yapmak istenmektedir. 2017-2018 eğitim öğretim yılında ilimiz merkezinde yapılacak anket ve araştırma uygulaması ile ilgili mühürlü anket formları yazımız ekinde gönderilmiş olup, ilgi (a) genelge gereğince değerlendirmesi yapılarak, "*Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Türkiye'deki Sosyal Bilgiler Eğitimine İlişkin Görüşleri*" konulu araştırma çalışması; okullarda eğitim öğretim hizmetlerini aksatmadan, gönüllülük esasına dayalı, okul idaresinin uygun gördüğü zaman aralıklarında uygulanması ve araştırma sonucunun Bakanlığımızdan izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılmaması koşulu ile uygun görülmüştür.

Bilgi ve gereğini arz ederim.

Bülent ŞAHİN
Millî Eğitim Müdürü

Adı Soyadı	Ünvanı	Araştırma Konusu	Müracaat Tarih ve Sayısı
Özlem KILINÇKAYA	Öğrenci	" <i>Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Türkiye'deki Sosyal Bilgiler Eğitimine İlişkin Görüşleri</i> "	13/10/2017 16585243

Ekler :
1 Adet Araştırma İzni (21 sayfa)

19.10.2017
Bilal ZÜBEYİR
Millî Eğitim Müdürlüğü
Memur

Adres: Kurtuluş Mh. Enstitü Sk. No:12 Merkez/UŞAK
Elektronik Ağ: www.meb.gov.tr
e-posta: ab64@meb.gov.tr

Bilgi için: Projeler Birimi - Bilal ZÜBEYİR / Dahili:145
Tel: 0 (276) 223 39 90
Faks: 0 (276) 223 39 89

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 7157-4de0-370c-9871-a32d kodu ile teyit edilebilir.

EK 2**ANKET FORM****BÖLÜM I.****KİŞİSEL BİLGİLER**

Bu bölümde kişisel, sizi tanıtıcı bilgiler içermektedir. Soruları cevaplariken durumunuza uygun seçeneklerden size uygun olanı, parantez ( ) içine X işareti koyarak belirtmeniz yeterli olacaktır.

1. Cinsiyetiniz.

Kadın Erkek

2. Mesleki kıdeminiz.

İlk yılım 1-5 yıl 6-10 yıl 11-15 yıl 16-20 yıl 20 +

3. Öğrenim durumunuz.

Lisans Yüksek Lisans Doktora Diğer

4. Mezun olduğunuz lisans programı.

Eğitim Fakültesi Fen Edebiyat Fakültesi
 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Tarih Bölümü
 Tarih Öğretmenliği Coğrafya Bölümü
 Coğrafya Öğretmenliği Diğer
 Sınıf Öğretmenliği
 Diğer

5. Çalıştığınız yerleşim birimi.

İl Merkezi İlçe Merkezi Belde Köy

6. Çalıştığınız okulun sosyoekonomik durumu.

Alt Orta Üst
 Alt ve Orta Orta ve Üst Alt-Orta ve Üst

7. Haftalık ders yükünüz.

5-10 saat 11-15 saat 16-25 saat 26-40 saat

BÖLÜM II.

1.Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programına ilişkin görüşler

Mezun olduğunuz lisans programını aşağıda listelenen ölçütlere göre değerlendiriniz?										
<i>1.1. Mesleki yaşantıda ihtiyaç duyulan alan bilgisi kazandırma</i>										
	Hiç				↔		Tam			
Coğrafya	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Tarih	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Sosyoloji	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Antropoloji	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Hukuk	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Ekonomi	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Diğer	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
<i>1.2.Mesleki yaşantıda ihtiyaç duyulan öğretmenlik meslek bilgisi kazandırma</i>										
Öğretim ilke ve yöntemleri	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Ölçme değerlendirme	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Gelişim Psikolojisi	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Öğrenme Psikolojisi	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Rehberlik	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Program Geliştirme	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Sınıf Yönetimi	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Öğretim teknolojilerini ve materyallerini etkin kullanabilme becerisi kazandırma	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Genel kültür bilgisi kazandırma	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Düşünme becerileri kazandırma	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Bilimsel araştırma becerileri kazandırma	1	2	3	4	5	6	7	8	9	

2. Sosyal bilgiler öğretmeni olarak siz sosyal bilgiler dersini okuttuğunuz öğrencilerinizde aşağıdaki özellikleri hangi düzeyde gerçekleştirebildiğinizi düşünüyorsunuz? 1-9 arasında puan verir misiniz?

Öğrencinin;										
	Hiç				↔		Tam			
2.1. Kültürel mirası öğrenerek ileride iyi bir vatandaş olmaları	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
2.2.Toplumun temel kurum, değer ve inançlarını öğrenmeleri	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
2.3. Geçmişi ve gelenekleri öğrenerek geçmiş ve geleneklerle gurur duymaları	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
2.4. Sosyal bilimlere (Tarih, Coğrafya, Antropoloji...) ait bilgileri öğrenmeleri	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
2.5. Sosyal bilimlere ait becerileri öğrenmeleri	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
2.6. Sosyal bilgiler dersi içeriğinde verilen değerleri öğrenmeleri	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
2.7. Sosyal bilimlerin (tarih, coğrafya, ekonomi, antropoloji, vb.) yapısı ile ilgili bilgi toplama ve yorumlama süreçlerini öğrenmeleri	1	2	3	4	5	6	7	8	9	

2.8. Bireysel problemler karşısında makul ve mantıklı düşünerek kararlar alma becerileri kazanmaları	1	2	3	4	5	6	7	8	9
2.9. Toplumsal problemler karşısında makul ve mantıklı düşünerek kararlar alma becerileri kazanmaları	1	2	3	4	5	6	7	8	9
2.10. Hak ve sorumluluklarını öğrenerek bunlara uygun tutum ve davranışlar sergilemeleri	1	2	3	4	5	6	7	8	9

3. Size göre öğrenci velilerinin sosyal bilgiler dersinden aşağıda listelenen durumlara ilişkin beklenti düzeyleri nedir? 1-9 arasında puan verir misiniz?

7

Öğrenci velilerinin sosyal Bilgiler Dersinden beklentisi; çocuğunun,										
	Hiç		↔						Tam	
3.1. Sosyal bilgiler dersinden yüksek not alarak sınıf geçmek	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
3.2. Kültürel mirası öğrenerek ileride iyi bir vatandaş olmak	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
3.3. Toplumun temel kurum, değer ve inançlarını öğrenmeleri	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
3.4. Geçmişi ve gelenekleri öğrenerek geçmiş ve geleneklerle gurur duymaları	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
3.5. Sosyal bilimlere (Tarih, Coğrafya, Antropoloji...) ait bilgileri öğrenmek	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
3.6. Sosyal bilimlere ait becerileri öğrenmek	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
3.7. Sosyal bilgiler dersi içeriğinde verilen değerleri öğrenmek	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
3.8. Sosyal bilimlerin (tarih, coğrafya, ekonomi, antropoloji, vb.) yapısı ile ilgili bilgi toplama ve yorumlama süreçlerini öğrenmek	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
3.9. Bireysel problemler karşısında makul ve mantıklı düşünerek kararlar alma becerileri kazanmak	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
3.10. Toplumsal problemler karşısında makul ve mantıklı düşünerek kararlar alma becerileri kazanmak.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
3.11. Hak ve sorumluluklarını öğrenerek bunlara uygun tutum ve davranışlar sergilemeleri	1	2	3	4	5	6	7	8	9	

4. Size göre öğrencilerinizin sosyal bilgiler dersinden aşağıda listelenen durumlara ilişkin beklenti düzeyleri nedir? 1-9 arasında puan verir misiniz?

	Hiç		↔						Tam	
4.1. Sosyal bilgiler dersinden yüksek not alarak sınıf geçmek	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
4.2. Kültürel mirası öğrenerek ileride iyi bir vatandaş olmak	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
4.3. Toplumun temel kurum, değer ve inançlarını öğrenmek	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
4.4. Geçmişi ve gelenekleri öğrenmek	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
4.5. Sosyal bilimlere (Tarih, Coğrafya, Antropoloji...) ait bilgileri öğrenmek	1	2	3	4	5	6	7	8	9	

4.6. Sosyal bilimlere ait becerileri öğrenmek	1	2	3	4	5	6	7	8	9
4.7. Sosyal bilgiler dersi içeriğinde verilen değerleri öğrenmek	1	2	3	4	5	6	7	8	9
4.8. Sosyal bilimlerin (tarih, coğrafya, ekonomi, antropoloji, vb.) yapısı ile ilgili bilgi toplama ve yorumlama süreçlerini öğrenmek	1	2	3	4	5	6	7	8	9
4.9. Bireysel problemler karşısında makul ve mantıklı düşünerek kararlar alma becerileri kazanmak	1	2	3	4	5	6	7	8	9
4.10. Toplumsal problemler karşısında makul ve mantıklı düşünerek kararlar alma becerileri kazanmak.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
4.11. Hak ve sorumluluklarını öğrenerek bunlara uygun tutum ve davranışlar sergilemeleri	1	2	3	4	5	6	7	8	9

5. Size göre Türkiye'de ortaokullarda uygulanan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının aşağıdaki durumları gerçekleştirilme düzeyi nedir?1-9 arasında puan verir misiniz?

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Öğrencilere;	Hiç Tam								
5.1. Kültürel mirası öğretmek ilerde iyi bir vatandaş olmalarını sağlayabilecek niteliktedir.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
5.2. Toplumun temel kurum, değer ve inançlarını öğretecek niteliktedir.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
5.3. Geçmiş ve gelenekleri öğretmek geçmiş ve geleneklerle gurur duymalarını sağlayabilecek niteliktedir.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
5.4. Sosyal bilimlere (Tarih, Coğrafya, Antropoloji...) ait bilgileri öğrenmelerini sağlayabilecek niteliktedir.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
5.5. Sosyal bilimlere (Tarih, Coğrafya, Antropoloji...) ait becerileri öğretebilecek niteliktedir.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
5.7. Sosyal bilimlerin (tarih, coğrafya, ekonomi, antropoloji, vb.) yapısı ile ilgili bilgi toplama ve yorumlama süreçlerini öğretebilecek niteliktedir.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
5.8. Problem çözüme ve karar alma becerilerini öğretip uygulayabilmelerini sağlayacak niteliktedir.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
5.9. Bireysel problemler karşısında makul ve mantıklı düşünerek karar alma becerisi kazandırabilecek niteliktedir.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
5.10. Toplumsal problemler karşısında makul ve mantıklı düşünerek karar alma becerisi kazandırabilecek niteliktedir.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
5.11. Hak ve sorumluluklarını öğretmek bunlara uygun tutum ve davranışlar sergilemelerini sağlayabilecek niteliktedir.	1	2	3	4	5	6	7	8	9

6.Ülkemizde ortaokul düzeyinde yapılan sosyal bilgiler öğretimi düşündüğümüzde ortaokuldan mezun olan bir öğrencinin aşağıda listelenen özellikleri kazanmış olma düzeyi size göre nedir? 1-9 arasında puan verirsiniz?

	Hiç Tam								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
6.1. Kültürel mirası bilen iyi bir vatandaşdır.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
6.2. Toplumun temel kurum, değer ve inançlarını bilir.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
6.3. Geçmiş ve gelenekleri bilerek geçmiş ve geleneklerle gurur duyar.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
6.4. Sosyal bilimlere (Tarih, Coğrafya, Antropoloji...) ait bilgileri bilir	1	2	3	4	5	6	7	8	9
6.5. Sosyal bilimlere (Tarih, Coğrafya, Antropoloji...) ait becerilere sahiptir.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
6.6. Sosyal bilimlerin (tarih, coğrafya, ekonomi, antropoloji, vb.) yapısı ile ilgili bilgi toplama ve yorumlama süreçlerini bilir	1	2	3	4	5	6	7	8	9
6.7. Problem çözme ve karar alma becerilerini bilir ve uygulayabilir.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
6.8. Bireysel problemler karşısında makul ve mantıklı düşünerek karar alma becerisine sahiptir.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
6.9. Toplumsal problemler karşısında makul ve mantıklı düşünerek karar alma becerisine sahiptir.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
6.10. Hak ve sorumluluklarını bilir bunlara uygun tutum ve davranışlar sergiler.	1	2	3	4	5	6	7	8	9

7. Mesleki yaşantınıza ilişkin aşağıda listelenen durumlara katılma düzeyinizi 1-9 arasında belirtiniz.

	Hiç Tam								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
7.1. Sosyal bilgiler öğretmeni olmak beni mutlu ediyor.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
7.2. Yaptığım işe karşılık elde ettiğim gelir, beni memnun ediyor.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
7.3. Yasalar önünde kendimi güvende hissediyorum	1	2	3	4	5	6	7	8	9
7.4. Üstlerim bana karşı adil davranıyor.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
7.5. Üstlerim, sosyal bilgiler dersinin önemli olduğunu bana hissettiriyor.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
7.6. Meslektaşlarım, sosyal bilgiler dersinin önemli olduğunu bana hissettiriyor.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
7.7. Öğrencilerim sosyal bilgiler dersini önemsiyorlar	1	2	3	4	5	6	7	8	9
7.8. Veliler sosyal bilgiler dersini önemsiyorlar.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
7.9. İşimi yapabilmek için ihtiyacım olan sosyal bilimler alanındaki bilimsel bilgilerdeki yenilikleri takip edebiliyorum.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
7.10. İşimi yapabilmek için ihtiyacım olan öğretmenlik meslek bilgilerinde yaşanan bilimsel yenilikleri takip edebiliyorum.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
7.11. İşimi yapabilmek için ihtiyacım olan eğitimde teknolojiyi kullanma bilgilerinde yaşanan yenilikleri takip edebiliyorum	1	2	3	4	5	6	7	8	9

7.12. İşimi yapabilmek için ihtiyacım olan eğitimde teknolojiyi kullanma becerilerimi geliştirebiliyorum.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
7.13. İhtiyacım olan öğretim teknoloji ve materyallerini okul kaynaklarından temin edebiliyorum.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
7.14. İhtiyacım olan fakat okul tarafından temin edilemeyen öğretim teknoloji ve materyallerini kendim temin edebiliyorum.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
7.15. Okulumda etkili bir sosyal bilgiler öğretimi yapabilmem için ihtiyaç duyduğum bütün fiziki ortam şartları benim için sağlanıyor	1	2	3	4	5	6	7	8	9
7.16. Kademeler arası geçişin sadece akademik başarı esas alınarak yapılıyor olması okuttuğum dersin esas işlevlerinin göz ardı edilmesine sebep oluyor.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
7.17. Sosyal bilgiler dersinin haftada 3 saat olması benim için kısıtlayıcı oluyor.	1	2	3	4	5	6	7	8	9

EK 3.**GÖRÜŞME FORMU****BÖLÜM I.****KİŞİSEL BİLGİLER**

Bu bölümde kişisel, sizi tanıtıcı bilgiler içermektedir. Soruları cevaplariken durumunuza uygun seçeneklerden size uygun olanı, parantez ( ) içine X işareti koyarak belirtmeniz yeterli olacaktır.

1. Cinsiyetiniz.

Kadın Erkek

2. Mesleki kıdeminiz.

İlk yılım 1-5 yıl 6-10 yıl 11-15 yıl 16-20 yıl 20 +

3. Öğrenim durumunuz.

Lisans Yüksek Lisans Doktora Diğer

4. Mezun olduğunuz lisans programı.

Eğitim Fakültesi Fen Edebiyat Fakültesi
 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Tarih Bölümü
 Tarih Öğretmenliği Coğrafya Bölümü
 Coğrafya Öğretmenliği Diğer
 Sınıf Öğretmenliği
 Diğer

5. Çalıştığınız yerleşim birimi.

İl Merkezi İlçe Merkezi Belde Köy

6. Çalıştığınız okulun sosyoekonomik durumu.

Alt Orta Üst
 Alt ve Orta Orta ve Üst Alt-Orta ve Üst

7. Haftalık ders yükünüz.

5-10 saat 11-15 saat 16-25 saat 26-40 saat

BÖLÜM II.

1.Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programına ilişkin görüşler

Mezun olduğunuz lisans programını aşağıda listelenen ölçütlere göre değerlendiriniz?										
<i>1.1. Mesleki yaşantıda ihtiyaç duyulan alan bilgisi kazandırma</i>										
	Hiç				↔		Tam			
Coğrafya	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Tarih	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Sosyoloji	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Antropoloji	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Hukuk	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Ekonomi	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Diğer	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
<i>1.2.Mesleki yaşantıda ihtiyaç duyulan öğretmenlik meslek bilgisi kazandırma</i>										
Öğretim ilke ve yöntemleri	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Ölçme değerlendirme	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Gelişim Psikolojisi	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Öğrenme Psikolojisi	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Rehberlik	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Program Geliştirme	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Sınıf Yönetimi	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Öğretim teknolojilerini ve materyallerini etkin kullanabilme becerisi kazandırma	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Genel kültür bilgisi kazandırma	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Düşünme becerileri kazandırma	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Bilimsel araştırma becerileri kazandırma	1	2	3	4	5	6	7	8	9	

- Mezun olduğunuz lisans programını sizi mesleğe hazırlama açısından değerlendirir misiniz? Mesleğinizi yaparken ihtiyacınız olan alan bilgisi, öğretmenlik meslek bilgisi, eğitimde teknoloji kullanımı ve genel kültür kazandırma açısından size göre güçlü yönleri, zayıf yönleri nelerdi? Örneğin sizin hangi yönlerinizin güçlü olmasını sağladı ya da lisans eğitiminiz kaynaklı zayıf olduğunu düşündüğünüz bir yönünüz oldu mu? Olduysa bunlar nelerdir?

Neden böyle düşünüyorsunuz?

- Öğrenim gördüğünüz lisans programını düşündüğünüzde lisans programınızda şunlar olsaydı ya da şunlar yapılırdı daha iyi olurdu dediğiniz herhangi bir şey var mı? Varsa nelerdir ve neden böyle düşündüğünüzü anlatabilir misiniz?

2. Sosyal bilgiler öğretmeni olarak siz sosyal bilgiler dersini okuttuğunuz öğrencilerinizde aşağıdaki özellikleri hangi düzeyde gerçekleştirebildiğinizi düşünüyorsunuz? 1-9 arasında puan verir misiniz?

Öğrencin	Hiç Tam								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
2.1. Kültürel mirası öğrenerek ileride iyi bir vatandaş olmaları	1	2	3	4	5	6	7	8	9
2.2. Toplumun temel kurum, değer ve inançlarını öğrenmeleri	1	2	3	4	5	6	7	8	9
2.3. Geçmişi ve gelenekleri öğrenerek geçmiş ve geleneklerle gurur duymaları	1	2	3	4	5	6	7	8	9
2.4. Sosyal bilimlere (Tarih, Coğrafya, Antropoloji...) ait bilgileri öğrenmeleri	1	2	3	4	5	6	7	8	9
2.5. Sosyal bilimlere ait becerileri öğrenmeleri	1	2	3	4	5	6	7	8	9
2.6. Sosyal bilgiler dersi içeriğinde verilen değerleri öğrenmeleri	1	2	3	4	5	6	7	8	9
3.7. Sosyal bilimlerin (tarih, coğrafya, ekonomi, antropoloji, vb.) yapısı ile ilgili bilgi toplama ve yorumlama süreçlerini öğrenmeleri	1	2	3	4	5	6	7	8	9
2.8. Bireysel problemler karşısında makul ve mantıklı düşünerek kararlar alma becerileri kazanmaları	1	2	3	4	5	6	7	8	9
2.9. Toplumsal problemler karşısında makul ve mantıklı düşünerek kararlar alma becerileri kazanmaları	1	2	3	4	5	6	7	8	9
2.10. Hak ve sorumluluklarını öğrenerek bunlara uygun tutum ve davranışlar sergilemeleri	1	2	3	4	5	6	7	8	9

- Neden böyle düşündüğünüzü anlatabilir misiniz?
- Böyle düşünmedeki gerekçeniz/kanıtlarınız nedir?

3. Size göre öğrenci velilerinin sosyal bilgiler dersinden aşağıda listelenen durumlara ilişkin beklenti düzeyleri nedir? 1-9 arasında puan verir misiniz?

Öğrenci velilerinin sosyal Bilgiler Dersinden beklentisi; çocuğunun,	Hiç Tam								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
3.1. Sosyal bilgiler dersinden yüksek not alarak sınıf geçmek	1	2	3	4	5	6	7	8	9
3.2. Kültürel mirası öğrenerek ileride iyi bir vatandaş olmak	1	2	3	4	5	6	7	8	9
3.3. Toplumun temel kurum, değer ve inançlarını öğrenmeleri	1	2	3	4	5	6	7	8	9
3.4. Geçmişi ve gelenekleri öğrenerek geçmiş ve geleneklerle gurur duymaları	1	2	3	4	5	6	7	8	9
3.5. Sosyal bilimlere (Tarih, Coğrafya, Antropoloji...) ait bilgileri öğrenmek	1	2	3	4	5	6	7	8	9
3.6. Sosyal bilimlere ait becerileri öğrenmek	1	2	3	4	5	6	7	8	9
3.7. Sosyal bilgiler dersi içeriğinde verilen değerleri öğrenmek	1	2	3	4	5	6	7	8	9

3.8. Sosyal bilimlerin (tarih, coğrafya, ekonomi, antropoloji, vb.) yapısı ile ilgili bilgi toplama ve yorumlama süreçlerini öğrenmek	1	2	3	4	5	6	7	8	9
3.9. Bireysel problemler karşısında makul ve mantıklı düşünerek kararlar alma becerileri kazanmak	1	2	3	4	5	6	7	8	9
3.10. Toplumsal problemler karşısında makul ve mantıklı düşünerek kararlar alma becerileri kazanmak.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
3.11. Hak ve sorumluluklarını öğrenerek bunlara uygun tutum ve davranışlar sergilemeleri	1	2	3	4	5	6	7	8	9

- Neden böyle düşündüğünüzü anlatabilir misiniz?
- Böyle düşünmedeki gerekçeniz/kanıtlarınız nedir?

4. Size göre öğrencilerinizin sosyal bilgiler dersinden aşağıda listelenen durumlara ilişkin beklenti düzeyleri nedir? 1-9 arasında puan verir misiniz?

	Hiç Tam								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
4.1. Sosyal bilgiler dersinden yüksek not alarak sınıf geçmek	1	2	3	4	5	6	7	8	9
4.2. Kültürel mirası öğrenerek ileride iyi bir vatandaş olmak	1	2	3	4	5	6	7	8	9
4.3. Toplumun temel kurum, değer ve inançlarını öğrenmek	1	2	3	4	5	6	7	8	9
4.4. Geçmiş ve gelenekleri öğrenmek	1	2	3	4	5	6	7	8	9
4.5. Sosyal bilimlere (Tarih, Coğrafya, Antropoloji...) ait bilgileri öğrenmek	1	2	3	4	5	6	7	8	9
4.6. Sosyal bilimlere ait becerileri öğrenmek	1	2	3	4	5	6	7	8	9
4.7. Sosyal bilgiler dersi içeriğinde verilen değerleri öğrenmek	1	2	3	4	5	6	7	8	9
4.8. Sosyal bilimlerin (tarih, coğrafya, ekonomi, antropoloji, vb.) yapısı ile ilgili bilgi toplama ve yorumlama süreçlerini öğrenmek	1	2	3	4	5	6	7	8	9
4.9. Bireysel problemler karşısında makul ve mantıklı düşünerek kararlar alma becerileri kazanmak	1	2	3	4	5	6	7	8	9
4.10. Toplumsal problemler karşısında makul ve mantıklı düşünerek kararlar alma becerileri kazanmak.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
4.11. Hak ve sorumluluklarını öğrenerek bunlara uygun tutum ve davranışlar sergilemeleri	1	2	3	4	5	6	7	8	9

- Neden böyle düşündüğünüzü anlatabilir misiniz?
- Böyle düşünmedeki gerekçeniz/kanıtlarınız nedir?

5. Size göre Türkiye'de ortaokullarda uygulanan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının aşağıdaki durumları gerçekleştirebilme düzeyi nedir?1-9 arasında puan verir misiniz?

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Öğrencilere;	Hiç Tam								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
5.1. Kültürel mirası öğretmek ileride iyi bir vatandaş olmalarını sağlayabilecek niteliktedir.	1	2	3	4	5	6	7	8	9

5.2. Toplumun temel kurum, değer ve inançlarını öğretecek niteliktedir.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
5.3. Geçmiş ve gelenekleri öğretmek için geçmiş ve geleneklerle gurur duymalarını sağlayabilecek niteliktedir.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
5.4. Sosyal bilimlere (Tarih, Coğrafya, Antropoloji...) ait bilgileri öğrenmelerini sağlayabilecek niteliktedir.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
5.5. Sosyal bilimlere (Tarih, Coğrafya, Antropoloji...) ait becerileri öğretebilecek niteliktedir.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
5.7. Sosyal bilimlerin (tarih, coğrafya, ekonomi, antropoloji, vb.) yapısı ile ilgili bilgi toplama ve yorumlama süreçlerini öğretebilecek niteliktedir.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
5.8. Problem çözme ve karar alma becerilerini öğretip uygulayabilmelerini sağlayacak niteliktedir.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
5.9. Bireysel problemler karşısında makul ve mantıklı düşünerek karar alma becerisi kazandırabilecek niteliktedir.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
5.10. Toplumsal problemler karşısında makul ve mantıklı düşünerek karar alma becerisi kazandırabilecek niteliktedir.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
5.11. Hak ve sorumluluklarını öğretmek için bunlara uygun tutum ve davranışlar sergilemelerini sağlayabilecek niteliktedir.	1	2	3	4	5	6	7	8	9

- Neden böyle düşündüğünüzü anlatabilir misiniz?
- Böyle düşünmedeki gerekçeniz/kanıtlarınız nedir?

6.Ülkemizde ortaokul düzeyinde yapılan sosyal bilgiler öğretimi düşündüğümüzde ortaokuldan mezun olan bir öğrencinin aşağıda listelenen özellikleri kazanmış olma düzeyi size göre nedir? 1-9 arasında puan verir misiniz?

	Hiç Tam								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
6.1. Kültürel mirası bilen iyi bir vatandaşdır.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
6.2. Toplumun temel kurum, değer ve inançlarını bilir.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
6.3. Geçmiş ve gelenekleri bilerek geçmiş ve geleneklerle gurur duyar.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
6.4. Sosyal bilimlere (Tarih, Coğrafya, Antropoloji...) ait bilgileri bilir	1	2	3	4	5	6	7	8	9
6.5. Sosyal bilimlere (Tarih, Coğrafya, Antropoloji...) ait becerilere sahiptir.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
6.6. Sosyal bilimlerin (tarih, coğrafya, ekonomi, antropoloji, vb.) yapısı ile ilgili bilgi toplama ve yorumlama süreçlerini bilir	1	2	3	4	5	6	7	8	9
6.7. Problem çözme ve karar alma becerilerini bilir ve uygulayabilir.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
6.8. Bireysel problemler karşısında makul ve mantıklı düşünerek karar alma becerisine sahiptir.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
6.9. Toplumsal problemler karşısında makul ve mantıklı düşünerek karar alma becerisine sahiptir.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
6.10. Hak ve sorumluluklarını bilir bunlara uygun tutum ve davranışlar sergiler.	1	2	3	4	5	6	7	8	9

- Neden böyle düşündüğünüzü anlatabilir misiniz?
- Böyle düşünmedeki gerekçeniz/kanıtlarınız nedir?

7. Mesleki yaşantınıza ilişkin aşağıda listelenen durumlara katılma düzeyinizi 1-9 arasında belirtiniz.

	Hiç Tam								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
7.1. Sosyal bilgiler öğretmeni olmak beni mutlu ediyor.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
7.2. Yaptığım işe karşılık elde ettiğim gelir, beni memnun ediyor.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
7.3. Yasalar önünde kendimi güvende hissediyorum	1	2	3	4	5	6	7	8	9
7.4. Üstlerim bana karşı adil davranıyor.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
7.5. Üstlerim, sosyal bilgiler dersinin önemli olduğunu bana hissettiriyor.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
7.6. Meslektaşlarım, sosyal bilgiler dersinin önemli olduğunu bana hissettiriyor.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
7.7. Öğrencilerim sosyal bilgiler dersini önemsiyorlar	1	2	3	4	5	6	7	8	9
7.8. Veliler sosyal bilgiler dersini önemsiyorlar.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
7.9. İşimi yapabilmek için ihtiyacım olan sosyal bilimler alanındaki bilimsel bilgilerdeki yenilikleri takip edebiliyorum.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
7.10. İşimi yapabilmek için ihtiyacım olan öğretmenlik meslek bilgilerinde yaşanan bilimsel yenilikleri takip edebiliyorum.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
7.11. İşimi yapabilmek için ihtiyacım olan eğitimde teknolojiyi kullanma bilgilerinde yaşanan yenilikleri takip edebiliyorum	1	2	3	4	5	6	7	8	9
7.12. İşimi yapabilmek için ihtiyacım olan eğitimde teknolojiyi kullanma becerilerimi geliştirebiliyorum.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
7.13. İhtiyacım olan öğretim teknoloji ve materyallerini okul kaynaklarından temin edebiliyorum.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
7.14. İhtiyacım olan fakat okul tarafından temin edilemeyen öğretim teknoloji ve materyallerini kendim temin edebiliyorum.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
7.15. Okulumda etkili bir sosyal bilgiler öğretimi yapabilmem için ihtiyaç duyduğum bütün fiziki ortam şartları benim için sağlanıyor	1	2	3	4	5	6	7	8	9
7.16. Kademeler arası geçişin sadece akademik başarı esas alınarak yapılıyor olması okuttuğum dersin esas işlevlerinin göz ardı edilmesine sebep oluyor.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
7.17. Sosyal bilgiler dersinin haftada 3 saat olması benim için kısıtlayıcı oluyor.	1	2	3	4	5	6	7	8	9

Mesleki yaşantınızla ilgili başka söylemek istediğiniz bir şey var mı?